

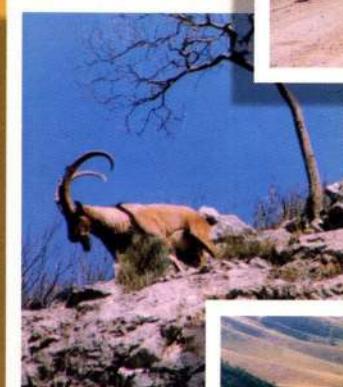
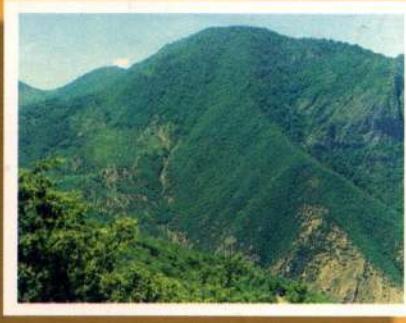
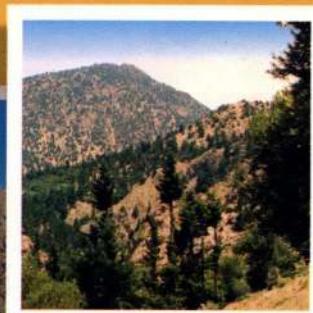
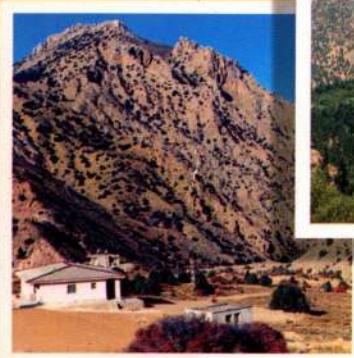

سازمان حفاظت محیط زیست

راهنمای آماده سازی مناطق حفاظت شده کوهستانی

کمیسیون پارکهای ملی و مناطق حفاظت شده
اتحادیه جهانی حفاظت

فراهم آوری: دونکن پور
۱۹۹۲

ترجمه: هنریک مجنو نیان
۱۳۷۷

حَسْنَةٌ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

سازمان حفاظت محیط زیست
به اهتمام
شرکت کمباین سازی ایران

راهنمای آماده‌سازی مناطق حفاظت شده کوهستانی

کمیسیون پارک‌های ملی و مناطق حفاظت شده
اتحادیه جهانی حفاظت

فراهم آوری: دونکن پور ۱۹۹۲

ترجمه و تدوین: هنریک مجنونیان

سازمان حفاظت محیط زیست

نام کتاب: راهنمای آماده‌سازی مناطق حفاظت شده کوهستانی

ترجمه و تدوین: هنریک مجتبی‌نیان

ناشر: سازمان حفاظت محیط زیست

ویراستار: عذرًا فاطمی

مجری طرح: سیماه ایران امروز

کنترل و نظارت: فریبرز شکرانی

لیتوگرافی: نقش آفرین

چاپ: شادرنگ

صحافی: صبح امروز

امور اجرایی: انتشارات نورند

تیراژ: ۳۰۰۰ جلد - چاپ اول پائیز ۱۳۷۷

قیمت: ۴۰۰۰ ریال

مرکز پخش: سیماه ایران امروز

آدرس: خیابان ولی‌عصر - نرسیده به توانیر (رویه روی ساختمان رسانه‌های تصویری)

کوچه علی نعمتی - پلاک ۵ تلفن: ۸۷۹۸۵۰۲-۵ نمبر: ۸۷۹۸۵۰۶

تجدید چاپ و هرگونه برداشت موکول به اجازه مؤلف است.

شابک ۰۸-۰۸-۹۶۴-۶۰۶۵-۹۶۴ ISBN 964-6065-08-2

پیشگفتار

«فهرست مطالب»

I- مقدمه : کلیاتی پیرامون کوهها	
II- مناطق حفاظت شده کوهستانی : کوهها چه چیزی را حفظ می‌کنند	
III- معیارهای عمومی انتخاب مناطق حفاظت شده کوهستانی (راهنمای ۱)	
IV- حفظ تنوع زیستی و سیماهای فیزیوگرافیک (راهنمای ۲ تا ۱۷)	
V- مناطق حفاظت شده کوهستانی فراموزی (راهنمای ۱۸ تا ۲۹)	
VI- اهمیت فرهنگی کوهستانها (راهنمای ۳۰ تا ۴۳)	
VII- مناطق حفاظت شده کوهستانی و حیات اقتصادی - فرهنگی جوامع (راهنمای ۴۴ تا ۵۱)	
VIII- مالکین و استفاده کنندگان اراضی واقع در مناطق حفاظت شده کوهستانی (راهنمای ۵۲ تا ۶۱)	
IX- حفاظت آب و خاک در مناطق حفاظت شده کوهستانی (راهنمای ۶۲ تا ۷۲)	
X- مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی برای کاهش صدمات فیزیکی و بیولوژیکی (راهنمای ۷۳ تا ۷۳) ● حریق (راهنمای ۷۳)	
● کوبیده شدن و فشردگی خاک و پوشش گیاهی و سایر صدمات فیزیکی (راهنمای ۷۴ تا ۷۹)	
● آلودگی و دفع مواد زايد (راهنمای ۸۰ تا ۸۴)	
● زیستمندان غیربومی (راهنمای ۸۵ تا ۸۹)	
● پراکنش گیاهان و جانوران بیماری زاپاتوژن (راهنمای ۹۰ تا ۹۳)	
● استفاده از هیزم (راهنمای ۹۴ تا ۹۷)	

- شکار (راهنما ۹۸ تا ۹۹)
- ساخت و ساز (راهنماهای ۱۰۰ تا ۱۰۵)
- چرای دام (راهنماهای ۱۰۶ تا ۱۱۰)
- استفاده سنتی از منابع گیاهی (راهنماهای ۱۱۱ تا ۱۱۴)
- چشم اندازهای انسان ساخته (راهنماهای ۱۱۵ تا ۱۲۱)
- XI- مدیریت امنیت، بهداشت، تندرستی و لذت جویی بازدیدکنندگان (راهنماهای ۱۲۲ تا ۱۵۳)
- XII- مسائل ذیربیط در تغییرات اقلیمی (راهنماهای ۱۵۴ تا ۱۶۱)
- XIII- سخن آخر

پیوست ها:

- ۱- طبقه‌بندی آی.بو.سی.ان از مناطق تحت حفاظت
- ۲- اهداف حفاظت و مدیریت در طبقات آی.بو.سی.ان
- ۳- طبقه‌بندی جدید آی.بو.سی.ان از مناطق تحت حفاظت
- ۴- اهداف حفاظت و مدیریت در طبقه‌بندی جدید
- ۵- نام شرکت‌کنندگان و مشاورین در تهیه راهنمایها

مقدمه مترجم:

کوههای سازگانهای کلان و پیچیده با کارکردها و ارزش‌های بی شمارند. کوهها گرچه در حیات اقتصادی - اجتماعی کشورها نقشی سرنوشت ساز دارند، اما بدرست از توجهی در خور اهمیت خود برخوردار بوده‌اند.

کوهها یک پنجم سیمای زمین را تشکیل می‌دهند؛ زیستگاه حداقل یک دهم از مردم جهانند، یک سوم مردم دنیا از جنبه‌های مختلفی (نظیر غذ، برق، چوب و مواد معدنی) به کوهها وابسته‌اند، نیمی از مردم جهان از نظر تامین نیازهای آبی به آبخیزهای کو هستانی چشم دوخته‌اند، کوهها از زیباترین و مؤثرترین چهره‌های مسلط زمین هستند، حیات دشتها را تامین می‌کنند، پایه‌های زیستی جمعیت عظیمی از مردم جهان را تشکیل می‌دهند و سرچشمه همه رودهایی هستند که شریانهای حیاتی جوامع را تشکیل می‌دهند.

پیچیدگی توپوگرافی و تغییر عوامل فیزیکی در کوهها تنوع شکل زمین را افزایش داده و متعاقباً سطح تنوع گیاهی و جانوری را بالا می‌برد. بهمین دلیل کوهها عموماً چهره یکنواختی ندارند. چشم اندازهای زیبا و متنوع کوهها منابع تفریجگاهی جمعیت عظیمی از مردم جهان را در تمامی فصول تامین می‌کنند. وجه تمایز کوهها با سایر بیومها بعد ارتفاعی آنها است. این وجه مهمترین خصوصیات اکولوژیکی کوهها را تشکیل می‌دهد. با افزایش ارتفاع زونهای حیاتی متفاوتی در کمربندهای ارتفاعی کوهها شکل می‌گیرد. زیرا در برابر هر صد متر تغییر ارتفاع که تقریباً معادل صد کیلومتر جابجایی در عرض جغرافیایی است دگرگونیهای اقلیمی ژرفی بوجود می‌آید که مستقیماً در خاک و حیات گیاهی و جانوری کوهها تاثیر می‌گذارد. کوهها را می‌توان جزایر بیولوژیکی تصور کرد که در میان دشتهای تغییر یافته محاصره شده‌اند. به همین دلیل برای بسیاری از گونه‌هایی که در روند توسعه و دگرگونی دشتها ناپدید شده‌اند کوهها پناهگاه امنی بشمار می‌روند. کوهها بخش عظیمی از تنوع زیستی جهان را در خود جای داده‌اند. بعنوان زیستگاههای جزیره‌ای (بویژه کوههای جدا افتاده) کوهها یکی از مراکز مهم بومزادی (آنديميس) بشمار می‌روند. غنای گونه‌های بومی و باستانی (آنديميك و رليک) بعنوان اندیکاتوری از

تنوع زیستی کوهها را از نظر اهمیت در صدر بیومهای زمینی قرار داده است. کوهها تنها از نظر بیولوژیکی غنی نیستند بلکه از نظر فرهنگی نیز تنوعی کم نظیر دارند. پیامدهای مستقیم شیوه‌های زیستی موزون مردم با طبیعت متنوع و سخت دشوار کوهستان در طی هزاران سال از آنها کانونهای تنوع فرهنگی بدیلی بوجود آورده است. طبیعت و فرهنگ در پیوندی تنگاتنگ با یکدیگر بعنوان دو قطب تکامل بشری در گستره کوهستان متاسفانه نه در میان مردم و نه در سطح تصمیم‌گیران جایگاه شایسته‌ای نداشته و دارای حامیان دلسوز و آگاهی نیستند. کوهها امانتدار میراثهای طبیعی و فرهنگی جوامع بشری‌اند. بسیاری از تمدنهای انسانی در کوهها تولد یافته‌اند. آثار بسیار از آنها هنوز هم در کوهها باقی مانده است. کوهها هزاران سال است که احساسات نیرومندی را در میان مردم برانگیخته‌اند. کوهها از دیرباز الهام بخش انسان بوده‌اند؛ بسیاری از آنها مظهر مقاومت، استحکام و پایداری‌ند. در حالی که خود از آسیب پذیرترین بوم سازگانهای زمین بشمار می‌روند. کوهها با وجود حیات پیچیده و غنای زیستی و خدمات پذیری خود اساساً اراضی حاشیه‌ای محسوب می‌شوند. به همین دلیل ماهیتی شکننده داشته از توان ترمیم‌پذیری ضعیفی برخوردارند. امروزه جوامع انسانی برای بقاء خویش بیش از هر زمانی به مراقبت و حمایت از کوهها نیاز دارند. متاسفانه بوم سازگانهایی تا این حد مهم و زندگی ساز امروزه بدليل فعالیتهای مخرب انسان در خطر تهدید قرار گرفته‌اند.

اتحادیه جهانی حفاظت بادرک دیر هنگام اهمیت کوهها بعنوان اکوسیستمی یگانه، کلان و حیات بخش، ترغیب توسعه پارکهای ملی و مناطق حفاظت شده را در گستره کوهستانی همه کشورها مورد توجه قرار داده است. اما حساسیتهای کوههای ایجاد می‌کند که پارکهای ملی در این عرصه براساس الگوی مناسبی انتخاب و تحت مدیریت قرار گیرند. راهنمای حاضر تلاشی است برای جمع‌بندی اصول عام و کلی احداث و مدیریت پارکهای ملی در مناطق کوهستانی. بدیهی است این اصول و قواعد قابل تعمیم به هر شرایطی نبوده و باید با محدودیتها و شرایط ویژه مناطق کوهستانی هر کشور تلفیق و تطبیق پیدا کنند. این راهنمایی از سری کتابهای کمک درسی است که برای دانشجویان آموزشکده محیط‌زیست فراهم شده است. امید است بعنوان ابزار کاری عملی در حفاظت از ارزش‌های مناطق کوهستانی کشور که نیمی از سرزمین ما را در برگرفته‌اند مفید واقع شود.

به این امید

هنریک مجنوینیان

پیش‌گفتار:

اهمیت و خصوصیات ویژه کوهستانها ایجاد می‌کند که در بسیاری از موارد بخشن عمدہ‌ای از آنها تحت حفاظت قرار گیرد و یا مراقبت‌های بیشتری از آنها بعمل آید. ایجاد مناطقی تحت عنوان پارک‌ها، ذخیره گاهها، پناهگاهها و سایر اشکال حفاظتی مشابه در مناطق کوهستانی همه دال بر کیفیت‌های ویژه و اهمیت آنها می‌باشند.

برخی از دلایل اعتبار و ارزش مناطق حفاظت شده کوهستانی را می‌توان با مثالهای زیر نشان داد:

- کوهها اغلب با جنبه‌های تقدس طبیعت هم‌پیوندی دارند. ممکن است دارای کوههای مقدسی برای زیارت باشند یا دارای مکانهای ممنوعه یا ترس‌آوری باشند که در این صورت مدیریت غیر متعارفی را طلب می‌کنند (نظیر ماریالیونزا، هوانگ شان، برومومو-تنگر-

(۱) سامرو

● کوهها برای دانش پژوهان، بازدیدکنندگان و عامه مردم آکنده از رمز و راز هستند. (نظیر کوههای کلیمانجارو، البرز و لورنس)

● اقلیتهای قومی بومی با فرهنگ‌های در خطر تهدید غالب در مناطق کوهستانی زندگی یا از آنها استفاده می‌کنند. این گونه جوامع بومی به ارزشها و تنوع فرهنگی کوهها افروزه و نمونه مشخصی برای حفاظت از تنوع فرهنگی بشمار می‌رond. تنوع فرهنگی خیلی بیشتر از تنوع زیستی در خطر تهدید قرار دارد. (عنوان مثال: پیکو دونبلینا، آنارپورنا)^(۲)

● کوهها سرچشممه منابع آبی با ارزش روی زمین بشمار می‌رond. برای تضمین کیفیت آب در تمام پایاب رودخانه‌ها مراقبت ویژه‌ای باید صورت گیرد. مقادیر اندکی از آب باقیمانده که از نظر اقتصادی برای احداث سد، ذخیره کردن آب یا تولید نیرو قابلیت استفاده دارد، در دره‌های کوهستانها جریان دارند. در این میان جنگلهای ابری در کوهها از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. این جنگلهای نه تنها از نظر گونه‌های آندمیک غنی هستند بلکه منابع هیدرولوژیکی مهمی بشمار می‌رond. (نظیر کینابالو و کوههای مرتفع استرالیا)^(۳)

● جامعه حیاتی (بیوتا) کوهستانی حتی در بهترین شرایط تحت تنشهای اقلیمی قرار داشته و در برابر تغییرات آب و هوایی ناشی از گازهای گلخانه‌ای و همین طور آلودگیهای برونزا یا اکسوزن به شدت آسیب‌پذیرند. مناطق حفاظت شده کمربندهای ارتفاعی زیادی را در بر می‌گیرند. این مناطق امکانات وسیعی را در برابر تغییرات جهانی آب و هوا، پژوهش و نظارت پیوسته کیفیت هوا، در اختیار ما قرار می‌دهند. (مانند کوههای گرت اسموکی و کوههای بزرگ تاترا)^(۴)

● کوهها برای بسیاری از گیاهان و جانوران نادر که در اراضی جلگه‌ای و دشتی دگرگون شده، حذف و تا پدید شده‌اند آخرین پناهگاه بشمار می‌رond. این گونه‌ها برای حفاظت از تنوع زیستی بسیار حیاتی هستند. کوههای مجزا و جدامانده بعنوان جزایر بیولوژیکی محسوب می‌شوند (مانند کوههای تاراناکی و آپو)^(۵)

1- Maria Lionza, Huang, Bromo - Tengger - Sumeru

2- Picode Nebiona

3-Mount Kinabalu

4- High Tatra, Great Smokies

5- Taranki, Mount Apo

● کوهها چشم اندازهای پویایی از تغییرات نسبتاً سریع محسوب می‌شوند. آتش‌شان، بروزن‌زد، فرسایش، رانش، فعالیتهای لرزه‌ای، بهمن، پیشروی یخچالها، طغیان رودخانه‌ها پدیده‌هایی هستند که در تغییرات سریع و عمده پستی و بلندی، پوشش گیاهی و کابری زمین مؤثرند. کوهها محیط‌هایی با انرژی بسیار زیاد هستند که در برابر تغییراتی که انسان بوجود آورد اغلب تا حدی به کنترل نیاز دارند. (مانند کوههای آتش‌شانی هاوایی و تونگاروپو)^(۱)

● کوهها کانونی از تجمع ارزش‌های زیباشناصی هستند. برای حفظ و نگهداری این ارزشها لازم است که مناظر و جاذبه‌های توریستی و استفاده‌های تفرجگاهی تحت مدیریت قرار گیرند. (عنوان مثال کوههای کوک و هوهه تائورن)^(۲)

● برای اجتناب از ازدحام و تخریب مسیرهای دسترسی تفرجگاهها در محدوده کریدورهای معین شده، رویکرد سیاسی و مدیریت پیش‌کنش ور (پرواکتیو) مورد نیاز است. (مانند مسائل بهداشت و زباله در پارکهای ملی هیمالیا، پارک ملی تاسمانی در نیوزلند و هواسکاران)^(۳)

● برای جلوگیری از تخریب جایگاهها (سایتها) در اثر فشارهای اردوهای کوهستانی کنترل آنها امری ضروری است و لازم است که تجهیزات، مواد و پس‌ماندهارا از منطقه خارج نمود. (مانند کوههای ساگارماتایا اورست)^(۴)

● بیشتر رشته کوهها اغلب مرزهای بین کشورها را تشکیل می‌دهند. از این رو کوهها برای احداث پارکهای بین‌المللی مرزی، پارکهای صلح و اقدام مشترک جهانی فرصت‌های مناسبی فراهم می‌کنند. (مانند کوههای پیرنه و اوردسا، ساگامارتا، کومولانگما و پارک پیشنهادی مون‌بلان و کنوانسیون حفاظت آلپ)^(۵)

کوههای را واقع مکانهای خاصی هستند. بسیاری از آنها با ایجاد پارکها و ذخیره گاهها در اسکال مختلف از نظر قانونی مورد توجه قرار گرفته‌اند. در سراسر جهان ۴۳۰ منطقه حفاظت شده شبکه‌ای از برجسته‌ترین کوهها یا رشته کوههای زمین را تحت حفاظت قرار داده‌اند.

1- Hawaii Volcanos, Tongarrio

2- Mount cook, Hohe Tauern

3-Huascaran

4- Sagarmatha

5- Pyrenees occidentalis and Ordessa, Sagarmatha and Qomolangma and Mont Blanc Park

دستورالعمل‌های ارائه شده در این کتاب برای طرح ریزان و مدیران مناطق حفاظت شده فراهم شده است. این راهنمایها در مفهوم گسترده مناطق حفاظت شده کوهستانی که در برگیرنده کوهستان از یکسو و مناطق حفاظت شده از سوی دیگر است تهیه شده‌اند. آنچه در این مجموعه ارائه شده است دستورالعمل‌ها و پیشنهادات کلی است. انتظار این است که با استفاده از این راهنمای‌های کلی بعنوان اصول عام و تطبیق آنها با شرایط خاص در هر کشور راهنمای‌های ویژه‌ای در سطح ملی هر کشور تهیه شود. بدیهی است، در سطح ملی دستورالعمل‌ها باید مشروح و مشخص‌تر بیان شوند و نیازهای ویژه جوامع محلی و اجتماعات پیرامونی که در هر منطقه از یکدیگر متفاوت‌اند بطور خاص باید مدنظر قرار گیرند. قصد بر آن نبوده است که این راهنمایها بصورت الگو ارائه شوند بلکه هدف ارائه تجربیات ۴۰ پژوهشگر و مدیر در بیش از ۳۰ کشور در زمینه حفظ و مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی می‌باشد.

پژوهشگران و مدیران مناطق کوهستانی این راهنمای‌اطی بررسیهای گروهی خود تحت عنوان «مناطق حفاظت شده در محیط‌زیست‌های کوهستانی» فراهم کرده‌اند و نتیجه مشاوره و بحث و تبادل نظر در سطح جهانی بوده است. این بحث و مشاوره که بطور مشخص بنام «پارک‌ها، قلل کوهها و مردم» از تاریخ ۲۷ اکتبر تا ۲ نوامبر سال ۱۹۹۱ در پارک ملی ولکانو هاوایی انجام گرفته با همکاری چهار نهاد زیر و هماهنگی جامعه بین‌المللی کوهستان سازماندهی گردیده بود:

- موسسه محیط زیست و سیاست.

- کمیسیون پارک‌های ملی و مناطق حفاظت شده آی. یو. سی. ان.

- دفتر بین‌المللی سازمان پارک‌های ملی ایالات متحده.

- مؤسسه جنگلهای کوهستانی.

ویژگیهای بیوفیزیکی و فرهنگی کوهستانها بعنوان محور اصلی بحث‌ها عواملی هستند که حفاظت و حمایت آنها به توجه ویژه‌ای نیاز دارد. شب، جهت و ارتفاع در کمرندهای مختلف اکوسیستم‌های کوهستانی در یک فاصله کوتاه تغییر می‌کند. آب و هوای متنوع، ویژگیهای معنوی، دورافتادگی، عدم امکان دسترسی و تنوع عظیم فرهنگی از دیگر خصوصیات کوهها بشمار می‌رود. کوهها همانند جزیره‌ای در دریایی آرام و محیط زیستی در حال تغییر قرار دارند.

کوهها بدلیل ارتفاع و شیب‌های تند، فرایندهای فرسایشی، عملکردهای تکتونیکی و کوهزایی چهره‌های برجسته‌ای از سرشت پویایی زمین محسوب می‌شوند که نه تنها در معرض ناهنجاریهای طبیعی قرار دارند بلکه در برابر خدمات انسانی فوق العاده حساس هستند. از این رو در طرح ریزی و مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی باید نسبت به عوامل فرهنگی و بیوفیزیکی بخاطر حساسیت‌های فوق العاده آنها توجه بیشتری صورت گیرد.

در اوخر دهه هفتاد آی.یو.سی. ان نخستین گام را در شناخت طبیعت ویژه کوهستان و پیامدهای توسعه بر آن برداشت. پس از آن پژوهشگران کوهستان با گرد همایی دوباره در زلاندنو مسائل آنرا پیگیری کرده و ری داسمن و دونکن پور^(۱) نخستین «راهنمای اکولوژیکی کاربری زمین، حفاظت و توسعه مناطق کوهستانی» را تهیه کردند. «راهنمای آماده سازی مناطق کوهستانی» که در اینجا ارائه شده بر پایه راهنمای قبلی نگاشته شده است. این راهنمای مخصوص کار ۴۰ پژوهشگر (پیوست ۵) در گرد همایی هاوایی می‌باشد توسط دونکن پور که در زمینه اکولوژی مناطق کوهستانی دارای تجربه طولانی است جمع‌بندی و ویراسته شده است.

امیدواریم که این راهنمای بتواند در استراتژیهای ملی و خاص محلی مفید واقع شده و زمینه تداوم اقدامات هماهنگ و مؤثر را در راستای مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی در سراسر جهان فراهم کند.

لارونس، س. هامیلتون^(۲)

جیم تورسل^(۳)

1- Ray Dasmann/ Duncan Poor

2- Lawrence S.Hamiton

3- Jim Thorsell

مقدمه: کوهها از دیدگاه کلی

آرامش خاصی در بلندیهای
و آسودگی فراوانی برای قلبهای
به آنها می‌نگریم و طبیعت ما از
حیات آنها سرشار می‌گردد
قدم بر بلندای آزادیشان می‌گذاریم
تانا هنجاریهای زندگیمان را فراموش کنیم
ژئوفری وینتروپ یانگ^(۱)

کوهها چهره‌هایی آشنا هستند. همه ما وقتی به کوهها نگاه می‌کنیم آنها را می‌شناسیم. همه ما می‌دانیم که مردمان کوهستان، کوهنشین بوده و عمیقاً وابسته به کوهها هستند. برای همه

1- Geoffrey winthrop young

کوهها پیدا کردن تعریف راحتی که همه را در برگیرد بسیار دشوار است. کوهها شاید در سیماهای محدودی با یکدیگر مشابه باشند. بازتاب بعد عمودی کوهها در کمر بندهای ارتفاعی، طبقات اقلیمی، خاک و پوشش کاملاً مشهود است. کوهها دارای جهت و دامنه‌های مختلفی هستند. سایر خصوصیات کلی کوهها دارای استثنای ای هستند. بیشتر کوهها فراتر از مرز درختان (دار مرز) سر می‌کشند. ولی در مناطق نزدیک به خط استوا حتی قلل کوهها نیز پوشیده از خلنگ‌زار است.

برخی از کوهها بسیار شیبدار و پر باران هستند اما کوه آتش‌فشانی مانو لاؤ^(۱) در هاوایی گرچه دارای خطوط تراز ملایمی است ولی تا ارتفاع قابل توجهی سر می‌کشد. اما بلندترین کوههای اسکاتلند در ناحیه ساحل غربی اروپا بیش از ۱۳۴۴ متر از سطح دریا ارتفاع پیدا نمی‌کند و خط دار مرز آن ۵۰۰ متر است.

کوهها مکانهای خاصی هستند. برای بسیاری از مردم کوهها مقدس هستند. برای بسیاری از مردم کوهها تجدید روحیه، نشاط و رفع خستگی به ارمغان می‌آورند. برای تعداد قلیلی نیز کوهها ترس‌آور هستند. کوهها در هر قاره‌ای مامن و مسکن مردمان مختلفی هستند. کوهها در سطح جهان بصورت مناطق جغرافیایی زیستی دیده می‌شوند.

کوهها بدليل تاریخ، جدافتادگی و تنوع زیستگاهی خود بهشت تنوع زیستی و غنای گونه‌های آندمیک (بومی) بشمار می‌روند. کوهها از نظر آب و هوا، سیماهای زمین‌شناسی و فیزیوگرافیک دارای تنوع زیادی هستند. کوهها مناظر، طبیعت بکر، وحشی و دست نیافتندی دارند و چالش و آرامش نصیب آنها می‌شود که پا به کوهها گذاشته و از آن بازدید می‌کنند. کوهها جمع کننده و انبار آب همه جهان محسوب می‌شوند. در حقیقت کوهها برای افرادی که در آنها زندگی می‌کنند، برای کسانی که از آنها بازدید می‌کنند و یا برای تفریح یا مطالعه به آن روی می‌آورند و همین طور برای افرادی که در دره‌ها و دشتها زندگی می‌کنند و به آب گوارای آن امید بسته‌اند ارزش‌های پنهان و آشکار و ناگفته بی‌شماری دارند.

کوهها به دلیل شباهای تندی که دارند، شرایط آب و هوایی سختی که دارند و بخار

بی ثباتی خاکی که دارند از نظر کشاورزی متمرکز و تجاری، اراضی نامرغوب و حاشیه‌ای بشمار می‌روند. اما با این حال شمار زیادی از مردم در سایه سیستم‌های معیشتی بسیار عالی و سازگار یافته‌ای از کشاورزی، دامداری و آگروفاستری که در کوهها بوجود آورده‌اند زندگی می‌کنند. بسیاری از کوهها غیرقابل دسترس و دور افتاده‌اند؛ از این رو مردم کوهنشین و جوامع کوهزی دور از بازارها زندگی می‌کنند و تهیه خدمات از آنها برایشان دشوار و بسیار گران تمام می‌شود. بهمین دلیل بیشتر کوهنشینان تا چندین سال پیش ناگزیر بسیار خودکفا بوده‌اند. بهبود ارتباطات ممکن است شانس و فرصت‌های دیگری نیز برای مردم کوهنشین فراهم کند. بدین ترتیب که بموازات بهره‌مندی از خدمات بهتر و دسترسی مستقیم‌تر به بازارها می‌تواند زمینه مهاجرت آنها را نیز فراهم کند و برای اجتماعات جلگه‌ای نیز فرصت‌های زیادی بوجود آورد تا بتوانند از منابع و فرهنگ کوهنشینان تاثیر پذیرفته و از آن بهره‌مند گردند.

در بسیاری از کشورها، مراکز تصمیم‌گیری در کلان شهرها مفهوم و درک دیگری از مناطق کوهستانی دارند. زیرا کوهها با تشکیل مرزهای بین‌المللی از نظر دفاعی بسیار حائز اهمیت هستند. مردمی که در کوهها زندگی می‌کنند اغلب مستقل، سرکش و مغروف بحساب می‌آیند. کوهها اغلب از مواد معدنی با ارزش و جنگلهای قابل بهره‌برداری برخوردار هستند و دارای مناطقی برای ذخیره آب برای استفاده‌های خانگی، صنعتی، تولید برق و آبیاری می‌باشند. کوهها زمینه مساعدی برای توسعه توریسم، تفریج و خانه‌های ییلاقی دارند. در حقیقت کوهها را باید از دو جنبه نگاه کرد:

الف - سرمایه اقتصادی

ب - تعهد یا مسئولیت ویژه

از نخستین روزهای احداث مناطق حفاظت شده، کوهها بعنوان مطلوب‌ترین کانونهای حفاظت تلقی می‌شدند. علت این مطلوبیت همیشه بخاطر بهترین پشتوانه استدلالی نبوده است. هر چند بسیاری از آنها بدليل شایستگی‌های خاص خود انتخاب شده بودند، اما بسیاری از آنها نیز بخاطر دور افتادگی و در حقیقت بخاطر ارزش‌های محدود خود برای فعالیتهای اقتصادی سودآور انتخاب گردیدند.

تورسل و هاریسون^(۱) در سالهای اخیر مناطق حفاظت شده کوهستانی موجود در فهرست پارکهای ملی و مناطق حفاظت شده ملل متحد را به تحلیل کشیده‌اند. براساس گزارش این دو پژوهشگر بیش از ۵۳۱۰ هکتار را در بر می‌گیرند به مناطق حفاظت شده کوهستانی اختصاص دارد. مناطق حفاظت شده کوهستانی در کل جهان ۸ درصد از کل تعداد و ۴۲ درصد از کل مساحت مناطق حفاظت شده جهان را در بر می‌گیرند. این تحلیل محدود به مناطقی است که وسعتی بیش از ۱۰ هزار هکتار و ارتفاعی حداقل ۵۰۰ متر داشته‌اند. بهمین دلیل بسیاری دیگر از مناطق حفاظت شده کوهستانی نیز وجود دارند که با این معیارها تطبیق نمی‌کنند، از این رو می‌توان گفت که وسعت مناطق حفاظت شده کوهستانی بسیار بیشتر از سایر بیومهای جهان است. ولی این بدان معنی نیست که این مقدار کافی و رضایت‌بخش است. علاوه بر انتخاب این مناطق عمده‌تاً بر پایه حفاظت از چشم‌اندازهای بکر اولیه، اکوسیستم‌های طبیعی و مناظر باشکوه بوده و در اغلب موارد شیوه‌های زیستی مردم کوهنشین در این چشم‌انداز کوهستان در معیارهای گزینش آنها وارد نشده است.

بدیهی است مسائل زیادی وجود دارند که در مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی اهمیتی ویژه دارند. برخی از این مسائل مربوط به تغییر جمعیت و شیوه زیستی جوامع کوهنشین، و برخی دیگر مربوط به اثرات بازدیدکنندگان و توسعه تسهیلات در خاکها و اکوسیستمهای شکننده، بعضی دیگر در ارتباط با سن جوامع کوهنشین بوده و برخی از مسائل نیز مربوط به فرسته‌ها و مشکلات خاصی است که در اثر تشدید تغییرات اقلیمی ممکن است بوجود آید.

پیچیدگی دیگری که کوهستان دارد مربوط به تنوع زیست‌محیطی استثنایی است که ممکن است در یک گستره محدود از آن دیده شود.

● حفاظت رضایت‌بخش از مناطق حفاظت شده در گستره کوهستان به کاربری مؤثر روشهای زیربستگی دارد. بدیهی است در سایر بیومهای نیز این موضوع صادق است:

● تعیین مشخص مفاهیمی که بتوان تعیین کرد چه منطقه‌ای باید تحت حفاظت قرار گیرد و همین طور کاربرد معیارهای مورد نیاز برای هر یک از مفاهیم فوق (عنوان مثال حفظ

تنوع زیستی، حفظ آب در آبخیزها و غیره)

- شناسایی مناطقی که برای دستیابی و تحقق مقاومت فوق حائز شرایط هستند. برای این منظور باید از منابع موجود، بررسیهای میدانی بعمل آید.

- تعیین ضوابط حقوقی برای تضمین منابع تامین نیروی انسانی و منابع مالی کافی برای کاربری مؤثر قوانین و مقررات.

مشاورت با جوامع محلی در مورد افراد یا گروههایی که در اثر احداث مناطق حفاظت شده متضرر شده یا تحت تاثیر قرار می‌گیرند (یا مشاورت عامه مردم در سطحی گسترده‌تر). مشورت با جوامع محلی محدود به انتخاب مناطق نبوده و باید در مورد اهداف مدیریت و شرح تفصیلی مدیریت نیز باشد. وجود مکانیسم‌های دائمی برای تداوم مشاورت بسیار ضروری است.

- تعریف روشن اهداف مدیریت مناطق حفاظت شده در کلیت یا در بخش‌هایی از آنها زمانی که ضرورت ویژه‌ای پیدا می‌کنند. این تعاریف باید کاملاً رسمی بوده و لی برای طرحهای مدیریت از انعطاف‌پذیری لازم برخوردار باشند.

● اجرای طرح مدیریت.

- تکمیل پایه اطلاعاتی و نظارت پیوسته برای تعیین ثمر بخشی مدیریت. نظارت پیوسته باید نه تنها جنبه بیوفیزیکی بلکه اثرات اقتصادی - اجتماعی را نیز در بر گیرد.

- در مورد حل مسائل ناشی از مدیریت باید پژوهش‌های لازم صورت گیرد.

- بازنگریهای دوره‌ای رهنماوهای راهنمودها و کاربست مدیریت براساس نتایج حاصل از نظارت پیوسته و تصحیح آنها.

بخش‌هایی که در این مجموعه گنجانده شده‌اند براساس مباحثی قرار دارند که مشاورین بین‌المللی درباره پارکها، کوهها و مردم (ICPPP)* آنها را مدنظر قرار داده‌اند مباحثی که انتخاب شده‌اند عمدهاً سرفصلهای موضوعی را در بر می‌گیرند تا بتوانند قابلیت کاربرد بهتری داشته باشند و بیشترین منافع عمومی را تامین کنند. بیشتر این مباحث کم و بیش، پیش شرط‌های ذکر شده برای حفاظت رضایت‌بخش را در بر می‌گیرند. ذکر این موضوع ضروری است

که بسیاری از مسائل مطرح شده بسته به اهمیت خود در بخش‌های مختلف تکرار می‌شوند.

بخش‌های انتخاب شده در ادامه این بحث بقرار زیرند:

- مناطق حفاظت شده: چه چیزی را باید حفظ کرد؟
- معیارهای عمومی برای انتخاب مناطق حفاظت شده کوہستانی؟
- حفظ تنوع زیستی و سیماهای فیزیوگرافیک کوہستان.
- مناطق حفاظت شده فرامرزی.
- اهمیت مذهبی و فرهنگی کوہستان.
- مناطق حفاظت شده کوہستانی و زندگی اقتصادی و فرهنگی جوامع کوهنشین.
- مالکین و استفاده کنندگان از اراضی مناطق حفاظت شده کوہستانی.
- حفاظت منابع آب و خاک در مناطق حفاظت شده کوہستانی.
- مدیریت مناطق حفاظت شده کوہستانی برای بحداقل رساندن صدمات بیوفیزیکی.
- مدیریت بهداشت و ایمنی بازدیدکنندگان از مناطق حفاظت شده کوہستانی.
- مسائل مربوط به تغییرات اقلیمی و کیفیت هوای مناطق کوہستان.

II - مناطق حفاظت شده کوہستانی: چه چیزی را باید حفظ کرد؟

این ادعا کاملاً درست است که مناطق حفاظت شده کوہستانی تاکنون عمدتاً بخاطر مناظر باشکوه، کیفیت طبیعت بکر، حیات وحش و فرصتهایی که برای توریسم فراهم می‌کنند انتخاب شده‌اند و معیارهای مورد استفاده در انتخاب آنها براساس این ارزشها بوده است. در بسیاری از موارد این معیارها در انتخاب سایر بیومها نیز بکار گرفته شده‌اند. بعلاوه گسترهای کوہستانی بکر و دست‌نخورده به حفاظت رسمی بیشتری نیاز دارند. بسیاری از مناطق حفاظت شده کوہستانی تقریباً خالی از سکنه بوده و برخی دیگر دارای جوامعی هستند که از نظر معيشی به طبیعت کوہستان اتکا دارند. بویژه دره‌ها دارای جوامع کوهنشین بیشتری هستند. در این کوهها بیشتر چشم‌اندازها در اثر فعالیتهای معيشی بلند مدت جوامع انسانی شکل گرفته‌اند و بسیاری از کیفیتهای ویژه آنها ناشی از تضاد سیمای رام و مهار یافته آنها در مقابل سیمای بکر

و وحشی طبیعت است. این مردم در طول قرنها به شیوه‌های زیستی ویژه‌ای دست یافته‌اند، که تعادل آنها را با محیط زندگی خود حفظ می‌کند. جوامع کوهنشین در اثر فشارهای وارد برآنها در حال حاضر بسرعت در حال تغییرند. این تغییرات از جنبه‌های متعددی بحال محیط‌زیست مفید نبوده و زیان‌آورند. علاوه بر سرعت این تغییرات و خشونت آن طوری است که امکان سازگاری و هماهنگی را از آنها سلب می‌کند.

چون بیشتر مناطق حفاظت شده کوهستانی بخاطر ارزش‌های فیزیکی، بیولوژیکی و کیفیتی‌های مناظر آنها انتخاب شده‌اند، نقش اجتماعات محلی کم رنگ بنظر می‌رسد. در حالی که جوامع محلی در حفظ و نگهداری کیفیتی‌های فوق نقش اساسی دارند، تضمین حفاظت از موجودیت این شیوه‌های زیستی و منابعی که بر پایه آنها شکل گرفته‌اند در برابر مداخلات بی‌جا و بی‌حساب بعنوان سیماهای ویژه باید بطور جدی مورد توجه قرار گیرد و بعنوان معیاری برای حفظ و حراست و انتخاب مناطق بحساب آید. سؤال اینجاست که آیا این شیوه زیستی می‌تواند در بلند مدت پایدار بماند؟ برای تأمین حفظ و حراست از شیوه زیستی جوامع ساکن منطقه در برابر هر گونه تخریب و اختلال بی‌جا باید یکی از اهداف محوری مناطق حفاظت شده کوهستانی حفظ مستمر این شیوه‌ها در قالب حفاظت گسترده زیست محیطی باشد. روشهای انتخاب جوامعی که شایستگی برخورداری از چنین پشتوانه حفاظتی هستند باید در معیارهای انتخاب مناطق حفاظت شده وارد شوند.

چنانچه حفظ موجودیت جوامع کوهنشین بعنوان بخش ضروری و لا ینفک برخی از مناطق حفاظت شده کوهستانی ضروری است؛ بنابراین لازم است مستقیماً در طبقات مناطق حفاظت شده و اهداف مدیریت آنها بازتاب یافته و بهنگام انتخاب این مناطق معیار فوق مدنظر قرار گیرد. طبقات آی.یو.سی.ان از مناطق حفاظت شده طیف گسترده‌ای از خصوصیات و اهداف را دربر می‌گیرد. علاوه با تعیین زونهای مختلف در مناطق حفاظت شده ممکن است بسیاری از این اهداف متفاوت را بتوان در یک منطقه وارد کرد.

شاید انعطاف‌پذیرترین طبقه در طبقه‌بندی آی.یو.سی.ان از این نظر طبقه ۷ (چشم‌اندازهای دریایی / زمینی حفاظت شده) باشد. زیرا این طبقه بطور نظری روپکرد گسترده‌ای داشته و ضمن حفظ منطقه در کلیت خود به بخش‌هایی که اهداف ویژه‌ای دارند توجه خاصی دارد. ضروری ترین مشخصه این نوع مناطق عنادین رابع آنها نیست بلکه وجود سیستمی است که در آن به پشتیبانی

قوانین، کنترل‌ها و انگیزه‌ها در جات مختلفی از حفاظت تضمین می‌گردد. البته این بدان معنا نیست که این رویکرد انعطاف‌پذیر باید برای تمام مناطق حفاظت شده تعمیم پیدا کند. بدیهی است مناطقی که در طبقات I یا II قرار می‌گیرند نمی‌توانند از این انعطاف‌پذیری برخوردار باشند و بیشتر مناطق حفاظت شده کو هستانی در طبقه II قرار دارند. اما مفهوم کلی منطقه حفاظت شده که بیانگر درجات یا زونهای مختلفی از حفاظت در یک منطقه است باید از نظر کاربری از انعطاف لازم برخوردار باشد تا بتواند به شیوه و میزان قابل کنترلی بیشترین فایده‌مندی را برای جوامع محلی از یکسو و به محیط زیست از سوی دیگر تامین کند. در حقیقت کلیه مناطق کو هستانی اعم از اینکه بطور رسمی حفاظت شده یا مناطق آزاد باشند این شایستگی را دارند که سیاستهای اعمال شده برآنها متأثر از اصول کلی ذکر شده باشند و این اصول در این سیاستها امتداد پیدا کند.

III- معیارهای کلی برای انتخاب مناطق حفاظت شده کو هستانی

انتخاب مناطق حفاظت شده در گستره‌های کو هستانی بدوّاً به ارزش‌هایی بستگی دارد که از آن برخوردارند و مطلوبیت این مناطق را برای انتخاب تضمین می‌کنند. سیماهای فیزیکی، تنوع زیستی، خصوصیات حوزه‌آبخیز، جنبه‌های متافیزیکی، فرهنگ‌های انسانی، منابع و مناظر از جمله ارزش‌هایی هستند که در انتخاب مؤثرند. اما باید به استفاده‌هایی که می‌توان از منطقه بعمل آورد نظیر استفاده‌های علمی یا فرهنگی، اشکال مختلف تفرج یا خیلی ساده تفریح محض توجه نمود. این نوع استفاده‌ها در موقعیت حفاظتی این مناطق بسیار مؤثرند و دولت و مردم را در حفظ آنها متقاعد خواهند نمود. ایجاد تعادل بین حفاظت و استفاده، عمدت‌ترین دشواری مدیریت مناطق حفاظت شده کو هستانی را بشمار می‌رود.

مناطق حفاظت شده در هر یک از رشته کوههای جهان باید بگونه‌ای انتخاب شوند که بتوانند تمام طیف سیماهایی را که این کوهها از آن برخوردارند حفظ نمایند. زیرا ارزش کوهها بحاضر آنها بوده و برای تحقیق استفاده‌های مختلف از این ارزشهاست که بعنوان مناطق حفاظت شده انتخاب می‌شوند.

۱- هر کشور، مسئول احداث مناطق حفاظت شده در بخشی از گستره کوههایی است که در قلمرو آن واقع شده‌اند و باید تضمین کند که این مناطق در داخل مرزهای خود تنوع و تغییرات بیولوژیکی، فیزیکی و فرهنگی را بقدر کافی تحت پوشش قرار داده‌اند.

IV- حفظ تنوع زیستی و سیماهای فیزیوگرافیک

مناطق حفاظت شده در کوهستان‌هار حفظ تنوع زیستی (گونه‌ها، اکوسیستمها و دامنه تغییرات بین گونه‌ها) و بسیاری از سیماهای فیزیوگرافیک و زمین‌شناسی جهان نقش بسیار مهمی دارند.

مناطق کوهستانی مخازن مهم تنوع زیستی بشمار می‌روند و اجتماعات و مجموعه‌های غنی از گونه‌ها و بهمین طور ژنتیک آنها و اکوسیستمها را در بر می‌گیرند.

برخی از علل غنای زیستی کوهستانها بقرار زیرند:

- کوهها صخره‌ها، مواد و خاکهای اولیه زیادی را در بر می‌گیرند.
- کوهها پویا و ناپایدارند، بهمین دلیل بسیاری از مراحل توالی گیاهی را در بر می‌گیرند.
- کوهها الگویی از تنوع و تغییرات شرایط فیزیکی در مقیاس کوچک می‌باشند (از نظر دما، تشکیلات، رطوبت، جهت باد، پوشش برف) بهمین دلیل در یک محدوده کوچک شماری زیادی از اجتماعات حضور دارند.

● کوهها غالباً دور افتاده و غیرقابل دسترس هستند. بهمین دلیل اکوسیستم‌های آنها نسبت به مناطق قابل دسترس و نزدیک به کانونهای زیستی کمتر بوسیله اقدامات انسان تغییر و دگرگون شده‌اند.

حفظ و نگهداری از تنوع زیستی به گستره‌ای فراتر از مرزهای مناطق حفاظت شده کشیده می‌شود. بسیاری از گونه‌های محدوده مناطق حفاظت شده به منابعی وابسته‌اند که در خارج از مرزهای آن قرار دارند و بهمین ترتیب وجود منطقه حفاظت شده به اراضی خارج از مرز آن تاثیر می‌گذارد.

شیوه‌ای شدید زیست‌محیطی و نزدیکی تنگاتنگ زونهای ارتفاعی مختلف، در گذشته امکان مهاجرت اجتماعات حیاتی (بیوتا) را در برابر تغییرات اقلیمی فراهم آورده است. بهمین دلیل از نظر تغییرات اقلیمی آتی که احتمال آن نیز زیاد است (از نظر تغییرات دما یا کیفیت هوا) مناطق حفاظت شده برای حفاظت از تنوع زیستی اهمیت زیادی دارند.

کوهنشینان کولیتوارهای زیادی را بوجود آورده‌اند که با شرایط محلی سازگاری پیدا کرده‌اند. این مردم در استفاده از گیاهان و جانوران محلی بعنوان غذا یادارو دارای دانش ویژه و غنی هستند. بهمین دلیل حفظ این کوالیتوارها و دانشی که مردم طی قرنها زندگی در کوهستان فراگرفته‌اند بسیار حائز اهمیت است و باید مراقب بود که از بین نرود.

حفظ تمام طیف تنوع زیستی و سیماهای فیزیکی در انتخاب مناطق حفاظت شده کوهستانی امری بسیار ضروری است. بعنوان بخش لاينفسکی از طرح ریزی باید تمهداتی در نظر گرفت که حفظ نمونه‌های وسیعی از اکوسیستم‌های طبیعی و جمعیت‌های گیاهی و جانوری همراه با سایتهايی که معرف سیماهای فیزیوگرافیکی، زمین‌شناسی و فرایندهای حاکم در چشم‌انداز هستند تضمین گردد. در تکمیل موارد فوق باید شمار زیادی از مناطق کوچک که معرف تمام اکوسیستم‌ها و گونه‌های محلی هستند (نظیر تغییرات ژنوتیپ درون گونه‌ای*) تحت حفاظت قرار گیرند.

رهنمودها

۳- مناطقی که برای حفاظت انتخاب می‌شوند و بعنوان مناطق حفاظت شده احداث می‌شوند تا حدامکان باید حفظ و نگهداری از تمام ژنوتیپ‌ها، گونه‌ها و اجتماعات و اکوسیستمها را تضمین کنند. این مناطق باید تمام طیف تغییرات ارتفاعی، دامنه‌ها و صخره‌ها را در برگیرند و باید بقدر کافی بزرگ باشند تا بتوانند زیستایی و موجودیت بلند مدت منطقه را تضمین کنند.

۴- مشارکت و دخالت مردم محلی در طرح ریزی و مدیریت مناطق حفاظت شده برای حفظ

* - Intra-specific

تنوع زیستی از نظر تضمین امنیت بلند مدت آنها بسیار ضروری است. این امر بخاطر کاربری مناسب از زمین و جلوگیری از شکار و یا جمع آوری گیاهان از منطقه لازم است. جوامع محلی از آن رو که مستقیماً و بیش از همه در اثر احداث مناطق حفاظت شده متاثر می‌شوند بیش از دیگران استحقاق سهم شدن در فواید اقتصادی و درآمدهای حاصل از این مناطق را دارا هستند.

۴- یکی از راههای عملده حفظ تنوع زیستی اعماق نظر به داشت جوامع بومی کوهنشین است. بهمین دلیل باید به این جوامع از آن جهت که تنوع زیستی را حفظ و دانش سنتی را تاکنون زنده نگه داشته‌اند توجه ویژه‌ای مبذول داشت. این امر شاید از طریق تثبیت حق مالکیت بشیوه‌ای خردمندانه امکان پذیر گردد.

۵- وسعت و خصوصیات مناطق کوهستانی که تحت حفاظت قرار می‌گیرند باید براساس نیازهای اجتماعات گیاهی و جانوری (فون و فلور) مورد نظر برای حفاظت باشد. در مورد ذخیره گاههای بزرگ باید گستره ذخیره گاهی تمام تنوع و تغییرات درونی را تا حد ممکن از نظر سیما، منظر، ارتفاع، خاک، پوشش برفی و غیره در برگیرد.

۶- مناطقی که برای حفظ نمونه‌های از اکوسیستم‌های طبیعی کنار گذارده می‌شوند باید تاحد ممکن دارای زونهای ضربه‌گیر پیرامونی باشند تا از سیماهای فیزیوگرافیک و سایر اشکال حمایتی برخوردار گرددند. مناطق حائل پیرامونی باید با همان پوشش طبیعی خود حفظ شوند، اما اراضی آن در صورتیکه تاثیری بر یکپارچگی و تمامیت منطقه نداشته باشد می‌تواند برای مقاصد اقتصادی مختلف و سازگار مورد استفاده قرار گیرد.

۷- اهداف مدیریت برای این نوع مناطق حفاظت شده کوهستانی باید با دقت تعیین شوند و پای بندی به این اهداف امری ضروری است. این مناطق ممکن است بخشی را به صورت بکر و دست نخورده بعنوان استانداردی برای مقایسه تحت حفاظت قرار دهند. اما در بقیه اراضی، استفاده‌های علمی، آموزشی و تفرج طوری باید مورد حمایت و ترغیب قرار گیرد که تعارضی با هدف اولیه حفاظت نداشته باشد.

۸- در هر یک از مناطق حفاظت شده باید به مدیریت تنوع زیستی توجه کافی شود. علاوه مدیریت این مناطق بطور دوره‌ای باید تحت نظارت پیوسته قرار گیرد تا ارزیابی شود که آیا اهداف اولیه منطقی بوده‌اند و مدیریت تا چه حد موفقیت آمیز بوده است؟

۹- خط مشی عمومی در مناطق حفاظت شده، حمایت از فرایندهای طبیعی است و برای اجتناب از هر گونه دخالت در این فرآیندها باید مراقب بود اختلالات فیزیکی عمدہ‌ای صورت نگیرد. انجام حریق‌های مصنوعی یا خاموش کردن حریقهای طبیعی هر دو به پشتوانه استدلالی نیاز دارند.

۱۰- معرفی گونه‌های غیر بومی در این مناطق مجاز نبوده و گونه‌های جدیدی که معرفی شده‌اند باید هر چه زودتر حذف شوند. چنانچه گونه‌های جدید ثبت شده باشند باید اثرات آنها بر تنوع زیستی مورد ارزیابی قرار گیرد. ریشه کنی یا کنترل گونه‌هایی که اثرات عمدہ‌ای دارند یا می‌توانند روی مناطقی که با خاطر خصوصیات اکولوژیکی یا تنوع زیستی حائز اهمیت ویژه‌ای هستند مؤثر واقع شوند باید مورد توجه قرار گیرد.

۱۱- چنانچه حفظ زیستگاه و مدیریت مطلوب امکان پذیر نباشد ژئوتیپ‌ها و گونه‌ها باید از طریق کشت یا اسارت تحت حفاظت قرار گیرند. این روشها باید بعد از اینکه زیستگاه‌ها احیاء شدنند هدف نهایی معرفی مجدد گونه‌ها باشد. ارتباط تنگاتنگ و جدی با باغهای گیاهشناسی و جانورشناسی که در نگهداری گونه‌های بومی کوهزی دارای تجربیات ارزشمند و مستندی هستند در این زمینه‌ها ضروری است.

حفظ از تنوع زیستی در یک کشور باید در کلیت آن مورد توجه قرار گیرد. در طرح ریزی هر منطقه کوهوستانی باید برای مهاجرت جانوران و پراکنش گیاهان بین مناطق حفاظت شده تدبیر لازم پیش‌بینی گردد. حفظ و نگهداری از تنوع زیستی به فراتر از مرزهای هر منطقه حفاظت شده کشیده می‌شود، بسیاری از گونه‌های مناطق حفاظت شده بمنابع بیرون از مرزهای آن وابسته‌اند، از طرف دیگر موجودیت هر منطقه حفاظت شده روی اراضی و منابع پیرامونی آن تاثیر می‌گذارد.

رهنمودهای

۱۲- زمانی که اراضی پیرامون مناطق حفاظت شده کوهوستانی بشدت مورد استفاده قرار گرفته باشند در این صورت این مناطق بصورت جزایری در خواهند آمد که نسبت به تغییرات بیرونی نظری نوسانات اقلیمی بسیار حساس خواهند بود. خطر نابودی گونه‌ها با ایجاد ذخیره گاههای

بزرگتر بطوریکه بتوانند کمربندهای ارتفاعی مختلفی را در برگیرند کاهاش می‌یابد. از دیگر تمهیدات، کاهاش خطر زوال گونه‌ها است به طوری که کاربری زمین در اراضی بین ذخیره گاهها ساماندهی شده و امکان مهاجرت گونه‌ها از طریق کریدورهای طبیعی فراهم گردد.

۱۳- مدیریت اراضی در میان چشم‌اندازهای حفاظت شده (مناطق طبقه ۷) که مورد استفاده جوامع محلی قرار می‌گیرند (برای کشت، چرای دام، جمع آوری هیزم، شکار و غیره) باید طوری صورت گیرد که جمیعت‌های گیاهان و جانوران وحشی در آنها حفظ شود.

انتخاب و مدیریت مستمر اراضی برای حفظ تنوع زیستی زمانی می‌تواند مؤثر باشد که درباره انتشار، وضعیت گونه‌ها و اکوسیستم‌ها، تغییرات آنها و شرایط اقتصادی-اجتماعی جوامع بومی و ساکن در مناطق حفاظت شده اطلاعات کافی موجود باشد. این پشتوانه اطلاعاتی از آن جهت ضروری است که می‌توان بوسیله آن کاستیهای گسترده تحت پوشش حفاظت، مسائل جدید مدیریت و زمینه‌های همیاری در مدیریت را شناسایی کرد.

رهنمودها

۱۴- بانکهای اطلاعاتی محلی، ملی و جهانی باید برای تعیین کاستیهای، مسائل و امکانات با یکدیگر همکاری کنند. این بانکها باید آمار و اطلاعات بیولوژیکی، فیزیکی، اکولوژیکی و اقتصادی-اجتماعی یکجا در برگیرند. تلاشهای علمی برای بررسیهای میدانی، نظرات پیوسته و مدیریت باید بدوأ برروی مناطقی مرکز شوند که از نظر حفاظت بسیار حیاتی هستند.

۱۵- کلیه عوامل تهدید کننده تنوع زیستی در هر منطقه حفاظت شده باید شناسایی شوند و پژوهش‌های لازم در مورد این تهدیدها بررسی و به مورد اجرا گذاشته شوند. باید به اکولوژی گونه‌هایی که در ساختار و کارکرد اکوسیستم‌ها نقش کلیدی دارند توجه ویژه‌ای مبذول داشت.

۱۶- پالواکولوژی مناطق حفاظت شده برای تعیین تغییرات آتی و هر گونه اقدام بهبود دهنده در قالب مدیریت ضروری است.

۱۷- برای آگاهی و آموزش جوامع محلی و جامعه بطور کلی و همین طور تصمیم‌گران از اهمیت تنوع زیستی، لازم است که برنامه‌های آموزشی تهیه و تدوین شوند. آراء و نظرات باید در ارتباط و برخورد با یکدیگر غنی شوند. دانشمندان در ارتباط با تصمیم‌گران سیاسی، مفسران با

مردم و مدیران با جوامع محلی می‌توانند متقابلاً سطح این آگاهی را ارتقاء دهند. موزه‌ها و مراکز تفسیر می‌توانند در این زمینه کانونهای مؤثری بشمار آیند. این مراکز می‌توانند در کلیه مسائل فی‌ما بین پارکهای مختلف در یک ناحیه سهم مؤثری داشته باشند و دشتها و ارتفاعات را بهم پیوند دهند و مسائل آنها را در گسترهای یکپارچه و یگانه مورد بررسی قرار دهند.

۷- مناطق کوهستانی حفاظت شده فرامرزی

رشته کوهها عوارض مشخصی هستند که اغلب بعنوان مرزهای بین کشورها، تعیین مرزهای حقوقی، نشان دادن هستی و یا موجودیت یک منطقه انتخاب می‌شوند. بعلاوه ارزش‌های اکولوژیکی کوهها زمینه مناسبی برای احداث پارکهای ملی و مناطق حفاظت شده بشمار می‌رود. از این رو احداث ۲۵ پارک ملی کوهستانی فرامرزی بوسیله ۳۳ کشور در سراسر جهان نباید زیاد تعجب آور باشد.

بدیهی است مدیریت مشترک این نوع پارکهابوسیله همکاری کشورهای هم‌مرز می‌تواند بسیار مفید باشد. فواید حاصل از حفاظت پارکهای فرامرزی از طریق موافقتنامه‌های همکاری بین کشورها که در تعهدات آنها بازتاب پیدا می‌کند تحقق می‌یابد. بعلاوه روابط کارکردی بین سازمانهای ذیربطری در کشورها و تا حدی حساسیت فرهنگی آنها نیز در این موافقتنامه‌ها ملحوظ می‌گردد.

ترتیبات همکاری و تعاون برای مدیریت مناطق حفاظت شده واقع در بین مرز کشورها برای تضمین حفاظت پایدار میراثهای طبیعی و فرهنگی که به عرصه‌هایی فراتر از مرزهای اداری و حقوقی کشور یا ایالات کشیده می‌شود امری ضروری است.

۱۸- رهنمودها

هر کشور یا ایالت باید از مناطق حفاظت شده کوهستانی واقع در مرزهای خود با دیگر کشورهای ایالات عمل آورده و آمار و اطلاعات مورد نیاز را بدست آورد. این اనوانت راهنمایی است از مجموعه شرایط برای اینکه فعالیتهای مشترک مدیریت را سودمند سازد.

مسئل مشترك باید در این انوانتر مدنظر قرار گیرد، بعنوان مثال مسیرهای مهاجرت گونه‌ها، حفظ حوزه‌آبخیز، مدیریت آفات و بیماریهای گونه‌ها، مدیریت تفرج، فعالیتهای تجسس و نجات، جمعیتهای انسانی کوچرو و شبانان که بطور منظم از مرزها عبور می‌کننداز موارد قابل ذکرند.
۱۹- زمانی که مرزهای مناطق حفاظت شده مجاور هم، با یکدیگر منطبق نشده و یا کلیه عناصر فیزیکی و بیولوژیکی کلیدی را در بر نگرفته باشد در این صورت تغییر و اصلاح مرزها باید مورد توجه قرار گیرد.

اصل اساسی در تدوین موافقنامه‌های مشترک مدیریت در مناطق حفاظت شده مرزی رعایت احترام به حاکمیت هر یک از کشورها یا ایالات هم‌جوار می‌باشد. این اصل در دستیابی به فواید مشترک و متقابل بین کشورهای متعاهد امری ضروری است. موافقنامه‌های مشترک در حال حاضر در سیاستهای فرامرزی بین کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد و کاملاً دواطلبانه بوده و ممکن است بوسیله هر یک از کشورها که تمایلی به همکاری نداشته باشند کنار گذارد شود.

رهنمودهای

۲۰- مدیریت فرامرزی در مناطق حفاظت شده کوهستانی باید به امضاء بالاترین مرجع ذیربط هر کشور برسد.

۲۱- پارکهای کوهستانی فرامرزی بعنوان مناطقی با اهمیت ویژه باید بوسیله کشورها هر چه زودتر به رسمیت شناخته شوند و موافقنامه‌های مدیریت مشترک در مورد آنها تهیه و تدوین شود.

مفاد این نوع موافقنامه‌ها باید عناصر و موارد زیر را در برگیرد:

- ارتقاء سطح حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی مناطق حفاظت شده کوهستانی مرزی
- رعایت احترام به حاکمیت هر یک از کشورهای هم‌جوار و ذیربط در مناطق حفاظت شده کوهستانی.
- ارتقاء سطح پژوهش‌های مشترک و تهیه و تدوین متداول‌زیهای قابل قیاس.
- برابری در همکاری، بهره‌مندی، مسئولیت متقابل و مشترک.

۲۲- تعهد در مدیریت مشترک می‌تواند از طریق زیر بدست آید:

● بحث و تبادل نظر بین مراجع ذیصلاح

● موافقنامه اولیه بصورت پروتکل

● بیانیه مشروح و جامع بصورت موافقنامهٔ نهایی

۲۳- موافقنامه مدیریت مشترک باید موارد زیر را تعیین کند:

● گروههای مدیریت مسئول برای تهیه موافقنامه و هدفهای کلیدی آنها.

● اصول تخصصی منابع

● ترتیبات لازم برای اجرای نظارت پیوسته

مدیریت مشترک زمانی مؤثر خواهد بود که بصورت مدیریت فعال و پایدار در زمینه عمالاً پیاده شود و موجب بهبود وضعیت حفاظت از میراثهای طبیعی و فرهنگی کشورهای همسایه و متعاهد گردد.

رهنمودهای

۲۴- زمانی که گروههای اداری و مسئول اجرای موافقنامه مدیریت مشترک تشکیل شوند، یکی از نخستین وظایف آنها تهیه «طرح کار» است.

طرح کار باید موارد زیر را در بر گیرد:

● مشاورت مشترک با سازمانهای ذیربط در طرح و برنامه‌ریزی مناطق حفاظت شده.

● اجرای قوانین فرامرزی (از جمله زمینهٔ تهیه و تدوین موافقنامه مشترک در خصوص پیگیری و مقابله با تخلفات و شکار غیر مجاز).

● موافقنامه مشترک برای مدیریت آبخیز، کنترل بیماریهای گونه‌ها، نجات گونه‌ها، مدیریت حریق، جلوگیری از بیماری حیات وحش، مدیریت گونه‌ها و سایر موارد.

۲۵- باید در تهیه و تدارک تسهیلات و اطلاعات به بازدیدکنندگان، برنامه‌های آموزش عمومی و بازاریابی (افزایش سطح تقاضای تفریجگاهی برای منطقه حفاظت شده کوهستانی) توجه مشترکی صورت گیرد.

۲۶- پژوهش‌های علمی و نظارت پیوسته در مناطق حفاظت شده کوهستانی برای اصلاح

مدیریت آنها از پیش شرط‌های ضروری بشمار می‌رود.

۲۷- ثمر بخشی حفاظت از طریق همکاری‌های مشترک در زمینه پژوهش، استفاده از مهارت‌های پژوهشی، تسهیلات و اطلاعات متقابل می‌تواند افزایش یابد.

۲۸- حمایت از مفهوم مناطق حفاظت شده کو هستانی فرامرزی از طریق فراهم‌آوری اطلاعات به مردم، جلب همکاری سیاستمداران، گروههای مشاور، مراجع محلی، کارگزاران اقتصادی می‌تواند ترویج پیدا کند.

همکاریهای جهانی با احداث مناطق حفاظت شده کو هستانی فرامرزی بویژه از طریق همسویی و همراهی این مناطق با برنامه‌های کنوانسیون میراثهای جهانی و ذخیره گاههای زیستکره آشکارا گسترش می‌یابد.

رهنمودها

۲۹- کشورها برای پیشنهاد مناطق حفاظت شده کو هستانی مناسب خود برای وارد شدن در فهرست میراثهای جهانی و ذخیره گاههای زیستکره، بویژه از طریق معرفی مشترک با سایر کشورها باید بوسیله سازمانهای ذیربطری جهانی مورد ترغیب قرار گیرند.

VI - اهمیت فرهنگی و مذهبی کو هستانها

بسیاری از کوهها اهمیت متافیزیکی دارند و از شان و اعتبار عرفانی و تقدس برخوردارند و برخی در حاله‌ای از رمز و راز و اوهام فرو رفته‌اند و برخی جایگاه اجرای مراسم سنتی می‌باشند. این نوع تصور از کوهها تا حدی برای آنها پشتونه حمایتی محسوب می‌شود. مدیران، طرح‌ریزان و مفسران مناطق حفاظت شده کو هستانی پیامدهای این نوع هاله فرهنگی و معنوی را (چه از نظر فرصت‌هایی که فراهم می‌کنند و چه از نظر مشکلاتی که بیار می‌آورند) باید بحساب آورند.

بسیاری از مناطق حفاظت شده را می‌توان مانند نمونه‌های زیر انتخاب کرد:

- دو تا چهار در صد شهرستان سی شوان بانا^(۱) در ایالت یوننان^(۲) (چین) در «تپه‌های مقدس» قرار دارد، یعنی جایی که ماوای ارواح نیاکان مردم «دای»^(۳) است، و این جنگل‌های کوهستانی به علت احترامی که برایشان قائل می‌شوند تا حدود زیادی دست نخورده مانده‌اند.
- بخشی از رشته کوه‌های مرکزی و نزولی جایگاه مقدس ملکه ماریالیونسیا،^(۴) الهه طبیعت به شمار می‌رود؛ ملکه آسایش مردم را تامین می‌کنده شرط آنکه به قلمرو او وارد نشوند، در غیر اینصورت نخست گم می‌شوند و سپس خواهند مرد.
- ساکنان سرزمین‌های مرتفع تبت اجسام درگان خود را در جایگاه‌های خاصی طعمه کرکس‌ها می‌کنند و به اصطلاح «دفن آسمانی» را انجام می‌دهند. اگر چنین نمی‌کردند، سوزاندن اجسام به مقدار بسیار زیادی هیزم نیاز داشت که یا به ته کشیدن منابع کمیاب چوب می‌انجامید، یا آنکه پوشش گیاهی آسیب‌پذیر دامنه‌های پرشیب را از میان می‌برد.
- آتش آتش‌فشن تونگاریرو^(۵) (زلاندنو) به دست خدایان برای گرم کردن نگاتوروایرانگی^(۶)، نیای قبیله امروزی نگاتی تووارتو^(۷)، افروخته شد. این کوهستان نیز خود نیاکان این قبیله شمرده می‌شود. به رسمیت شناختن این ارزش‌های ویژه سبب محدودیت بسط وسایل و تسهیلات در دامنه‌های کوهستانی علیای این پارک شده است.
- دریاچه‌های کوهستانی مانند سورج^(۸) (خوند در هیمالایای کومانوں)^(۹) و بسیاری از چمنزارهای آلپی مرتفع (Bhadli Guars) با غهای مقدس خدایان محسوب می‌شوند؛ چو پانان معتقدند که تجاوز به حریم این مکانهای مقدس عواقب شومی در پی خواهد داشت، به همین دلیل هرگز گله‌های خود را در این نواحی چرانمی‌دهند.
- قله گائوری^(۱۰) شانکار در نپال در مذهب هندو جایگاه ایزد شانکار و همسرش گائوری است؛ این قله مقدس است و کوهنوردی در آن ممنوع شده است. این امر سبب شده است که این کوهستان و دره‌های اطراف آن پاکیزه و عاری از زباله باشد.

1- Xishuanbanna

2- Yunnan

3- Dai

4- La Sorte de Maria Lionza

5- Tongariro

6- Ngatoroirangi

7- Ngati- Tuwharetoa

8- Surag Khund

9- Kumaon

10- Gauri Shanker

- دره‌هاوایی، پله^(۱)الهه آتشفسان، که جریان گدازه‌های آن آفریننده است و ویرانگر، هم مایه هراس است و هم محبوب. اکنون، در پارک ملی آتشفسان‌های هاوایی، هراس از بدیمنی پله سبب شده است که کندن گدازه‌ها به منظور یادگاری و بی‌حرمتی به جایگاه طبیعی یا فرهنگی کاهش یابد.
 - «دره مقدس» بین کوزکو^(۲) و الانتای تامبو^(۳) در پرو زمانی به کشت محصولات اختصاص داشت که برای تغذیه جنگاوران اینکا^(۴) به کار می‌رفت. از صخره‌های آن برای محل دفن بزرگان دربار شاه اینکا استفاده می‌شد. این مکان تا حدود زیادی خاک، گیاهان وحشی و غلات آندراز^(۵) گزند مصون داشته است.
- به علاوه، در بسیاری از خصوصیات طبیعی کوهستان - سنگ‌ها، غارها، قله‌ها، گیاهان، چشم‌ها، و اوضاع جوی - هاله‌ای از معنویت وجود دارد.
- این اهمیت ویژه برای برخی از اشکال گزینش مناطق حفاظت شده، از جمله چشم‌انداز حفاظت شده یا ذخیره‌گاه زیستکره، فرصتی فراهم می‌آورد تا از پوشش حفاظتی این ارزش‌ها بهره‌مند شوند. در این گونه موارد، مسئولیت اصلی باید حفاظت از «روح مکان» و رعایت حرمت آن باشد. این امر مستلزم تدبیر مدیریت ویژه‌ای است.
- مردمی که ارزش‌های معنوی و فرهنگی شان به خطر افتاده است باید به کسانی که مسئولیت سرپرستی منطقه حفاظت شده را به عهده دارند کاملاً اعتماد داشته باشند. این احساس اعتماد را باید به دقت پرورش داد و حفظ کرد. کسانی که مسئولیت مدیریت را به عهده گرفته‌اند باید پیش از هر اقدامی از مردمی که بدان نظام اعتقادی باور دارند راهنمایی بخواهند.
- چشم‌اندازهای واقع در مناطق پر اهمیت فرهنگی و معنوی معمولاً براثر کنش متقابل دیرین میان مردم و طبیعت پدید آمده‌اند. از آنجاکه هر نوع دستکاری در این چشم‌اندازها ممکن است «روح مکان» را دگرگون کند، در حفظ وضعیت اصیل چشم‌انداز باید بسیار دقت شود.
- مناطق دارای اهمیت فرهنگی و معنوی بسیار پیچیده‌تر از دیگر مناطق حفاظت شده‌اند. زیرا خصوصیات آنها فقط طبیعی یا زیستی نیست، بلکه متافیزیکی نیز هست. چون مدیریت آنها مستلزم مهارت‌هایی در برخورد با محیط زیست طبیعی و همچنین جنبه‌های فرهنگی و معنوی

منطقه است، قویاً این الزام وجود دارد که کارکنان مدیریت به طور عمدۀ از میان مردم محلی انتخاب شوند و به آنان به منظور برخورد با جنبه‌های معمولی مدیریت، آموزش لازم داده شود.

هر جاکه مناطق کوهستانی دارای اهمیت ویژه مذهبی و فرهنگی باشند، باید در صورت امکان در فهرست مناطق حفاظت شده قرار گیرند، و از نظر حفاظت و مدیریت باید برای ارزش‌های مقدس یا آیینی تقدیم قابل شد. مدیریت باید بر مبنای مشاوره و همکاری کامل با مردم منطقه استوار باشد و سهمی از منافع هر گونه درآمد به مردم تعلق گیرد.

رهنمودها

-۳۰- مدیران کوهستان باید با مردم محلی مشورت کنند و با آنها ساز و کارهای مشورتی تشکیل دهنند تا اتخاذ روشیکرد همکاری در امر بهره‌برداری از فرست‌ها و برخورد با تعارضات احتمالی ناشی از وجود جایگاه‌های مقدس در مناطق کوهستانی، تضمین شود.

بسیاری از این نواحی مقدس مکان‌های زیارتی نیز به شمار می‌روند. باید برای حفظ تقدس آنها پرهیز از ایجاد اختلال در تجربه معنوی زائران از هیچ کاری فروگذار نکرد.

رهنمودها

-۳۱- مکان‌های دارای اهمیت فرهنگی و معنوی، به ویژه مکان‌های زیارتی معمولاً توسعه برخی از زیرساخت‌ها و عوامل زیربنایی را ایجاد می‌کنند. هر ساختار جدید با استفاده از روش‌های اکوتکنیک باید به دقیق طراحی شود تا با محیط طبیعی و فرهنگی به صورتی هماهنگ ترکیب شود.

-۳۲- این مکان‌ها توجه بسیاری از علاقه‌مندان، از جمله گردانندگان سفرهای زیارتی و سیاحتی راکه ممکن است این سفرها سودی عایدشان شود، جلب می‌کند. باید ترتیبی اتخاذ شود که بازگشت سهم قابل قبولی از این درآمدها، از طریق صرف هزینه‌هایی در محل یا سرمایه‌گذاری، فی المثل در بهداشت و آموزش، به اهالی محل تضمین شود.

-۳۳- در مکان‌های زیارتی تدبیر ویژه‌ای لازم است تا کمیت و شمار دیدارکنندگان با کیفیت

تجربه آنها همساز شود و بدون ایجاد اختلال در آرامش زائران، امکان تماشای جاهای دیدنی برای جهانگردان فراهم شود.

۳۴- هر جا که شمار زائران بسیار زیاد است، مانند کدارنات^(۱) در هیمالیای هند، ظرفیت برد آن محل (ظرفیت قابل تحمل) باید بر حسب میزان احتمالی آلودگی، خرابی بیشتر و فشار زیاد بر تسهیلات موجود ارزیابی شود. باید سعی کرد که شمار دیدارکنندگان آتی پیش بینی شود تا در زمان مناسب تسهیلات کافی و سالم فراهم شود.

۳۵- در صورت وجود خطر بهره برداری بیش از اندازه لازم است نظام عادلانه‌ای وضع شود تا دسترسی افراد محدود گردد، مثلاً کنترل کامل دیدارکنندگان در برخی نقاط یا ممنوعیت ورود جهانگردان در محل‌های معین.

۳۶- مکان‌های دارای اهمیت ماوراء طبیعی اغلب به خاطر ویژگیهای طبیعی، اعم از فیزیکی یا زیستی، نیز اهمیت دارند. استفاده مفرط (مثلاً از کوره راه‌ها یا گیاهان آیینی) اغلب به ویژگیهای فیزیکی یا زیستی محل لطمہ می‌زند. تدبیری که در مورد حفظ طبیعت در دیگر مناطق حفاظت شده توصیه شده است (رجوع شود به بخش‌های IV و X) در مورد مکان‌های مقدس نیز صادق است.

۳۷- برای تقویت ارزش‌های طبیعی و پرهیز از تعارض آن با ارزش‌های فرهنگی، ممکن است لازم باشد مجموعه‌هایی از قواعد اخلاقی و عملی تدوین شود تا هم مدیران و هم استفاده کنندگان از آنها پیروی کنند. بنابراین، مدیران مناطق حفاظت شده و صنعت جهانگردی باید قواعد رفتاری دیدارکنندگان را به نحوی تدوین کنند که حساسیت‌های فرهنگی را در نظر بگیرد و این قواعد را از طریق متون چاپ شده یا صفحات نمایش به اطلاع آنها برسانند.

کوهستان‌های دارای اهمیت فرهنگی و معنوی اغلب خاستگاه و منشاء فرهنگ‌های بومی محسوب می‌شوند و یادمان‌ها و آثار دست ساخته‌های پراهمیتی را در بر می‌گیرند. در حالی که تمایل محققان برای مطالعه این آثار بر حق است، اما دخالت غیرمجاز در این جایگاهها، نقل و انتقال آنها یا هر گونه اقدام تخریبی باید مطلقاً ممنوع شود.

رهنماهها

- ۳۸- به هیچ وجه نباید از طریق تخریب یا جابه جایی آثار دست ساخته، حرمت این جایگاهها هست کشود. باید مقرراتی وضع و اجرا شود و قواعد رفتاری تدوین گردد که بر تمامی فعالیت‌های پژوهشی نظارت داشته باشد. در این مقررات ممنوعیت کلی دستکاری در آثار دست ساخته و شرایط ویژه صدور مجوز برای گردآوری نمونه‌های باهه و ضوح تعیین می‌شود.
- ۳۹- داد و ستد ارمغانها و برداشتن یادگاری یا نمونه‌های علمی از دست ساخته‌ها نیز باید مشمول مقررات شدیدی باشد. مدیران پارک‌های کوهستانی باید فهرستی از اشیاء مقدس باستان‌شناختی یا تاریخی در دست داشته باشند و کنترل کافی اعمال کنند تا جابه جایی، آسیب یا هست کحرمتی صورت نگیرد.
- ۴۰- هر گونه نمایش یا فروش یادگارهایی که کیفیات قدس آمیز مکان را تصویر می‌کنند باید با احتیاط و حساسیت انجام گیرد.

تعییر و تفسیر این مکان‌های مقدس باید به دقیق و حساسیت صورت گیرد. برای بسیاری از مردم جهان، ادیان بر خدایان و الله‌گانی استوارند که تشکیل دهنده نظام امور عالم‌اند و همه محیط زیست‌های کوهستانی یا دریاچی را در بر می‌گیرند: «معنویت» ذاتی همه اشیاء طبیعی تلقی می‌شود. چنین رویکردنی ممکن است چهارچوب گسترده‌ای فراهم آورد که خصوصیات مکان‌های خاص در آن بگنجد.

رهنماهها

- ۴۱- سیاست‌ها و برنامه‌های تفسیری باید به نحوی تنظیم شود که ارزش‌های متافیزیکی و فرهنگی مناطق حفاظت شده کوهستانی ارائه واحترام به اعتقادات مردم محل مراعات شود و با تشویق دیدارکنندگان به اقدام توأم با حساسیت مثبت نسبت به باورهای دیگران، آموزنده باشد.
- ۴۲- در این گونه جایگاهها تفسیر باید توسط متولیان آگاهی انجام گیرد که گنجینه‌های ارزش‌ها و باورهای محلی باشند.
- ۴۳- اسطوره‌هارا باید با دقیق زیاد تفسیر کرد تا از هرگونه افراط و تفریط در تجلیل یا تحقیر آنها پرهیز شود.

VII - مناطق حفاظت شده کوهستانی و حیات اقتصادی و فرهنگی جوامع آنها

بسیاری از مناطق حفاظت شده کنونی و پیشنهادی در کوهستانها کم و بیش دارای اجتماعات انسانی هستند. دامنه این اجتماعات از قبایل خود کفا با اقتصاد معيشی تا جوامع وابسته به منابع خارجی و گروههای کم و بیش یکپارچه با اقتصاد بازار و جامعه ملی و سیعتر متغیر است.

شمار اندکی از این جوامع تا حدی از دنیای خارج متاثر نشده‌اند و این تاثیر در نتیجه بهبود راههای دسترسی ارتباطات، بهداشت، آموزش، تکنولوژی جدید، بازدیدکنندگان و همین طور با دیدن خود مردم و تجربه لمسی از جاهای دیگر رو به افزایش است. موضوع اساسی اینجا است که این مردم چگونه باید تغییر یابند؟ به چه شیوه‌ای و با چه شتابی باید تغییر کنند؟ اصلاح و بهبود ارتباطات که یکی از عناصر اساسی توسعه است؛ در طول زمان باعث مهاجرت این جوامع بویژه جوانان شده و در نتیجه ساختار اجتماعی فرو می‌ریزد. مناطق حفاظت شده کوهستانی می‌توانند چارچوب قانونی و اداری فراهم کنند که در آن جوامع به شیوه صحیح و کنترل شده‌ای توسعه پیدا کنند بطوریکه عناصر اساسی فرهنگ ویژه آنها نیز حفظ و نگهداری شود.

مناطق حفاظت شده کوهستانی هم‌مان با حمایت از جوامع بومی می‌توانند چارچوبی برای بهره‌مندی معنوی از طبیعت و چشم‌انداز کوهستان که در بسیاری از کشورها فاکتور مهمی در جلب حمایت دولت و مردم است فراهم کنند.

مناطق حفاظت شده کوهستانی که دارای جوامع بومی هستند می‌توانند نه تنها سیماهای طبیعی بلکه عناصر ضروری از چشم‌انداز فرهنگی، یادمانهای تاریخی، باستانی و ساختارهای بومی را نیز حفظ نمایند. این مناطق باید چارچوبی فراهم کنند که بتوان توسعه اقتصادی مناسب و سازگاری را ترویج داد تا هویت فرهنگی جوامع کوهنشین در داخل یا حاشیه مناطق حفاظت شده حفظ شود.

رهنمودها

۴۴- مناطق حفاظت شده کوهستانی باید براساس اصول ذکر شده و با مشارکت کامل جوامع محلی طرح ریزی و تحت مدیریت قرار گیرند.

۴۵-باید به حقوق هر یک از جوامع کوهستانی برای تعیین هویت و ارزش‌های فرهنگی خویش توجه کافی شود و این حقوق به رسمیت شناخته شود. باید به تلاش‌های این جوامع برای حفظ و نگهداری فعالیتهای سنتی و فرهنگی خود که در اثر مهاجرت، توریسم، بهره‌برداری پیرویه از منابع و هر گونه توسعه غیر مسئولانه مورد تهدید قرار دارد کمک کرد.

۴۶-در چارچوب اهداف کلی مناطق حفاظت شده، همزمان باید به توسعه اقتصادی اجتماعی این جوامع مساعدت نمود. مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی باید در حمایت از توسعه محلی نقش فعالی داشته باشد.

۴۷-باید به جوامع کوهستانی جهت مقابله با هر گونه عوامل مخربی که عموماً منشاء خارجی داشته و به هویت و فرهنگ آنها خدشه وارد می‌کند مساعدت نمود. با حمایت از راههایی که با اصول ذکر شده در بالا همخوانی دارند می‌توان این مساعدت را انجام داد.

۴۸-برای توریسم کوهستان سیاستها و برنامه‌هایی باید تدوین شود که در آن درک احترام متقابل و حساسیت فرهنگی مردم کوهنشین ملحوظ شده باشد و حقوق جوامع محلی در تنظیم و تعیین مقیاس، طبیعت و نوع توریسم در موطن آنها به رسمیت شناخته شود.

۴۹-باید از آسیبهای بالقوه‌ای که به فرهنگ و اقتصاد مردم کوهستان ممکن است در اثر احداث مناطق حفاظت شده وارد شود تجزیه و تحلیل دقیقی صورت گرفته و برای اصلاح و بهبود آنها در طرح مدیریت اقدامات ضروری گنجانده شود.

۵۰-برای مشارکت مستمر جوامع محلی در طرح ریزی و مدیریت باید ساز و کار مناسبی در نظر گرفت.

۵۱-طرح مدیریت هر منطقه حفاظت شده کوهستانی (علاوه بر اجزاء متعارف حفاظت) باید موارد زیر را در برگیرد:

- باید ساختار مدیریت مشترکی فراهم نمود که بتواند حضور جوامع محلی را در نهادهای تصمیم‌گیری تضمین کند.

- برای نظارت پیوسته، بازنگری و روز آمد کردن مدیریت وجود مکانیسمی مناسب ضروری است.

- برای تلفیق، یکپارچه کردن و هماهنگی سیاست و تصمیم‌گیری ساز و کار رسمی مورد نیاز است.

- برای حفظ تمام عناصر فرهنگ محلی، استناد و مستندات و تفسیر مناسب آنها باید طرحی تهیه شود و طراحی آنها با دقت و ظرافت انجام گیرد.
- برای تبادل اطلاعات و بحث و تبادل نظر بین نیروی انسانی مناطق حفاظت شده و جوامع محلی در هر زمینه‌ای که ممکن است بر آنها تاثیر بگذارد (نظیر تغییرات فرهنگی، اثرات توریسم، راههای واردکردن دانش محلی در مدیریت مناطق حفاظت شده و غیره) باید ساز و کار مناسبی بوجود آید.
- طرحی فراهم شود که فواید حاصل از احداث مناطق حفاظت شده را برای جوامع محلی تضمین نماید.
- طرحی برای تامین اعتبار و بودجه و حمایت مالی تهیه شود.

VII - مالکین و استفاده کنندگان اراضی واقع در مناطق حفاظت شده کوهستانی

کوهها از نظر تنوع فرهنگی مناطق استثنایی هستند. کوهها زیستگاه شمار زیادی از جوامع و اقلیتهای قومی و محلی هستند که اغلب نسلهای متوالی در آن زندگی کرده‌اند. شیوه‌های زندگی آنها اغلب یونیک و منحصر بفرد است. مردم کوهنشین در بسیاری از بخش‌های جهان از تمدن شهری و اقتصاد بازار جلگه‌ها مدت‌های طولانی دور بوده و جدازندگی کرده‌اند. شیوه‌های زیستی آن‌ها در برابر محیط‌زیست پرمخاطره کوهستان سازگاریهای بارزی پیدا کرده است. آنها از تنوع زیست‌محیطی مناطق کوهستانی در بعد خرد، دانش ژرفی بهمراه دارند که بسیار ارزشمند و منحصر بفرد است. یکی از ویژگیهای بارز مردم کوهنشین این است که بطور مشخص از منابع مختلف اکوسیستمهای بطور فصلی استفاده می‌کنند. بعلاوه مناطق کوهستانی وارث ذخائر غنی از واریته‌های گیاهی و جانوری هستند که در سطح محلی بوجود آمده و حفظ شده‌اند و در حال حاضر برای جهان منابع حیاتی بشمار می‌روند.

امروزه کوهها در معرض تغییرات سریع فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی قرار دارند که عوامل اصلی بروز آنها را می‌توان رشد جمعیت، توسعه توریسم، تسهیل ترابری و حمل و نقل، ارتباطات، یگانگی بیشتر با اراضی جلگه‌ای و اقتصاد جهانی ذکر کرد. از طرف دیگر ساختار این

جوامع اغلب در حال تغییر است، زیرا در برخی از مناطق، مهاجرت از کوهها به جلگه‌ها، مراکز شهری و در برخی موارد بدلیل تزریق و یا وارد شدن ساکنین جدید باعث می‌شود که ساختار این جوامع تغییر کند.

وارد کردن جوامع محلی و مشارکت دادن آنها در طرح ریزی و مدیریت منابع طبیعی در حال حاضر بعنوان یک امر حیاتی در حفاظت و توسعه بشدت مورد توجه قرار گرفته و به رسمیت شناخته شده است.

به رسمیت شناختن مشارکت جوامع محلی باید بعنوان بخش لاینکی از اهداف مناطق حفاظت شده کو هستانی تلقی شود. مناطق حفاظت شده کو هستانی ممکن است در بسیاری از موارد به این دلیل که قادر نیستند ارزش‌های طبیعی و زیبایی‌شناسی خود را که موجودیت آنها وابسته به این ارزش‌هاست حفظ و نگهداری کنند با شکست مواجه می‌شوند.

مناطق حفاظت شده کو هستانی جز در مناطق محدودی از جهان که جوامع بومی شیوه‌های زیستی گذشته و دیرپایی خود را ادامه می‌دهند در بقیه مناطق بوسیله ساکنین جدیدی اشغال شده‌اند که شیوه‌های کاربری زمین نسلهای گذشته را کم و بیش حفظ و ادامه می‌دهند. دانش این جوامع ثانویه برای طرح ریزی و مدیریت مناطق حفاظت شده کو هستانی مستند نبوده و قابل دفاع نیست. جوامع محلی و دانش سنتی آنها در حفظ و نگهداری چشم‌اندازهای با ارزش کوهها که در طول زمانی بلند در سایه تجربه و روشهای مدیریت و کاربریهای ویژه‌ای بوجود آمده و تثبیت شده‌اند نقش محوری دارند. شیوه‌های زیستی جوامع کوهنشین در داخل و خارج مناطق حفاظت شده می‌تواند در ایجاد تعادل بین مردم و محیط زیست کو هستانی مدل‌های موفقیت آمیزی بدست دهد.

مناطق حفاظت شده کو هستانی و جوامع محلی کوهنشین برای ترویج حفاظت در تلفیق با توسعه هم در عرصه کو هستان و هم در ارتفاعات پایین تر و جلگه‌ها، دستاوردهای حفاظتی مهمی فراهم می‌کنند و اغلب برای تداوم حفاظت از منطقه زیر بنای محلی مناسبی فراهم می‌کنند که بسیار حائز اهمیت است. مناطق حفاظت شده کو هستانی برای مردم محلی فواید اساسی و متنوعی فراهم می‌کنند. شیوه‌های حفاظتی که این مناطق ارائه می‌کنند قادرند منابع و حق امرار معاش، یکپارچگی فرهنگی و کیفیت زیست محیطی را بخوبی نگهداری کنند. بعلاوه احداث منطقه

حفظات شده می‌تواند جوامع محلی را از بهره کشی یا فعالیتهای غیر مسئولانه در خارج از مناطق بازداشت و فعالیتهای بی‌عیب و نقص اکولوژیکی، اقتصادی و فرهنگی را در داخل و خارج از مرزهای خود حمایت کند.

گرچه هدف اصلی مناطق حفاظت شده کوهستانی حفاظت از آب و خاک و نگهداری طبیعت و چشم اندازها است ولی بخش ضروری و لاینفکی از این هدف باید به رسمیت شناختن داشت عملی، حقوق، شیوه‌های زیستی و ارزش‌های فرهنگی جوامع کوهنشین در داخل و خارج از مناطق حفاظت شده باشد. تثبیت هویت فرهنگی بعنوان بخشی از اهداف یگانه مناطق حفاظت شده باید مورد توجه قرار گیرد.

رهنمودها

۵۲- طرح ریزی و مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی باید در تمامی جنبه‌ها تداوم مشارکت مردم محلی را درآینده مد نظر قرار دهد. تمام مردمی که از احداث مناطق حفاظت شده متأثر می‌شوند باید در فواید حاصل از احداث آنها به نحوی سهیم باشند.

۵۳- طرحهای احداث و مدیریت هر منطقه حفاظت شده، باید چارچوبی داشته باشد که موارد زیر را در برگیرد:

- مشارکت جوامع محلی در طرح ریزی (بحث مقدماتی مفاهیم، تعریف اهداف، تعیین اهداف مدیریت، اتخاذ تصمیم درباره تعیین منطقه حفاظت شده مطلوب، زون بندي درونی منطقه و مرزبندي).

- به رسمیت شناختن نقش کلیدی زنان در جوامع کوهنشین و تضمین مشارکت آنها.

- تعیین منطقه حفاظت شده و زونهای ضربه‌گیر پیرامونی در گستره طرح ریزی ناحیه‌ای.

- تشویق بحث‌های فراگیر، عمومی و ایجاد پشتونه حمایتی در سطحی گسترده.

- برقراری مکانیسم‌های قابل انعطاف برای مشاورت و مشارکتهای مستمر.

- بازنگری دوره‌ای، ارزشیابی و تجدید نظر.

۵۴- باید از منابع و همین طور چگونگی، کمیت، کیفیت و نوع استفاده مردم محلی از آنها

ارزیابی مقدماتی صورت گیرد. حقوق مالکین و استفاده کنندگان از زمین، نوع و ثمر بخشی سازمانهای محلی نیز باید مورد ارزیابی قرار گیرند.

۵۵- مرزها باید طوری تعیین و مشخص شوند که حقوق مردم بیرون و داخل منطقه حفاظت بطور عادلانه‌ای برآورده شود. مرزها باید حتی امکان طبیعی، مشخص و آشکار و روشن باشند.

۵۶- برای برقراری ارتباطات با استفاده از کانالهای فرهنگی قابل قبول باید با مردم محلی بحث و تبادل نظر شود تا این اطمینان حاصل شود که همه گروهها مدنظر قراردارند و هدف تامین منابع جمیعی مردم است. ایجاد جوی از اعتماد و تفاهم متقابل برای رسیدن به این هدف بسیار حائز اهمیت است.

۵۷- طرح ریزان پارک و نیروی انسانی آن باید از نظر کسب مهارت‌های لازم برای ایجاد ارتباطات و یادگیری زبان محلی آموزش بینند تا آنها را برای برآورده بیشتر نیازها، تضمین روشهای زیستی و فرهنگهای جوامع محلی مصمم‌تر و راغب‌تر نمایند. نیروی انسانی پارک باید از افراد محلی آموزش دیده نیز برخوردار باشد.

۵۸- جوامع محلی و نیروی انسانی پارک هر دو به دوره‌های آموزشی و پرورشی نیاز دارند تا ضمن افزایش درک متقابل از یکدیگر از تمام جنبه‌های دانش محلی و علوم جدید بتوانند بهره‌مند شوند.

۵۹- ارتباطات بین مدیران، تصمیم‌گیران سیاسی، طرح ریزان و کانونهای ارتباط جمیع عموماً نیاز به اصلاح و بهبود دارند. بعلاوه همه آنها نسبت به ارزش‌های محلی، شیوه زندگی و ضرورت مشارکت جوامع محلی باید حساس باشند.

۶۰- رهبران محلی، حامیان و کلیه افرادی که در تسهیل و اجرای مدیریت مناطق حفاظت شده مؤثرند برای هر گونه همکاری باید مورد ترغیب قرار گیرند.

۶۱- تربیات الزام‌آور برای مشاورت و طرح ریزی مشترک باید نهادی شود. در این رابطه نه تنها دیدگاه‌های جوامع محلی بلکه آراء و نظرات نمایندگان گروههای محلی و منطقه‌ای نیز باید مد نظر قرار گیرد. برای حل و فصل هر گونه تعارض و اختلاف باید مکانیسم‌های قابل قبول و متقابله نیز بوجود آید. این مکانیسم‌های مشاورتی و همکاری باید آراء و نظرات همه گروهها را در بر گیرد.

IX- حفاظت آب و خاک در مناطق حفاظت شده کوهستانی

برای رفع نیازهای بازدیدکنندگان و پایداری جوامع کوهنشین در مناطق حفاظت شده پیش‌بینی و تضمین حداقل آب مورد نیاز با کیفیت مطلوب بسیار ضروری است. انجام اقدامات بهداشتی برای استفاده بازدیدکنندگان و جوامع ساکن و همین طور تامین آب لازم در پایاب رودخانه و داخل منطقه حفاظت شده نیز ضروری است. کیفیت، کمیت آب و تاحدی زمان‌بندی رسیدن آب به جلگه‌ها و جوامع پایین دست متأثر از چگونگی کاربری زمین در آبخیز و سرچشمه کوهستان است. پوشش طبیعی تخریب نیافته کوهستان معرف شرایط مطلوب حاضر برای رسیدن آب سالم به محیط‌زیست و جوامع پایاب رودخانه (از نظر کمیت زمان‌بندی و کیفیت) است که سالیانی طولانی به آن خوگرفته‌اند. تغییر و تبدیل پوشش گیاهی در اثر فعالیتهای انسانی و تغییر کاربری زمین عموماً باعث افزایش فرسایش و در نتیجه حمل رسوب می‌گردد. بار سنگین رسوبات پیامدهای زیان باری در بر دارد؛ حیات آبزیان را به مخاطره می‌اندازد، استفاده‌های انسانی را محدودکرده، سبب سیلاب، تغییر در رژیم جریان رودخانه و محیط زیست دریابی می‌شود. بعلاوه زمان‌بندی و کمیت آب نیز عوض شده و به تبع آن محیط‌زیست و زندگی انسان و حیات وحش هر دو تحت تاثیر قرار می‌گیرد. زیرا با تغییرات فصلی آب (از نظر کمیت و دریافت کل آب اعم از کمتر یا بیشتر) باید خود را بانوسانات آن تطبیق دهند و این مستلزم تقبل هزینه است. از طرف دیگر استفاده انسان از کود، آفت کش یا سایر مواد زاید مشکلاتی بیار می‌آورد که در تغییرات زیست‌محیطی پایاب رودخانه بسی تاثیر نیستند. میزان تغییرات منفی در پایاب رودخانه به نوع فعالیتهای کوهنشیان و نحوه کاربری زمین، وسعت و خصوصیات رئوفیزیکی حوزه آبخیز بستگی دارد. در حوزه‌های آبخیز کوچک (تا ۵۰۰ هکتار) مجاور اراضی تغییر یافته این اثرات کاملاً مشهودند. در حوزه‌های آبخیز بزرگ اثرات کمتری وجود دارد. اثرات حاصل از فعالیتهای انسانی در سرچشمه رودخانه‌های هیمالیا در حوزه‌های آبریز بزرگی نظیر گنگ در حداقل خود می‌باشد. زمانی که پدیده‌های طغیانی زیاد باشند اثرات آنها در حوزه‌های آبخیز کوچکتر بسیار آشکار و مشخص‌تر خواهد بود و زمانی که طغیان‌های عمدت‌های وجود نداشته باشد اثرات

مناطق حفاظت شده کو هستانی که عاری از پیامدهای ناشی از فعالیتهای انسانی هستند یا در هسته های طبیعی و نواحی ضربه گیر پیرامونی آنها این پیامدها تحت کنترل قرار دارند می توانند بعنوان بهترین گزینه برای حفظ آب و خاک محسوب شوند. کوههایی که پوشیده از جنگلهای ابری هستند دامگاهی برای اسارت ابرها بشمار می روند و با خاطر این کارکرد و جذب بارش های مرئی و نامرئی بسیار حائز اهمیت هستند زیرا قادرند به میزان قابل توجهی به بودجه آبی حوزه بیافرایند.

رهنمودها

۶۲- مدیریت مناطق حفاظت شده باید برای باز دیدکنندگان منابع آب سالم و با کیفیت بالای را فراهم کند. منابع آبی منطقه باید شناسایی و در برابر سایر انواع توسعه که می توانند به کمیت و کیفیت آب لطمه وارد کنند حفاظت شوند. به منابع آب زیرزمینی و حفظ و نگهداری چشممهها برای استفاده در مناطق دور دست یا پمپاژ آنها بمناطق پایین تر باید توجه کافی مبذول نمود.

۶۳- جنگلهای ابری در کوهها با خاطر نقش دامگاهی خود برای اسارت آبهای پنهان بسیار حائز اهمیت هستند. این بارش های پنهان برای تغذیه پایاب رودخانه و جوامع محلی بسیار مهم هستند. بعلاوه این جنگلهای زیستگاه گیاهان و جانورانی بشمار می روند که در جاهای دیگر وجود ندارند. بدلیل گسترش پاک تراشی این نوع جنگلهای در سراسر جهان بویژه در کوههای جدا افتاده و ایزوله، این نوع جنگلهای مخازن آبی و تنوع زیستی آنها بشدت در معرض خطر تهدید قرار گرفته است. هر کجا که این نوع جنگلهای وجود داشته باشند باید بطور ویژه مورد توجه قرار گیرند و در صورت امکان احداث منطقه حفاظت شده و یا اقدامات ویژه حفاظتی باید در آنها مدنظر قرار گیرد.

۶۴- زمانی که بتوان منابع آبی مناسبی فراهم نمود باید تامین آب برای ساکنین و یا اجتماعات مرزی بعنوان نوعی شراکت یا تخصیص بخشی از فواید به جوامع محلی مورد توجه مسئولین طرح ریزی و مدیریت مناطق حفاظت شده قرار گیرد.

از آنجاکه اثرات مستقیم و غیرمستقیم حفاظت درآب پایاب رودخانه کاملاً خاص بوده و هنوز آشکارا مشخص نشده است می‌توان اثرات بارز مناطق حفاظت شده را بقرار زیر ذکر نمود: مناطق حفاظت شده در اراضی شیب‌دار کوهستانی در برابر فرسایش نقش عمداتی داشته و تضمین کننده هیدرولری منطقه هستند. ساکنین جلگه‌های پرجمعیت باید تنها به همین دلیل ارزش آنها را بدانند. حفظ شرایط طبیعی مناطق کوهستانی می‌تواند در کاهش فرسایش و نگهداری ارزش بالای چشم‌انداز منطقه با کمترین هزینه بسیار مؤثر عمل کند. زیرا صدمات حاصل از رسوب را بحداقل رسانده و آسیبهای وارد به کیفیت آب را کاهش می‌دهد. برای حیات آبزیان پایاب رودخانه، سدها، توربین‌ها و مردم نیز بسیار سودمند است.

رهنمودها

۶۵- در تمام مناطق طبقه‌بندی آی.بو.سی.ان، اراضی شیب‌دار باید مورد بررسی قرار گیرند تا معلوم شود که چه بخشی از آنها در اراضی فرسایش سطحی و لغزش خاک هستند و می‌توانند جریان آبهای سطحی را بخطر اندازند. این بخشها در زون‌بندی و طرحهای مدیریت بعنوان مناطق کاملاً حساس قلمداد شده و استفاده از آنها باید ممنوع گردد و یا استفاده از آنها مشروط به اقدامات شدید حفاظتی باشد.

۶۶- مدیران مناطق حفاظت شده کوهستانی باید بر نقش حفاظتی این مناطق در حفظ آب و خاک و فراید آن به جوامع پایاب رودخانه و خارج از ذخیره‌گاه تاکید نمایند. از طرف دیگر مدیران باید از ادعای کنترل خسارت سیل در اراضی جلگه‌ای رودخانه‌های عمده خودداری کند. هر چند که صدمات حاصل از طغیان‌های کوچک مکرر در مجاورت مناطق حفاظت شده که احتمال آسیب‌رسانی بمردم را نیز دارند بالقوه کاهش می‌یابد.

۶۷- در جنگلهای مناطق حفاظت شده کوهستانی که تحت بهره‌برداری قرار دارند باید دستور العمل‌هایی برای قطع و استحصال تدوین کرد تا صدمات وارد به آب و خاک بحداقل خود برسد و این دستور العمل‌ها باید بدقت به مورد اجراء گذاشته شوند.

۶۸- در مناطق حفاظت شده کوهستانی که تحت چرای دام یا کشاورزی قرار دارند باید اقداماتی صورت گیرد تا از فروپاشی سیستمهای زراعی سنتی جلوگیری شود. زیرا این سیستمهابنا به ضرورت در طول زمانی بلند با شرایط کوهستانی شکل گرفته و سازگاری

یافته‌اند و در حفظ آب و خاک سرشتی کاملاً حفاظت کننده دارند. زمانی که فشار حاصل از استفاده‌های بسیاری منجر به تخریب اراضی گردید باید برای احیاء آنها همه تدبیر لازم بکار گرفته شوند. از طریق آموزش، ایجاد انگیزه یا حتی اعمال مجازات از فعالیت‌های مخرب باید جلوگیری کرده و فعالیت‌های صحیح حفاظت از آب و خاک را دوباره نهادی کرد. تامین آب می‌تواند در این زمینه کمک مؤثری باشد و انگیزه قدرتمندی برای همکاری مردم بشمار رود.

۶۹- برای ثبیت اراضی فرسایش یافته روشهای زیادی اعم از بیولوژیکی (استفاده از پوشش گیاهی) یا ساختارهای مصنوعی وجود دارد. بعلاوه بعنوان بخشی از مدیریت منطقه حفاظت شده ثبیت منابع رسوب باید مورد توجه قرار گیرد.

۷۰- تمام پلها، نهرها، آبگذرها، گدارهای مرتبط با جاده‌ها باید براساس اطلاعات صحیح هیدرولوژیکی موجود طرح ریزی و تعییه شوند. بعلاوه بدلیل فقدان اطلاعات کافی در مورد بارندگی و روانابهای حاصل از مناطق دوردست لازم است فاکتور ایمنی نیز مدنظر قرار گیرد.

۷۱- عموماً توسعه آب و برق در سطح خرد بعنوان یکی از راههای حل مسئله انرژی در مناطق حفاظت شده کوهستانی در نظر گرفته می‌شود. این نوع توسعه نه تنها از دیدگاه هیدرولوژیکی بلکه از نظر زیبایی شناسی باید بدقت تعیین، طرح ریزی، اجرا، حفظ و نگهداری شود.

۷۲- دفن مواد زاید چه در مناطق حفاظت شده و چه در خارج از آن در پایاب رودخانه باید بدور از منابع آبهای سطحی انجام گیرد. از طریق دفن صحیح مواد زاید از آلودگی آبهای زیرزمینی نیز باید اجتناب نمود.

X - بحداقل رساندن صدمات فیزیکی و بیولوژیکی از طریق مدیریت

استفاده از مناطق کوهستانی بوسیله جوامع ساکن و بازدیدکنندگان اغلب جهت و شدت فرایندهای طبیعی را تغییر داده است. مسئولین و مدیران مناطق حفاظت شده باید بفهمند تا چه حد از این تغییرات با اهداف مدیریت مناطق می‌تواند سازگاری داشته باشد و در واقع تا چه

حدودی این تغییرات قابل قبول هستند. تعیین دامنه و حدود این تغییرات نیاز به پژوهش دارد. یکی از عوامل مؤثر در این حد و حدود ظرفیت برداشتن تحمیل منطقه است. ظرفیت برداشتن دهنده این است که محیط زیست بدون اینکه آسیب غیرقابل برگشتی بینند تا چه حد می‌تواند این استفاده‌ها را تحمل کند. عوامل دیگر مؤثر در رابطه با میزان پذیرش اجتماعی اعم از بازدیدکنندگان یا جوامع ساکن قرار دارد. بنابراین پژوهش نه تنها باید اکولوژی و تاریخ طبیعی منطقه را شامل شود بلکه باید نحوه نگرش، ادارک، دیدگاه و ارجحیتهای مردم را نیز در برگیرد. مدیریت به مشابه یک گزینه می‌تواند بعنوان وسیله‌ای برای پژوهش مورد استفاده قرار گیرد و اثرات هر گونه تصمیم‌گیری نیز بنوبه خود باید تحت نظارت پیوسته قرار گیرد. هرگاه مشاهده شود که دامنه تغییرات گسترده‌تر می‌شود اقدامات تصحیح کننده باید صورت گیرد.

همه افراد و گروههای ذیربط (مردم، بازدیدکنندگان و مدیران) از درک بهتر سیستم‌هایی که با آنها سر و کار دارند سود خواهند برداشت. افراد مسئول در مدیریت، تفسیر و توضیح به مردم و بازدیدکنندگان در مورد اینکه چکار می‌کنند، چرا و ^{با}چه دلیل نقش حیاتی دارند باید از آگاهی و آموزش لازم برخوردار باشند. آموزش و پرورش این دسته از مسئولین باید آنها را برای انجام چنین وظیفه‌ای آماده کند.

سایر دستورالعمل‌ها در مورد خدمات فیزیکی و بیولوژیکی در رابطه با عواملی نظیر حریق، فشردگی، کوبیدگی و سایر خدمات فیزیکی بر پوشش گیاهی و خاک، آلودگی، دفن مواد زاید، گونه‌های غیربومی، پراکنش گیاهان و جانوران بیماری‌زا و پاتوژن، استفاده از هیزم و هیمه، احداث ساختمان، چرای دام و استفاده‌های سنتی از منابع قرار دارند.

حریق

کوهها در برابر حریق نسبت به جلگه‌ها، اکوسیستم‌های حساس‌تری هستند. با این وجود اکوسیستم‌های کوهستانی از نظر حساسیت به حریق نیز بشدت متفاوت هستند و دامنه آنها از خلنگ‌زارهای سوزنی برگ حساس تاسمانی که با یک جرقه آتش بکلی نابود می‌شوند تا

علفزارهای تاسوک^(۱) در نیوزیلند که برای بقاء و حفظ خود نیاز به آتش دارند متفاوت است. در برخی از کوهها و قوع حریق‌های طبیعی بسیار بالا است مانند کوههای سان برناردینو^(۲) در ایالات متحده. در حالی که در برخی کوهها احتمال وقوع حریقهای طبیعی کم است مانند کوههای تایوان. بعضی از کوهها منابع قابل احتراق زیادی دارند ولی پوشش گیاهی آنها غیرقابل اشتعال است. چنانچه پوشش گیاهی کوهها هم قابل اشتعال باشدو هم نسبت به حریق حساس باشد در این صورت جوامع ساکن و توریستها ممکن است رژیم حریق را تغییر دهند بطوری که تنوع زیستی را بمحاطه بیندازند.

به دلیل تاثیر توپوگرافی بر شرایط آب و هوای محلی و خصوصیات سرنشی حریق، عملاً پیش‌بینی دامنه و شدت آتش در کوهستانها بسیار دشوار است. بهمین دلیل اطفاء حریق‌های تجویزی و عمده ممکن است بسیار دشوار و خطرناک باشد. تحت شرایط آب و هوایی ویژه ممکن است تمام منطقه حفاظت شده در اثر حریق‌های مهیب و غیرقابل مهار در ظرف چند ساعت بسوزد و از بین برود (بعنوان مثال ۱۴۰ هزار هکتار از اراضی جنوب غربی استرالیا در مدت ۱۰ تا ۱۸ ساعت سوخت و از بین رفت).

زمانی که مناطق حفاظت شده کوهستانی بوسیله اراضی احاطه شده باشند که قبلاً پاک تراشی شده‌اند و سپس گیاهان و جانوران بومی دوباره در آن (گونه‌های بومی خارج از منطقه سوخته شده) مستقر شده باشند امکان ایجاد حریق غیر ممکن است.

رژیم ایده‌آل برای آتش‌سوزی رژیمی است که حفظ و نگهداری همه عناصر تنوع زیستی در منطقه کوهستانی را امکان‌پذیر می‌کند. این نوع رژیم به حریق و اطفاء آن بصورت طرح ریزی شده و منظم نیاز دارد. بادهای بلند و جریانهای هوایی بالا رونده در شباهای تند اطفاء حریق را بسیار دشوار می‌سازند.

۷۳- در مورد حریق اقدامات زیر باید انجام گیرند:

- از ایجاد حریق‌های باز بطور کلی باید اجتناب شود یا تنها در دوره‌هایی مجاز باشد که هیچگونه خطری وجود ندارد و سپس آنرا در محل حریق کنترل و محدود کرد.
- در مناطق دور افتاده کوهستانی تنها باید از اجاق‌های هیزمی استفاده شود.
- اطفاء حریقهای غیرقابل مهار و وحشی به شرایط محلی، امکانات، قوانین حریق، پیش‌بینی آب و هوا و منابع موجود بستگی دارد و عوامل فوق از اولویت بالایی برخوردارند. اما زندگی انسانهاز همه مهمتر است.
- عنوان یک اصل کلی در اولویتهای بیولوژیکی هر جا که امکان داشت زیستگاههای ویژه و اکوسیستمهای بسیار حساس به حریق باید به طرق مختلف حفاظت شوند.
- در مناطق حفاظت شده‌ای که دارای اکوسیستمهای حساس به آتش می‌باشند طرح‌های مدیریت بسیار ضروری هستند. حساسیت این اکوسیستمهای باید از طریق دانش محلی از نظر اکولوژی و پویایی اکوسیستمهای مشخص شوند. مناطقی که دارای حساسیت بالایی هستند از طریق تدابیری مانند ایجاد آتش‌بر، حریق عمدی، پیش‌ستی بر بروز حریقهای بزرگ از طریق پیشگیری و رفع عوامل حریق قابل کنترل هستند.
- برای مدیریت و اطفاء حریق باید آموزش‌های لازم، تجهیزات و بودجه کافی پیش‌بینی شود.

فسردگی، کوبیدگی و سایر صدمات فیزیکی بر پوشش گیاهی

گردش، پیاده‌روی و کوهنوردی از جمله استفاده‌های عمدۀ از مناطق حفاظت شده کوهستانی بشمار می‌روند. کوهها از اکوسیستمهای شکننده‌ای تشکیل شده‌اند. برخی از آنها دارای گونه‌های بسیار نادری هستند که در اثر لگدمال شدن بسرعت صدمه می‌بینند. بازسازی طبیعی در کوهها بسیار کند صورت می‌گیرد. برخی از کوهها دارای خاکهای بسیار آسیب‌پذیری هستند مانند توربزارها و خاکسترهای آتش‌سخانی که نسبت به اثرات کوبیدگی بسیار حساس هستند.

* این رهنمودها در مورد آن دسته از مناطق کوهستانی که پوشش گیاهی قابل اشتعالی ندارند صادق نیست.

کوبیدگی خاک باعث تغییر زهکشیهای طبیعی و فرسایش می‌گردد. اثرات این نوع صدمات فیزیکی در این گونه مناطق غیرقابل برگشت می‌باشد. مدیریت برای کاهش فشردگی و کوبیدگی خاک عموماً دشوار بوده، حفظ و نگهداری یا احیاء آن نیز بویژه در مناطق دوردست و یا مناطق مرتفع بسیار پرهزینه می‌باشد و نیاز به نیروی انسانی زیادی دارد.

برخی از مناطق حفاظت شده برای ورزش‌های زمستانی دارای امکانات تفرجگاهی مانند اسکی هستند. زمینه‌های لازم برای توسعه این نوع تفرج صدمات شدیدی به زیستگاهها وارد می‌کند که استقرار ساختارهای نامناسب، آلودگی جریانهای آبی و فرسایش خاک نمونه وارند. تخریب خاک ممکن است زمینه را برای تهاجم و استقرار گونه‌های غیر بومی فراهم کند.

با توجه به اینکه جلوگیری از تمام صدمات امکان‌پذیر نیست بنابراین استفاده‌ها چه پراکنده باشند، چه در طول کریدورهای مشخصی (نظیر پیاده‌روها، تریلهای کترل شده، راهها یا مسیرهای اسکی رو) مرکز شده باشند باید مبنای تصمیم‌گیری روی این اصل استوار باشد که پیشگیری بهتر از درمان است.

رهنماوهای

- ۷۴- پیامدهای کوبیدگی، کوهنوردی و صدمات مشابه باید تحت نظارت پیوسته قرار گرفته و موقع اقدامات لازم بعمل آید.
- ۷۵- داده‌های حاصل از پژوهش و نظارت پیوسته باید در انتخاب گزینه‌ها یعنی مقایسه پراکنده‌گی آنها در برابر مرکز آنها مورد استفاده قرار گیرد.
- ۷۶- پوشش‌های طبیعی پایدار هر جاکه لازم باشد باید مورد استفاده قرار گیرد.
- ۷۷- برای ریشه‌کنی هر نوع گونه غیربومی که در اثر کوبیدگی یا اقدامات اصلاحی در مناطق تخریب یافته مستقر شده‌اند باید تلاشهای آگاهانه‌ای صورت گیرد.
- ۷۸- بعنوان یک اصل کلی باید استفاده از وسایل نقلیه موتوری در مناطق حفاظت شده کوهستانی و ایجاد مسیرهای مورد نیاز برای آنها جلوگیری شود. مگر اینکه بطور خاص در

طرهای مدیریت مصوب در نظر گرفته شده باشند.

۷۹- تسهیلات و تجهیزات مورد نیاز اسکنی در پایین دست کو همانیاز به مدیریت دقیقی دارد و باید بر پایه آگاهی از ارزشها فیزیکی و بیولوژیکی منطقه، دستورالعمل های روشن و غیرقابل انعطاف از حدود تغیرات قابل قبول، نظارت بر توسعه جهت بحداقل رساندن پیامدهای فیزیکی و بصری استوار باشد.

آلودگی و دفع مواد زايد

بازدیدکنندگان و جوامع ساکن در کوهها عامل اصلی تولید مواد زايد، پس ماند و ضایعات می باشند. مناطق کوهستانی از نظر ظرفیت جذب مواد زايد با یکدیگر متفاوت هستند. اما بطور کلی ظرفیت همه آنها کمتر از سایر محیط زیست هاست. در کوههای مناطق گرم و بارور، تجزیه و اکسیداسیون با سرعت انجام می گیرد در حالی که در مناطق سردسیر که باروری محدودی دارند مواد پلاستیکی تقریباً برای همیشه پایدار باقی می مانند. بعضی از قلل شناخته شده و معروف از این نظر مسائل غیر قابل حلی دارند. ازت داخل اوره و مواد غذایی ممکن است زمینه را برای تهاجم گونه های غیر بومی فراهم کند. دفن مواد زائد ممکن است باعث آلودگی آبهای زیرزمینی و جریانهای آبی سطحی گردد. حالت ایدهآل آن است که مواد زائد جامد از منطقه خارج شده و مواد زايد مابع نیز بطریقی دفع گردد که حداقل صدمات را وارد کند. امروزه قلل کوههای معروف و مسیرهای دسترسی آنها از نظر مواد زائد دارای مشکلات جدی هستند.

رهنمودهای

۸۰- قانون «بسته بندی کن، بسته را خارج کن» باید بوسیله آموزش و پشتوانه اجرایی عینیت پیدا کند.

۸۱- دفع مواد زايد در خارج از مناطق حفاظت شده با استفاده از همه شیوه های ممکن نظری ایجاد کانونهای تخلیه مواد زايد در سر جاده ها در خارج از مناطق حفاظت شده یا بازیابی پس ماندها در خارج از مناطق باید تحقیق یابد.

۸۲- در مناطق تمرکز و کانونهای تجمع مردم باید دستشویی های کافی فراهم شود. پسابها و

پس‌ماندها یا باید بخارج انتقال یابند یا طوری تصفیه شوند که از نظر زیست محیطی مشکلی نداشته باشند.

۸۳- در مورد پس‌ماندهای انسانی باید قوانین لازم تدوین و در مناطق دور افتاده برای بحداقل رساندن خدمات زیست‌محیطی و جلوگیری از خطر شیوع بیماریها بمورد اجراء گذاشته شوند.

۸۴- نسبت به روش‌های دفع سالم مواد زاید و مناسب با شرایطی محلی باید بدقت اندیشید. بعلاوه باید نیاز‌های عمومی را درک کرده و آنها را مورد توجه قرار داد.

زیستمندان غیربومی

کوهها از آن جهت که زیستگاههای جزیره‌ای و حیاتی بشمار می‌روند، اغلب نسبت به خدمات حاصل از زیستمندان غیربومی معرفی شده حساس هستند. میزان خطر زیستمندان معرفی شده در کوهها به این علت افزایش می‌یابد که بخش عمده‌ای از آنها بدلایل طبیعی و انسانی تخریب یافته و میزان رشد اجتماعات نباتی در آنها بسیار پایین بوده و در زونهای کوهسری (آلپی و نیمه آلپی) در حداقل خود می‌باشد. حساسیت کوهها نسبت به یکدیگر متفاوت است. کوههای جزایر اقیانوسی نسبت به معرفی گونه‌های غیربومی در مقایسه با سایر کوهها بویژه از حساسیت بیشتری برخوردارند.

عوامل اصلی ورود گونه‌های غیربومی به محیط زیست مناطق کوهستانی را می‌توان بقرار زیر ذکر نمود:

- توریستها ممکن است دانسته یا ندانسته برخی از گونه‌های را داخل چکمه‌ها، لباسها، کف‌ها، وسایل نقلیه و ... همراه داشته باشند. بازدیدکنندگان عموماً علاقمند به آوردن حیوانات اهلی در مناطق حفاظت شده کوهستانی هستند. مردم محلی نیز گاهی به وارد کردن حیوانات، محصولات یا گیاهان زینتی جدید علاقمند می‌شوند.

حال ایده‌آل آن است که ورود گونه‌های غیربومی و غیرقانونی ممنوع گردد و هر نوع گونه جدید وارد شده حذف و ریشه کن شود.

- ۸۵- آموزش بازدیدکنندگان درباره پیامدهای گونه‌های بیگانه و غیربومی بسیار حیاتی است.
- ۸۶- باید روی بهداشت بازدیدکنندگان در ارتباط با معرفی گونه‌های غیربومی و از جمله پاکسازی چکمه‌ها، لباسها و تجهیزات آنها تاکید شود.
- ۸۷- در استفاده از وسایل حمل و نقل نظیر اسب و ماشین باید محدودیت ایجاد شود.
- ۸۸- معرفی هر گونه گیاهی و جانوری یا کولتیوارها که احتمال دارد گونه‌های مهاجم باشند باید بطور کلی ممنوع گردد. هر نوع گونه‌ای که برای معرفی پیشنهاد می‌شود حتی در اراضی شخصی و مستثنیات مناطق حفاظت شده یا در زونهای ضربه‌گیر پیرامونی باید بشدت مورد بررسی قرار گیرد. اعمال محدودیت در این زمینه ضروری است.
- ۸۹- تاگسون‌های غیربومی معرفی شده چنانچه ارزش‌های مناطق حفاظت شده کوهستانی را مورد تهدید قرار داده باشند باید تحت کنترل قرار گرفته و در صورت امکان حذف و ریشه کن شوند.

پراکنش گیاهان و جانوران بیماریزا (پاتوژنها)

عوامل بیماریزا در صورت استقرار در مناطق کوهستانی از آن جهت که می‌توانند بسرعت به کوهها و دشتها انتشار پیدا کنند ممکن است مسائل جدی و گسترشده‌ای بوجود آورند. ممکن است برخی از آنها به اجتماعات گیاهی و جانوری صدمات مستمری وارد کنند، تغییرات غیرقابل برگشتنی در زیستگاه بوجود آورند و یا حتی موجب ناراحتی جوامع انسانی گردند. مثالهای بارز در این زمینه صدمات گسترده *Giardia* و *Phytophthora cinnamomi* می‌باشد. بدیهی است مناطق کوهستانی مختلف نسبت به صدمات حاصل از پاتوژنها حساسیت متفاوتی دارند و باید برای مقابله با آنها اقدامات لازم در محل انجام گیرد. هر جایی که کانونهای آلودگی تشکیل شدند چه در داخل مناطق حفاظت شده کوهستانی یا در مجاورت آنها باید دستورالعمل‌های سخت و دقیقی به مورد اجرا گذاشته شوند.

- ۹۰- رعایت بهداشت همیشه عامل مهمی بشمار می‌رود: پاکسازی چکمه‌ها، لباسها، وسایل و

ماشین‌ها امری ضروری است.

۹۱- مردم باید حتی المکان در داخل یا خارج اراضی آلوده کمتر رفت و آمد کنند. ورود به مناطقی که از نظر حفاظتی دارای ارزش بالایی هستند یا بداخل حوزه‌های آبریزی که هنوز دست نخورده باقی مانده و آلوده نشده‌اند باید محدود گردد.

۹۲- برای بحداقل رساندن خطر انتشار بیشتر عوامل بیماری‌زا مسیرهای دستری و تسهیلات (نظیر جاده‌ها، پیاده‌روها، محله‌ای اردو و غیره) باید طرح ریزی و حفظ و نگهداری شوند (نظیر خشک نگهداشتن سطوح پیاده‌روها، احداث اردوگاهها بدور از روانابها و آبهای جاری و غیره).

۹۳- نظارت پیوسته و تهیه دقیق نقشه کانونهای آلوده و انتشار آلودگی ضروری است؛ ولی ممکن است شناسایی آنها بعلت دشواری پیچیده شود.

استفاده از هیزم و هیمه

استفاده از چوب برای پخت و پز، گرما یا برپایی آتش برای آنها یکی که در کوهستان زندگی می‌کنند امری رایج بوده و سنت دیرپایی است. اما می‌تواند بخشی از تجربه تفریحی بازدیدکنندگان را نیز تشکیل دهد. بعلاوه ممکن است تنها منبع سوخت قابل دسترس نیز بشمار آید. در بسیاری از جاه‌افزایش اردوها و یا بیتوه کردن در کنار درختان خدمات جدی برآنها وارد کرده است.

چوبهای هیزمی در صورتیکه با دقت مورد استفاده قرار گیرند منابع تجدیدپذیری هستند. بهمین دلیل تضمین حفاظت از اجتماعات جنگلی و درختزارها علاوه بر حفظ خاک مناطق کوهستانی می‌تواند بطور مستمر سوخت موردنیاز رانیز فراهم آورد.

رهنمودها

۹۴- برای تامین سوخت در مناطق کوهستانی تنها باید از چوبهای افتاده و مرده استفاده کرد. قطع درختان و درختچه‌های سبز باید ممنوع گردد.

۹۵- بخاطر حفاظت چوب، بهتر است برای قطع چوبهای هیزمی بجای تبر از اره استفاده شود.

۹۶- کاشت گونه‌های بومی باید بطور جدی و فعالانه مورد ترغیب قرار گیرد. بعلاوه برای

تامین چوب و هیزم باید مالیات وضع شود. فراهم آوری بودجه و بنیاد مالی برای کاشت گونه‌های هیزمی نیز در صورت امکان باید مدنظر قرار گیرد.

۹۷- استفاده از سایر گزینه‌ها برای گرمایش یا شیوه‌های پخت و پز نظیر چراغ نفتی، اجاق، انرژی خورشیدی یا برق رسانی روستایی باید مورد ترغیب قرار گیرد. زمانی که استفاده از این گزینه‌ها امکان پذیر نبود باید استفاده از اجاق‌های کاراتر در داخل یا مجاورت مناطق حفاظت شده کوhestانی مورد حمایت و تشویق قرار گیرد. استفاده از این گزینه‌ها نیازهای چوبی را کاهش داده و پوشش گیاهی مناطق کوhestانی را بیشتر تضمین می‌کند.

شکار

مناطق حفاظت شده کوhestانی اغلب دارای حیات وحشی هستند که دامنه انتشار آنها محدود به این مناطق است. بعلاوه این مناطق برای بسیاری دیگر از جانوران پناهگاههایی فراهم آورده‌اند که زمانی در اراضی جلگه‌ای همه جا دیده می‌شدند ولی امروزه یا کمیاب شده‌اند یا در معرض خطر انقراض قرار دارند. بسیاری از این گونه‌ها هنوز برای شکارچیان و علاقمندان به تروفه جاذیت داشته و می‌توانند برای اجتماعات محلی منشاء درآمدهای قابل توجهی بشمار آیند. در صورتیکه گونه‌های شکار شده بتوانند دوباره تجدید شوند و حیات وحش پایدار بماند. شکار فعالیتی مجاز بشمار می‌رود. اما در صورتیکه نتوان پایداری شکار را تضمین نمود باید ممنوع گردد. مردم سنتی ساکن در کوهها از نظر حقوق شکار دارای فرهنگ و سابقه طولانی هستند.

در برخی از کشورهای کوhestانی (مانند نیوزیلند، هاوایی) جمعیت‌های بزرگی از گونه‌های غیربومی و بیگانه نظیر گوزن، شاموا، تار، گراز، بزکوهی و خرگوش وجود دارد که موجودیت مناطق حفاظت شده را مورد تهدید قرار داده‌اند، زیرا این گونه‌ها فاقد دشمنان و پردازورهای طبیعی بوده و چرایی رویه آنها موجب نابودی پوشش گیاهی منطقه که در غیبت پستانداران علف‌خوار و سرشاخه‌خوار تکامل یافته‌اند می‌گردد.

شکار این گونه‌های غیربومی توسط جوامع محلی یا بازدیدکنندگان می‌تواند روش کنترل بسیار مناسبی برای آنها باشد. بعلاوه می‌تواند منشاء درآمد قابل توجهی نیز برای مردم باشد که خود

زمینه‌ساز تشدید کنترل آنها است. حتی در مورد گونه‌های بومی و حشی زمانی که پردازورهای (شکارچیان و طعمه‌خواران) آنها کاهش می‌یابد و تعداد این گونه‌ها از ظرفیت برد منطقه تجاوز می‌کند ممکن است برای جلوگیری از وارد کردن صدمات به زیستگاهها، برداشت کنترل شده و اعمال رژیمی برای شکار ضروری باشد.

حالت ایده‌آل آن است که شکار گونه‌های بومی ممنوع گردد مگر در موقعی که برداشت پایدار بوسیله جوامع محلی تضمین گردد و یا برای مساعدت به کنترل سازمان مسئول مدیریت منطقه شکار گونه‌های غیربومی مورد ترغیب قرار گیرد.

رهنمودها

-۹۸- شکار گونه‌های بومی باید در مناطق حفاظت شده ممنوع گردد جز در مواردی که مردم کوهنشین ساکن بطور سنتی دارای حق شکار باشند. شکار باید تحت نظارت پیوسته و با مجوز صورت گیرد تا سطح برداشت پایدار باقی بماند. در موارد محدودی که گونه‌ها، پردازورهای طبیعی خود را از دست داده باشند شکار کنترل شده برای جلوگیری از وارد شدن صدمه به زیستگاهها نیز مجاز است.

-۹۹- شکار گونه‌های غیربومی و معروفی شده که تبدیل به آفات شده‌اند مطابق با موازین و شرایط مندرج در طرح مدیریت باید مورد حمایت و ترغیب قرار گیرد.

احداث ساختمان

برای دستیابی به اهداف طرح مدیریت یا ترمیم صدمات هرازگاهی احداث ساختمان جدید ضرورت پیدا می‌کند. از آنجاکه محیط‌زیست کوهستان از نظر اکولوژیکی بسیار شکننده بوده و از نظر زیباشناسی بسیار پر ارزش است احداث ساختمان از نظر صدمات احتمالی فعالیتی پر خطر محسوب می‌شود.

بطور کلی تا حدامکان باید تلاش شود ساختمان جدید کمتری احداث شود و در صورت ضرورت باید تا حدامکان از همه عوامل و مواد محلی استفاده شود. بعلاوه با ماهیت کوهستان نیز هم‌خوانی داشته باشد.

- ۱۰۰- از احداث ساختمان جدید باید اجتناب شود جز در مواردی که ساختمان در خدمت طرح مدیریت قرار داشته باشد.
- ۱۰۱- چنانچه احداث ساختمان مورد تصویب قرار گرفت باید طرح و ساختار آن با وضعیت زیست محیطی کوهستان همچومنی داشته باشد و بعنوان بخشی یگانه از روشنی باشد که مورد تصویب قرار گرفته است. ساختمانها باید با محیط زیست کوهستان و ساختارهای سنتی منطقه کاملاً تناسب داشته باشند.
- ۱۰۲- برای اصلاح و بهبود هر گونه اثرات منفی فیزیکی و زیباشناسی حاصل از احداث ساختمان باید اقدامات لازم انجام گیرد.
- ۱۰۳- احداث هر گونه ساختمانی که مورد تصویب قرار گرفته باید بوسیله کارشناس محیط زیست همراه با مراجع حقوقی تحت نظارت پیوسته قرار گیرد و کترل‌های زیست محیطی لازم انجام گیرد.
- ۱۰۴- پیمان نامه احداث ساختمان تنها زمانی که شامل تعهدنامه اجرایی برای اصلاح و جبران کارهایی باشد که با طرح تطابق ندارد باید به تصویب برسد.
- ۱۰۵- احداث هر گونه ساختمان که مورد تصویب قرار می‌گیرد، برای دستیابی به نتایج مطلوب باید حداقل اختلال را بوجود آورد.

چرای دام

بسیاری از مناطق کوهستانی نظیر تبت در طول قرنهای زیادی برای چرای دام مورد استفاده قرار می‌گیرد. در حالی که برخی دیگر نظیر مناطق آپی استرالیا کمتر از دو قرن است به برای چرای دام مورد استفاده قرار می‌گیرد. چرای بیرونیه بسیاری از گونه‌های گیاهی را از بین برده و سبب فرسایش تشدید شونده می‌گردد. درختان و درختچه‌ها ممکن است برای تهیه علوفه هرس شوند. دامها ممکن است با گونه‌های محلی آمیزش یافته و دورگه شوند. حیوانات اهلی می‌توانند در جاهایی که اطراف می‌کنند سبب نابودی پوشش گیاهی شده و زمین را عریان کنند. بعلاوه در مسیر دسترسی به آب و آب‌شخورها می‌توانند بسیاری از آبگیرها را بخشکانند. دامها سبب پراکنش

گیاهان غیربومی شده و عرصه‌های مناسبی را برای استقرار آنها فراهم می‌کنند. از طرف دیگر ممکن است با گونه‌های چراگر بومی یا حیوانات سرشاخه خوار رقابت کنند.

بر عکس چرای دام ممکن است سبب کاهش بیومس گیاهان چیره شده و زمینه بقاء گونه‌های علقلی کوچک را فراهم کند. اکوسیستم‌های کوهستانی زیادی وجود دارند که شایستگی پایداری دارند در حالی که در نتیجه توسعه فعالیتهای سنتی دامداری تخریب یافته‌اند. جانوران چراگر بومی چنانچه بدليل تقاضای توریستی در جمعیتی بالا نگهداشته شوند سبب صدمات زیست محیطی قابل توجهی می‌گردند. بعنوان مثال در پارک ملی کوهستانی کرادل^(۱) در تاسمانی که محل زیست نوعی کانگورو کوچک بنام والابی^(۲) است، تغذیه دستی این گونه که مورد توجه توریستها است و از جمعیت زیادی برخوردار است بنظر می‌رسد که در نابودی بسیاری از گیاهان نادر علفزارهای مجاور مؤثر بوده است.

الگوی ایده‌آل چرای دام شیوه‌ای است که بتواند تنوع زیستی و کیفیت خاک را حفظ کند، در محدوده زونهای ضربه‌گیر پیرامونی مناطق حفاظت شده انجام گیرد و مبتنی بر شیوه‌های سنتی دیرپایی اجتماعات بومی ساکن باشد. الگوی مطلوب برای گونه‌های چراگر بومی شیوه‌ای است که در آن ضمن اینکه سطوح جمعیت گونه‌ها حفظ شود برای اکوسیستمهای طبیعی و تنوع زیستی نیز سودمند واقع شده و هیدرولری منطقه نیز تضمین می‌گردد.

رهنمودهای

-۱۰۶- در هسته‌های طبیعی و مرکزی مناطق حفاظت شده (محدوده‌های امن) باید چرای دام صورت بگیرد و یا در بخش‌هایی از آن باید چرای دام انتخابی صورت گیرد معرفی گونه‌های غیربومی تنوع زیستی منطقه را به مخاطره اندازد.

-۱۰۷- چرای دام باید بصورت پایدار انجام گیرد. چرای دام برای بومیان ساکن باید مجاز شمرده شود ولی در مورد سایرین تنها زمانی باید باشد که چرای دام بعنوان وسیله‌ای برای مدیریت بتواند تنوع زیستی و خصوصیات چشم‌اندازهای فرهنگی و انسان ساخته را حفظ نماید.

برای تعیین ظرفیت برد و اثرات بیولوژیکی چرای دام نه تنها پژوهش بلکه نظارت پیوسته هم باید انجام گیرد.

۱۰۸- تا حدامکان باید دامها بومی باشند.

۱۰۹- در بسیاری از موارد دامداری متمنکر (دام بسته) نسبت به دامداری و چرای آزادانه قابل ترجیح است. استفاده از این گزینه‌های جانشین شونده نیاز به تلاش و ترغیب دارد.

۱۱۰- حیوانات بومی نباید بوسیله توریستها یا برای جلب توریستها تغذیه دستی شوند.

استفاده سنتی از منابع گیاهی

کوهها منابع زیادی در خود دارند که بطور سنتی مورد بهره‌برداری مردم محلی قرار می‌گیرند. الوار، چوب هیزمی، بامبو، علوفه، گل، خاک و انواع گیاهان خوراکی، دارویی و تزئینی از جمله منابع شناخته شده کوهها بشمار می‌روند. این منابع طی قرون متتمادی بدون اینکه صدمه‌ای بینند مورد بهره‌برداری قرار می‌گرفتند اما با افزایش جمعیت، توسعه بازارها و رشد تقاضا، بهره‌برداری بیرونیه جایگزین استفاده‌های سنتی پایدار گردید. این نوع بهره‌برداری بسرعت می‌تواند منابع کوهستان را از وجودشان تهی کرده و تخریب نماید.

از طریق ایجاد صنایع وابسته به منابع بومی و مدیریت پایدار آنها فواید قابل توجهی می‌تواند نصب اجتماعات کوهنشین گردد.

رهنمودها

۱۱۱- استفاده سنتی و پایدار از منابع در مناطق حفاظت شده باید مجاز باشد. از طریق پژوهش‌های لازم و حمایت مدیران مناطق حفاظت شده می‌توان پایداری هر نوع فرآورده‌ای را تضمین نمود.

۱۱۲- توسعه جوامع محلی مبتنی بر اشتغال‌زایی و درآمدزاوی در محل و استفاده سنتی از منابع نظریه گسترش صنایع دستی و بهره‌برداری از گیاهان دارویی باید مورد حمایت و ترویج قرار گیرد.

۱۱۳- هر گونه فعالیتی در زمینه‌های فوق باید مورد ارزیابی قرار گیرد تا معلوم شود کدامیک

می‌تواند پیامدهای منفی در برداشته باشد. (نظیر استفاده از حریق و سوزاندن در توسعه کشاورزی)

۱۱۴- جمع آوری چوب برای هیزم و تامین سوخت باید از چوبهای افتاده و مرده صورت گیرد. بهره‌برداری از درختان و درختچه‌های سرپا و زنده تنها زمانی باید مجاز باشد که اولًاً محدود بمناطق خاصی باشد، ثانیاً پایداری آن تضمین گردد و ثالثاً ضرورت آن تائید شود.

مناظر

اثرات فعالیتهای انسان بر کوهها (راهها، ساختمانها، پسماندها) اغلب ماندگار و بسیار چشمگیر است. بسیاری از بخش‌های مناطق کوهستانی بدلیل زیبایی، آرامش و سکوت بسیار ارزشمند هستند. اثرات بهره‌برداری نادرست، احداث ساختمان، طراحی یا مکان‌گزینی نامناسب می‌تواند بشدت ارزش‌های زیبایی‌شناسی مناظر و چشم‌اندازهای کوهستان را تحت تاثیر قرار دهد.

نوع یا استقرار هر گونه تسهیلات باید بطور موزون و هماهنگ با چشم‌انداز فیزیکی و فرهنگی کوهستانی انجام گرفته و با طبیعت کوهستان همخوانی و یگانگی داشته باشد.

رهنمودهای

۱۱۵- تسهیلات باید براساس طراحی و مکان‌گزینی اصولی احداث شوند و برای هماهنگی با سبک اینیه جوامع کوهستان حتماً باید از مواد و مصالح طبیعی استفاده شود.

۱۱۶- بین سودمندی فنون بکار گرفته شده در حفظ و حراست از منطقه (مانند پیاده‌روهای تخته کوبی شده) و پیامدهای بصری آن باید تعادل وجود داشته باشد. بهمین دلیل ارزیابی این فنون و اثرات بصری آنها باید مورد ارزیابی قرار گیرد.

۱۱۷- از احداث ساختمانها در افق‌های دید باید اجتناب شود. جز در مواردی که احداث آنها برای ایمنی ضروری است (مانند کلبه‌های کوهستانی و پناهگاه‌ها) این اصل در تمام گستره

کوهستان باید رعایت شود.

۱۱۸- کلیه تسهیلات باید در زیر دارمرزها و خط مرزی درختان احداث شوند.

۱۱۹- حاشیه راههای دسترسی، کوره راهها و مسیرهای جدید باید درختکاری شده و از گونه های گیاهی بومی استفاده شود.

۱۲۰- چنانچه ساختمانی برای مدت زمان طولانی مورد نیاز نباشد باید بی درنگ از منطقه خارج نمود.

۱۲۱- ثمر بخشی طرح، مکان گزینی و احداث ساختمانها باید براساس آراء و نظرات بازدیدکنندگان مورد ارزیابی قرار گیرد.

XI- مدیریت برای بازدیدکنندگان، اینمنی، بهداشت ولذت جویی

گردشگران و بازدیدکنندگان سالیان سال است که جذب کوهها شده‌اند. امروزه کوهها یکی از پر تقاضاترین کانونهای گذران فراغت محسوب می‌شوند. جذابیت و شگفتی طبیعی کوهها عامل اصلی کشیده شدن مردم بسوی آنها است. در جوامع شهری مردم برای رهایی خود از تمدنی که بوجود آورده‌اند روز به روز بیشتر نیاز پیدا می‌کنند که به طبیعت و چشم‌اندازهای طبیعی بکر پناه ببرند. جایی که می‌توانند در خلوت، تنها بی و آزادی عمل را تجربه کنند، فرصتی برای چالش و رویارویی با خطر بدست آورند و در این فرایند بخود سازی می‌رسند.

ارزش‌های تفریحگاهی و لذت‌جویی از طبیعت محدود به کوهها نیست و کوهها از این نظر منحصر بفرد نیستند اما در میان مناطق همپایه خود این ویژگی را دارند که ارزش‌های فوق در سطحی برجسته در آنها وجود دارد. با این حال کوهها در برابر پیامدهای تفریج بسیار آسیب‌پذیرند. زیستگاهها عموماً شکننده و از ارزش حفاظتی زیادی برخوردارند. بهمین دلیل تفریج در مناطق حفاظت شده کوهستانی باید تحت مديیریت قرار گیرد تا ارزش‌های ویژه این مناطق در معرض تهدید قرار نگیرد. اگر چه تعادل دقیقی نیز باید برقرار باشد تا تجربه تفریحی بازدیدکنندگان تضعیف نشود.

بین علائق افرادی که کوهها را تحسین می‌کنند و از آنها برای تفریح استفاده می‌کنند و آنها بی‌کاری که در حفاظت از کوهها مشارکت دارند می‌تواند تعادل بوجود آید و هر دو نیاز به حمایت متقابل بیشتری از یکدیگر دارند. استفاده‌های تفرجگاهی می‌تواند حامی و پشتیبان حفاظت‌گشته و با آن همپیوندی داشته باشد. متقابلاً بازدیدکنندگان از مناطق حفاظت شده کوهستانی نیز مسئولیت دارند با ارائه رفتار درست، همزمان منابع کوهستان را حفظ و حساسیت‌های جوامع محلی را مراعات کنند. مدیران و مسئولین بازدیدکنندگان از مناطق حفاظت شده کوهستانی می‌توانند بین علائق آنها و اهداف خود همسویی بوجود آورند. سهمی که بازدیدکنندگان در اقتصاد روستایی دارند عامل بسیار مهمی است. حفظ ارزش‌های تفرجگاهی نیاز به رویکردی مسئولانه و دلسوزانه دارد. رویکردی که تنوع نیازها، مسماهارتها، آرزوهای و آرمانهای بازدیدکنندگان را در نظر گرفته و به رسمیت بشناسد.

نسبت به ارزش‌هایی که هر منطقه عرضه می‌کند تفرج ممکن است در طرحهای مدیریت بعنوان یک عامل چیره محسوب شود و یا احتمال هم دارد عامل تعیین کننده بشمار نیاید (بعنوان مثال زمانی که یک کوهستان محل مقدسی بشمار می‌رود مثل کوه فوجی). از طرف دیگر با توجه به تغییرات عوامل زیست محیطی و اجتماعی ممکن است لازم باشد سیاستهای جدیدی در کنترل تفرج یا بازدیدها بعنوان یک استفاده و بهره‌وری عمده اتخاذ گردد (بعنوان مثال در برخی از مناطق استرالیای غربی زمانی که بیماری برگ‌میری و پژمردگی، گیاهان بومی را تهدید کرد مقابله با بیماری نسبت به تفرج در اولویت قرار گرفت).

رهنمودهای

۱۲۲- برای تمام مناطق حفاظت شده که برای تفرج و بازدیدکنندگان دارای سیاستها و اهداف تعیین شده می‌باشند باید قبل از اینکه هرگونه استفاده‌ای از منطقه صورت گیرد یا مدیریتی بر تفرج اعمال شود طرح‌های مدیریت تهیه و تدوین گردد. عموماً یک محل قبل از اینکه مورد استفاده قرار گیرد یا مدیریتی برآن اعمال شود امکان تهیه طرح‌های مدیریت عملاً مقدور نیست. در چنین مواردی فقط باید در اقدامات ضروری دخالت کرد (نظیر تضمین ایمنی محیط‌زیست، حفظ محیط‌زیست‌های حیاتی) و بیش از آن مجاز نیست. بهر حال مدیریت باید بسیار احتیاط آمیز

باشد.

۱۲۳- سیاستها و استراتژیها باید ارزش‌های ویژه تفریحی کوهها را بحساب آورده و محترم بشمارند. بویژه ارزش کیفیت مناطق بکر و مهار نشده و فرصتها بای راکه برای چالش، خودسازی و تفرج این گونه چشم‌اندازهای بکر و شگفت‌آور فراهم می‌کنند باید در این سیاستها و راهبردها مد نظر قرار گیرند. یکی از راههای مهم حفاظت این ارزشها کنترل ورود و دسترسی و به این مناطق است. در مواردی که ضروری باشد باید شمار بازدیدکننده‌ها محدود گردد.

۱۲۴- دسترسی آزادانه به سیماهای ویژه به استثنای ذخیره گاههای طبیعت محدود شده (طبقه I)، سایتهای مقدس، مناطق آسیب‌پذیر و حساس به خدمات تفرج با رعایت ضوابط نه تنها مطلوب بوده بلکه لازم و ضروری است.

۱۲۵- فعالیتهای تفریجگاهی که ارتباطی به کیفیتهای ویژه مناطق حفاظت شده ندارند (مانند تنیس، گلف و بازیهای از این قبیل) در این مناطق باید ممنوع گشته و به جاهای دیگری که از این نظر مطلوبیت و تناسب بیشتری دارند محول شوند.

۱۲۶- پیاده‌روها باید با دوام ساخته شوند و باید طوری طرح ریزی شوند که به حفاظت کمک کرده و یا در تکمیل نیازهای حفاظتی عمل کنند. بعلاوه باید ایمنی و تجربه تفریحی بازدیدکنندگان را در کیفیتی بالا عرضه کنند. عموماً قبل از اینکه راهها و مسیرهای جدیدی باز شوند باید از راههای موجود استفاده کرد، مگر اینکه احداث راههای جدید ضروری باشند.

۱۲۷- اردوگاهها یا پیاده‌روهایی که در اثر استفاده فرسوده و یا تخریب یافته‌اند باید بسته شوند و با تناوب استفاده، فرصت پیدا کنند خود را ترمیم و احیاء کنند.

۱۲۸- با پیاده‌روی در منطقه فرصتها زیادی برای دیدن و کشف کردن بوجود می‌آید. بدیهی است که هر یک از محیط‌ها، تسهیلات و فضول مختلف با درجه متفاوت دسترسی زمینه‌ساز این فرصتها هستند. برخی از بازدیدکنندگان مسیرهای نشانه گذاری شده، مسطح، کفسازی شده و محیط‌های ایمن را ترجیح می‌دهند. در حالی که گروهی دیگر ممکن است از محیط‌های دست نخورده با کمترین آثار و علائم راهنمایی نظیر نشانه‌ها، تریلها و پیاده‌روهای مشخص لذت ببرند.

۱۲۹- بهر حال در مورد خطرات غیرمنتظره و بحداقل رساندن میزان خطر از نشانه گذاری باید عموماً برای اعلام هشدار به بازدیدکنندگان استفاده نمود.

۱۳۰- برای فراهم آوری زمینه مسافت امن راهها و سایر اشکال دسترسی باید همراه با

سطح قابل قبولی از پیامدهای زیست محیطی تعیین شوند. (بعنوان مثال از مسیرهای نردهدار یا با دیواره حائل نباید استفاده کرد مگر اینکه مطلقاً ضروری تشخیص داده شود)

۱۳۱- احداث، حفظ و نگهداری و تعیین مشخص راهها و مسیرهایی که برای انتقال سریع افرادی که دچار آسیب دیدگی شده‌اند ممکن است ضروری باشد.

۱۳۲- مناطق حفاظت شده کو هستانی باید در برابر هر نوع آسیب، مزاحمت و دردسرهای مربوط به جاده‌ها، راهها، آموزشها، مانورهای نظامی و تفریحات مکانیزه چه در آب، چه در هوا یا زمین باید محافظت شوند. این مناطق باید مصون از این گونه فعالیتها باقی بمانند. بعلاوه فعالیتهاي نظير پروازهای شخصی یا نظامی بر فراز این مناطق باید بشدت تحت کنترل قرار گیرند. صدای ناگهانی مانند پرواز هوایپماهای جت می‌تواند بر روی بازدیدکنندگان، اسب‌ها، حیوانات بارکش و حیات وحش پیامدهای جدی در برداشته و حتی باعث آسیب، سقوط و مرگ صعودکنندگان به کوه گردد.

۱۳۳- چنانچه جلوگیری از پروازها بر فراز منطقه قابل اجتناب نباشد باید برای این منظور زونهای ویژه‌ای را که پرواز در آنها اشکالی ندارد تعیین شوند. آموزشهاي نظامی نیز به مناطق دیگر یا زونهای مجاز هدایت شده و از منطقه به خارج انتقال یابند.

۱۳۴- فعالیتهاي نظير پرواز با بالون یا گلایدر باید در طرح مدیریت مشخص شده باشند. ممکن است ایجاد محدودیت زمانی یا مکانی یا حتی ممنوعیت آنها ضروری باشد.

اطلاعات و داده‌هایی که دارای کیفیت مطلوبی هستند و حامل پیامهای مثبتی برای بازدیدکنندگان می‌باشند از ابزار کلیدی مدیریت بشمار می‌روند. هر نوع اطلاعات یا تفسیر باید با در نظر گرفتن حساسیت و تناسب آنها با زونها فراهم شود.

رهنمودها

۱۳۵- برای یک محل ویژه یا باید برای بازدیدکنندگان کد و قواعد رفتاری تهیه شود و یا از دیگر مناطق کو هستانی اقتباس شده و متناسب بودن آن پذیرفته شود. (بعنوان مثال بیانیه کاتماندو در مورد فعالیتهاي کو هستان که بوسیله اتحادیه جهانی سازمانهای آلپی تهیه شده است.)

- ۱۳۶- بازدیدکنندگان باید قبل از ورود به منطقه حفاظت شده، با ضوابط و مقررات آن آشنا شوند و این آشنایی با ارائه اطلاعات بیشتر در بدرو ورود باید انجام گیرد.
- ۱۳۷- بعنوان یک قانون کلی، تفسیر در محل برای زونهای بکر و مهار نشده دور افتاده مناسب نیست. اطلاعات و تفسیر هر دو باید با دور شدن از نقطه ورود باید کاهش یابد.
- ۱۳۸- کتابچه‌های راهنمای انفورماتیو و نقشه‌های صحیح می‌تواند ایمنی و لذت بیشتری را برای بازدیدکنندگان به ارمغان آورد. از این رو باید در قطع و اندازه و شکل مناسبی هر دو فراهم شود.

تسهیلات می‌تواند نیازهای بسیار ضروری را برآورده سازد اما تا حدامکان باید بدرو از خودنمایی و اختلال باشند.

رهنمودها

- ۱۳۹- تسهیلات و تجهیزات عموماً باید در مجاورت حاشیه مناطق حفاظت شده یعنی جایی که ممکن است منشاء درآمدی برای جوامع محلی باشد استقرار یابند. بعلت دوری، بعد مسافت و ارتفاع این مناطق، رسم برآن است که در مسیرهایی که عموماً مورد استفاده قرار می‌گیرند امکاناتی نظیر پناهگاه، محل چادر و کلبه به تعداد کافی احداث شوند.
- ۱۴۰- تسهیلات فراهم شده باید در جایی و به شیوه‌ای مستقر شوند که صدمه و آلدگی بحداقل خود برسد و کیفیت مناظر حفظ شود.
- ۱۴۱- زمانی که کلبه‌ها یا پناهگاههای اضطراری ایجاد شدند باید بدون قفل و بست باشند و با دقت و مشخص نشانه گذاری شوند تا در شرایط آب و هوایی نامناسب بسادگی قابل شناسایی و دستیابی باشند. ممکن است نشانه گذاری و استقرار علائم منعکس کننده و شبینما در مسیر راهها با احتیاط تمام ضروری باشد. پناهگاههای اضطراری باید در روی تمام نقشه‌ها مشخص شوند.
- ۱۴۲- مخاطرات بطور سرشی بخشی از تجربه کوهستان بشمار می‌روند، باید آنرا پذیرفت و به رسمیت شناخت. نباید هراس داشت، اما بوسیله احتیاط مستمر و

درونى شده مى توان هراس را دست آموز و مهار کرد، مخاطرات را پشت سر گذاشته يابا آن روبرو نشد و از کوهستان لذت برد. کوهستان هیچگونه بى احتياطي را بر نمى تابد.

۱۴۳- مدیران باید از خطرات عادی (بهمن، ریزش سنگ، لغزش خاک، حریق و ...) و خطرات ویژه کوهستان (سیکلونها، شرایط سخت آب و هوایی، زمین لرزه، آتشفسان و پیامدهای آن، حیات و حشر، سیلاب و غیره) کاملاً آگاهی داشته باشند و طرحهای احتیاطی لازم را فراهم کنند.

۱۴۴- مدیران باید از خطراتی که تندرستی و بهداشت مردم را تهدید می کند (کوه گرفتگی، اثرات ارتفاع، آولدگی ناشی از آب و غذا، یخ زدگی، گرما و آفتاب زدگی، مسمومیت گیاهی و زهر جانوران) کاملاً آگاهی داشته باشند و برای مقابله با آنها مهارت‌های لازم را داشته باشند.

۱۴۵- بازدیدکنندگان از کوهستان باید بدون هر گونه اغماضی با آگاهی تجهیز شوند. هر نوع خطر ویژه‌ای مخصوصاً آنهایی که کاملاً مشهود و آشکار نیستند باید توضیح داده شوند.

۱۴۶- بازدیدکنندگان نیاز به مشورت دارند و باید برای تهیه و تدارک تجهیزات مناسب نظیر جعبه کمکهای اولیه و بقاء ترغیب شوند.

۱۴۷- هر گاه گروه تجسس و نجات وجود داشته باشد نجات جان انسانها باید بالاترین اولویت را بخود اختصاص دهد. خدمات تجسس و نجات^{*} باید داوطلبانه و بطور برابر هم برای مدیریت و نیروی انسانی پشتیبانی و هم برای بازدیدکنندگان در دسترس باشد. این خدمات باید در دسترس جوامع ساکن محلی نیز باشند. خدمات تجسس و نجات باید رایگان باشد مگر اینکه بیمه کافی موجود باشد.

۱۴۸- طرح ریزی عملیات نجات باید بر مواردی نظری آموزش، تجهیزات کافی، طرح ریزی پیشرفتی برای انتقال، استفاده عقلایی از چرخ بال و استومبیل (سورتمه موتوری) تاکید داشته باشد.

۱۴۹- تدابیر مشابهی نیز برای سایر موارد اضطراری نظری حریق باید طرح ریزی و بکار گرفته شود.

* - Search and Rescue (SAR)

- ۱۵۰- آموزش عملی استفاده کنندگان، مدیران و گروههای علاقمند محلی از عوامل ضروری در اینمنی بازدیدکنندگان و کاهش پیامدها بشمار می‌رود.**
- ۱۵۱- باید برای نیروی انسانی و سایر افرادی که در رابطه با تامین اینمنی و سلامتی بازدیدکنندگان قرار دارند آموزش‌های موثری فراهم شود. تهیه بالاترین استانداردها، الگوبرداری از بهترین عملیات در جاهای دیگر، پیاده کردن آن با حساسیتهای لازم، آگاهی کامل از حساسیتهای محلی و عملیات باید با طیب خاطر مدنظر قرار گیرد.**
- ۱۵۲- برنامه نظارت پیوسته و ارزشیابی (ساده، قابل فهم، ارزان و تکرار شدنی) در صورتی که قادر به اصلاح و بهبود مدیریت منطقه باشد ضروری است. برنامه باید تمام عناصر مهم و موثر بر بهداشت، تندرستی، اینمنی بازدیدکنندگان و جوامع محلی را در برگیرد. بعلاوه باید دیدگاههای بازدیدکنندگان درباره تدابیر اینمنی را نیز شامل شود.**

XII - مسائل تغییرات اقلیمی و مناطق حفاظت شده کوهستانی

دورنمای تغییر شرایط آب و هوایی باعث شده است که در مورد ارتباط این پدیده با مناطق حفاظت شده کوهستانی تلاش بی سلیقه‌ای انجام گیرد. شبکه جهانی مناطق حفاظت شده در حال حاضر بطور تقریب یک یا چند نمونه معرف از تمام چشم اندازهای کوهستانی را در بر می‌گیرد. این شبکه فرصت استثنایی را برای حفاظت متکرانه مشتمل بر برنامه‌های آموزشی و علمی فراهم می‌کند. بدلیل شیب و تنوعی که کوهها دارند، مناطق حفاظت شده کوهستانی در معرض طیفی از شرایط اقلیمی و جوی قرار دارند. این شرایط همراه با انتشار آنها در سطح جهان سبب می‌شود که کوهها برای تعیین و نظارت پیوسته تغییرات در اقلیم، کیفیت هوای پیامدهای آنها فرصت‌های مساوی بوجود تیاورند (بعنوان مثال اندازه گیریهای انجام گرفته از دی اکسید کربن و باران اسیدی در مانولائو در پارک ملی ولکانو در هاوایی). تدوین استراتژیهای نوین برای مدیریت مناطق حفاظت شده کوهستانی در گستره تغییرات اقلیمی بسیار ضروری خواهد بود.

بنظر می‌رسد که در دهه‌های آتی تغییرات اقلیمی حاصل از فعالیتهای انسانی سریعتر از هر تجربه‌ای در توسعه اکوسیستمهای کنونی کوهستان مؤثر باشد. این تغییرات احتمالاً

نه تنها در میانگین بلکه در فضول و فرکانس پدیده‌های حاد نیز بروز خواهد کرد که برای فرایندهای طبیعی و استفاده‌های انسانی از مناطق حفاظت شده کوهستانی بسیار خطرساز خواهد بود. در حالی که مدل‌های کنونی تا حدی تغییرات را در مقیاس جهانی نشان می‌دهند. این مدل‌ها در ابتدای فراهم‌آوری داده‌های قابل قبول برای پیش‌بینی روند تغییرات احتمالی در سطح منطقه‌ای بویژه مجموعه پیچیده‌ای مانند کوهها قرار دارند. مطالعات پالثواکولوژی نشان می‌دهند که گونه‌ها در برابر تغییرات اقلیمی ممکن است به طور فردی مقابله کنند و تشکیل گروهها و مجموعه‌ها آن طور که امروزه شاهد آن هستیم مقدور نیست. ابعاد و دوره زمانی تغییرات در انتشار گونه‌ها بسیار متفاوت و غیرقابل پیش‌بینی است. بویژه در مورد اجزاء مختلف اکوسیستم‌های کوهستانی که دیرزیستی متفاوتی دارند این موضوع صادق بوده و از روزها تا قرنها ممکن است طول بکشد. چشم‌اندازهای کوهستان، گونه‌ها و اکوسیستم‌های بسیاری را در بر می‌گیرند که نسبت به تغییرات زیست محیطی بسیار حساس هستند و پناهگاههایی برای جمیعت‌های گیاهی و جانوری بشمار می‌روند. بعلاوه کوهها از نظر آب منابع و میراثهای فرهنگی، کانونهای غنی و بسیار حیاتی هستند و از مراکز مهم تفرج و توریسم بشمار می‌روند. الگوهای آتی استفاده توریستی از کوهها بشدت متاثر از تغییرات شرایط آب و هوایی، کیفیت هوا، افزایش قیمت و حمل و نقل (با کنترل ریزش دی‌اکسیدکربن قیمت سوخت افزایش خواهد یافت) خواهد بود.

در برخی از مناطق حفاظت شده کوهستانی اطلاعات و داده‌های اقلیمی، هیدرولری، پیولوژی، پالثواکولوژی و فرهنگی قابل توجهی وجود دارد. این داده‌ها بسته بموقعیت کوهها فرق می‌کند و در برخی بیشتر تفصیلی بوده و معرف سکانس‌های زمانی طولانی هستند، این داده‌ها از نظر پیش‌بینی تغییرات اقلیمی در سطح منطقه‌ای و جهانی حائز اهمیت زیادی هستند و باید آنها را در مدل‌های کنونی وارد کرده و نتایج واکنشها را با تغییرات اقلیمی انطباق داد تا امکان پیش‌بینی فراهم شود.

رهنمودها

۱۵۳- برای استفاده کامل از اطلاعات کنونی، پژوهشگران و مدیران مناطق حفاظت شده

باید موارد زیر را مدد نظر قرار دهنده:

- ترویج و ارتقاء سطح استفاده از مناطق حفاظت شده کو هستانی بعنوان کانونهای اصلی پژوهش و نظارت پیوسته اقلیمی و وارد کردن آنها در برنامه های ملی، منطقه ای و جهانی.
- پذیرش انجام پژوهش در سطح شبکه ای از مناطق حفاظت شده کو هستانی از طریق برنامه های مشترک بطوری که بتوانند در استراتژیهای جهانی حفاظت برای مقابله با تغییرات اقلیمی سهیم باشند.
- فهرست بندهای ارزشیابی استفاده های عملی از داده های موجود، طبیعت و ثمر بخشی مدل های کنونی، دانش محلی از اقلیم و وارد کردن فرهنگ محلی در آن، تعیین کاستیهای دانش موردنیاز برای پیش بینی و درک تغییرات اقلیمی در سطح منطقه ای.
- تهیه استانداردهایی برای جمع آوری، تحلیل و ذخیره کردن داده های اقلیم شناسی، زیست محیطی و بیولوژیکی در مناطق حفاظت شده کو هستانی.

لازمه شناسایی تغییرات اقلیمی و اثرات آن وجود پایه اطلاعاتی مناسب درباره وضعیت کنونی و انتشار منابع طبیعی است. شناسایی گونه های کلیدی که می توانند بعنوان شاخص های تغییرات اقلیمی مورد استفاده قرار گیرند در هر منطقه کو هستانی امری حیاتی است.

رهنمودها

- ۱۵۴- مدیران مناطق حفاظت شده و پژوهشگران باید بموارد زیر توجه کنند:
- شناسایی گونه های کلیدی و انتشار آنها و تعیین فاکتورهای اقلیمی که انتشار آنها را محدود می کنند.
 - نظارت پیوسته حساس ترین اجزاء اکوسیستم ها بویژه سیستمهای آلپی.
 - نظارت پیوسته متغیرهای اقلیمی و زیست محیطی در سطوح ارتفاعی متفاوت با استفاده از روش های استاندارد شده.
 - تدوین و انجام حداقل یک برنامه نظارت پیوسته بلند مدت در سطح چشم انداز (مانند یک آبخیز پژوهشی).

تغییرات اتمسفر در مقیاس جهانی رخ خواهد داد و ممکن است اثراتی در برداشته باشد که تنها در طول دوره زمانی بلندی قابل اندازه گیری باشد. پژوهش های مؤثر در سطح کوهستان و نظارت پیوسته تغییرات در مقیاس جهانی به پشتونه مالی بلندمدت نیاز دارند. پژوهش در کشورهای در حال توسعه برای دستیابی به مهارتهای پژوهشی در سطح محلی به منابع کافی نیاز دارد.

رهنمودهای

۱۵۵- برای حمایت از برنامه ها و تامین بودجه برای حداقل ده سال باید مکانیسمی بوجود آید.

۱۵۶- همکاری های جهانی و از جمله انتقال منابع لازم از کشورهای توسعه یافته به کشورهای

در حال توسعه باید مورد ترغیب قرار گیرد.

رودخانه هایی که از مناطق حفاظت شده کوهستانی جاری می شوند منابع حیاتی آب برای استفاده های کشاورزی، صنعتی و خانگی محسوب می شوند، و همین طور برای جوامع پایاب رودخانه ها و آبخیز های نیروی برق فراهم می کنند. از آنجا که الگوی بارندگی های منطقه ای در اثر تغییر اقلیم ممکن است تغییر کند در نتیجه بنظر می رسد که تغییرات عمده و سریعی در جریانهای آبی بوجود آید. احتمال اینکه جریانهای آبی در کل یا بطور فصلی تغییر کنند هر دو وجود دارد. شدت میزان ذوب یخچالها در این میان بسیار مهم می باشند.

رهنمودهای

۱۵۷- برای تعیین و اجرای سیاستهای انعطاف پذیر برای استفاده آب در سطح منطقه ای

حساسیت در تحلیل جریانهای آبی امری موجه است.

عدم قطعیت در ابعاد و دوره زمانی تغییرات زیست محیطی جهان مجبور می کند که مدیران مناطق حفاظت شده کوهستانی بر اساس اطلاعات ناکافی تصمیم گیری کنند. چنانچه تغییرات چشمگیری در محیط زیست فیزیکی بوجود آید حفظ و نگهداری اکوسیستم ها در موقعیت فعلی یا در شرایط مطلوب امکان پذیر نخواهد بود. بهمین دلیل برای مقابله با چنین شرایطی و سازماندهی دوباره اکوسیستم ها طرح های فضایی و مقطعی قابل انعطافی باید وجود داشته باشد.

رهنمودها

۱۵۸- مدیران مناطق حفاظت شده کو هستانی باید موارد زیر را مورد توجه قرار دهند:

- طرحهای مدیریتی تهیه کنند که خصوصیات زیر را داشته باشد:

□ تا حدامکان سیماهای فیزیوگرافیک و اشکال زمین بیشتری را در اراضی مجاور مناطق حفاظت شده حفظ کنند.

□ منابع و مسائل خارج از مرزها را مدنظر قرار دهند.

□ طرحهای ابتوی دوره‌ای برای تعیین تغییرات مورد نیاز ارزشیابی کرده، و چنانچه لازم باشد آنها را بازنگری نمایند.

● با افراد یا موسسات مسئول اراضی حاشیه مناطق در بحذاکثر رساندن اندازه مؤثر مناطق حفاظت شده کو هستانی همکاری نماید.

● بهنگام انتخاب و تعیین مرزهای مناطق حفاظت شده جدید اثرات اجتماعی تغییرات اقلیمی را مدنظر قرار دهند.

مناطق حفاظت شده کو هستانی دارای ارزشهای زیبایی‌شناسی و فرهنگی زیادی هستند و اکوسیستم‌های آنها در معرض تغییرات اقلیمی سریعتری قرار دارند. بهمین دلیل مناطق کو هستانی از نظر بررسی مسائل تغییرات اقلیمی فرصت‌های مناسبی فراهم می‌کنند.

رهنمودها

۱۵۹- سازمانها و کارگزاران مناطق حفاظت شده کو هستانی باید موارد زیر را مدنظر قرار

دهند:

● در تهیه برنامه‌های آموزشی جهت مقابله با تغییرات اقلیمی پیشقدم شوند. برنامه‌ها باید طوری تهیه شوند که برای مناطق تحت حفاظت، چشم‌اندازهای پیرامونی، جوامع ساکن آنها و جامعه جهانی مفید واقع شود.

● حقایق مهمی که در اثر پژوهش و نظارت پیوسته بدست می‌آید باید در وسائل ارتباط جمعی ترویج یافته بويژه در بخش آموزش مطرح گردد.

- برنامه‌های تفسیری تهیه شود که در آن گزینه‌های مختلف مقابله با تغییرات اقلیمی جهان را نشان دهد.

از آنجاکه آلودگی هوای اتمسفرهای طولانی متشرمی شود، مناطق حفاظت شده کو هستانی حتی دورافتاده‌ترین آنها چون از نظر جوی به جریانهای بالا روندی شهری و مناطق صنعتی متصل هستند می‌توانند صدمه بینند. مواد آلاینده در دره‌های عمیق و کمرندهای ابری کوهها متراکم و انباشته می‌شوند. در نتیجه میدان دید کاهش یافته و روی کیفیت مناظر اثر می‌گذارد. کوهها برای نظارت پیوسته آلودگی در سطح منطقه‌ای و گونه‌های حساس آنها (مثل بعضی از گل‌سنگ‌ها) محلهای مناسبی در بر دارند که می‌توانند بعنوان یک سیستم هشدار دهنده مورد استفاده قرار گیرد.

رهنمودهای

۱۶- نظارت پیوسته باید در زمینه‌های زیر مرکز شود:

- میزان دید، انباشت آلاینده‌های گازی خشک و مرطوب با استفاده از روش‌های استاندارد.
- شناسایی و نظارت پیوسته گونه‌های حساس به آلاینده‌هایی که ممکن است هر منطقه حفاظت شده ویژه‌ای را مورد تهدید قرار دهد.
- اثرات فیزیکی و بیولوژیکی آندسته از آلاینده‌های هوایی شناخته شده هستند و یا احتمال آسیب‌رسانی آنها وجود دارد.

XIII - سخن آخر

مناطق حفاظت شده کو هستانی از نظر اکولوژی، اقلیم، گیاهان، جانوران، اکوسیستم‌ها و فرهنگ‌های انسانی و فشارهایی که برآنها وارد می‌شود از یکدیگر متفاوت هستند. هر دستورالعمل کلی نظیر نمونه اخیر تنها می‌تواند نوع اقداماتی که مورد نیاز است نشان دهد اما شرح تفصیلی آنها همیشه باید براساس شرایط محلی و منطبق با آنها تهیه شود. این دستورالعمل‌ها توسط ۴۰ پژوهشگر و مدیر با دانش ویژه خود از مناطق حفاظت شده

کوهستانی از ۳۰ کشور مختلف تهیه شده‌اند. امید است که این دستورالعمل‌ها بعنوان راهنمای کلی مفید واقع شوند. اما بدؤاً باید تاکید کرد که آنها را باید با مناطق کوهستانی مختلف تطبیق داد. در برخی از مناطق ممکن است بتوان از آنها بعنوان فهرستی در برابر دستورالعمل‌های محلی استفاده کرده و درجه کامل بودن آنها را مورد ارزشیابی قرار داد.

علاوه بسیاری از اصول ذکر شده در این راهنما را ممکن است بتوان برای مدیریت مناطق حفاظت شده رسمی و مناطق خارج از آنها بطور یکسان بکاربرد. در این صورت لازم است که این اصول تا حد امکان بطور گسترشده تاسطح آبخیزها یا نواحی کوهستانی بکار گرفته شوند.

قوانین طلایی در کابرد این اصول در سطح محلی بقرار زیرند:

● درک اکولوژی ناحیه.

● درک فرهنگ مردم ناحیه.

● درک ماهیت تغییراتی که مؤثرند. (فیزیکی، بیولوژیکی، فرهنگی، اقتصادی - اجتماعی)

پیوست (۱) - طبقه‌بندی مناطق حفاظت شده بر حسب هدف و مدیریت

(IUCN ۱۹۸۰)

از آنجاکه تمام مناطق حفاظت شده تا اندازه‌ای فعالیتهای موثر انسانی یا استفاده از منابع را کنترل می‌کنند می‌توان آنها را از نظر درجه و میزان کنترل، از یکدیگر تفکیک نمود. طبقه‌بندی زیر به ترتیب و بر حسب افزایش سطح مجاز استفاده انسان از مناطق تنظیم شده است.

۱- اندوختگاه علمی - ذخیره گاه طبیعت محدود شده.

Strict Nature Reserve / Scientific Reserve

این مناطق برای حفظ طبیعت و نگهداری فرایندهای طبیعی در شرایط دست نخورده و بدون هر گونه اختلال به منظور حفظ نمونه‌های اکولوژیکی معرف از محیط‌زیست طبیعی موجود، برای مطالعه علمی، نظارت پیوسته زیست محیطی، آموزش و همین‌طور برای نگهداری منابع رُنگیکی در حالت تکاملی و پویا احداث می‌شوند.

۲- پارک‌های ملی :

برای حفظ مناطق طبیعی برجسته و مناظر با اهمیت ملی و بین‌المللی و استفاده‌های علمی و آموزشی و تفرجگاهی احداث می‌شوند. پارک‌های ملی از مناطق طبیعی نسبتاً وسیعی که در اثر فعالیتهای انسان دگرگون نشده باشند و بهره‌برداریهای تجاری در آنها ممنوع باشد تشکیل شده‌اند.

۳- آثار طبیعی ملی - آثار برجسته طبیعی :

Natural monument / Natural Landmark

برای حفظ و نگهداری از سیماهای طبیعی مهم ملی به خاطر ارزش‌های ویژه و خصوصیات استثنایی آنها احداث می‌شوند. این مناطق نسبتاً کوچک بوده و حفاظت از سیماهای خاص آنها در کانون توجه مدیریت قرار دارد.

۴- اندوختگاه طبیعت مدیریت یافته - پناهگاه حیات وحش

Managed Nature Reserve / Wildlife Refuge

برای تضمین شرایط طبیعی مورد نیاز حفاظت از گونه‌ها، گروههایی از گونه‌ها، اجتماعات حیاتی یا سیماهای فیزیکی محیط‌زیست که در سطح ملی حائز اهمیت‌اند زمانی که برای پایداری

خود نیاز به دخالت‌های خاص انسان داشته باشند احداث می‌شوند. بهره‌برداری کنترل شده از برخی منابع این مناطق ممکن است تا حدی مجاز باشد.

Protected Landscapes / Seascapes

۵- چشم اندازهای حفاظت شده:

برای نگهداری از چشم‌اندازهای طبیعی با اهمیت ملی که معرف روابط هماهنگی بین انسان و زمین هستند احداث می‌شوند. در حالی که شیوه زیستی عادی مردم و فعالیتهای اقتصادی آنها فرصتهای مناسبی نیز برای توریسم و تفرج بوجود می‌آورند.

Resource Reserve

۶- منابع اندوختگاه

برای حفاظت از منابع طبیعی منطقه برای استفاده‌های آتی و جلوگیری از فعالیتهای توسعه بیرونیه تا طرح ریزی هدفمند براساس اطلاعات مناسب احداث می‌شوند.

۷- منطقه حیاتی طبیعی - اندوختگاه انسان شناسی:

Natural Biotic Area / Anthropological Reserve

برای تضمین شیوه زندگی جوامعی که با محیط زیست خود روابط موزون و هماهنگی دارند و تداوم آن بدون تخریب طبیعت به وسیله تکنولوژی مدرن این دسته از مناطق احداث می‌شوند. بهره‌برداری از منابع به شیوه سنتی توسط جوامع بومی در این مناطق امری رایج است.

۸- مناطق تحت مدیریت استفاده چند جانبه - منابع تحت مدیریت:

Multiple - use management Area / Managed Resource

برای تضمین تولید پایدار آب، چوب، حیات وحش، مرتع و تفرج همراه با حفاظت از طبیعت که بدوأ جهت حمایت از فعالیتهای اقتصادی انجام می‌گیرد این مناطق احداث می‌شوند. اگر چه ممکن است نواحی خاصی نیز در این مناطق برای دستیابی به اهداف ویژه حفاظتی در نظر گرفته شوند.

پیوست (۲) - اهداف حفاظت در مناطق حفاظت شده طبقات (IUCN)

- ۱- اکوسیستم‌های نمونه: برای حفظ و نگهداری از گستره‌های وسیع بعنوان نمونه‌های معرف از مناطق بیولوژیکی عمدۀ در شرایط طبیعی دست نخورده برای تضمین تداوم تکامل فرایندهای اکولوژیکی و از جمله مهاجرت جانوران و جریان آن
- ۲- تنوع اکولوژیکی: برای حفظ و نگهداری از خصوصیات متفاوت از هر نوع اجتماع، چشم انداز و شکل زمین برای حفظ نمونه‌های معرف و همین طور تنوع استثنایی هر کشور بویژه برای تضمین نقش تنوع طبیعی در تنظیم محیط زیست.
- ۳- منابع ژنتیکی: برای حفظ و نگهداری از مواد ژنتیکی بعنوان عناصر اجتماعات طبیعی و اجتناب از نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری.
- ۴- آموزش و پژوهش: برای فراهم آوری امکانات و فرصت‌هایی در اراضی طبیعی برای اهداف آموزش و پژوهش رسمی و غیررسمی، مطالعه و نظارت پیوسته محیط‌زیست.
- ۵- حفاظت از آب و خاک: برای حفظ و نگهداری و مدیریت آبخیزها جهت تضمین کیفیت و کمیت مطلوب جریان آب شیرین، کترل و اجتناب از فرسایش و رسوب بویژه زمانی که این فرایندها در ارتباط با آب و انتقال آب، آبیاری، کشاورزی، شیلات، تفرج، حفاظ اراضی طبیعی مستقیماً به سرمايه گذاري در پایاب رودخانه بستگی پیدا می‌کنند.
- ۶- مدیریت حیات وحش: برای حفظ و نگهداری و مدیریت منابع شیلاتی و حیات وحش بخاطر نقش حیاتی آنها در ساماندهی زیست محیطی برای تولید پروتئین و بعنوان پایه‌ای برای منابع صنعتی، تفرجگاهی.
- ۷- تفرج و توریسم: برای فراهم آوری فرصت‌هایی جهت بهداشت روانی و تفرج مرکز برای جوامع ساکن و بازدیدکنندگان خارجی و بعنوان محوری برای توسعه توریسم بر پایه خصوصیات طبیعی و فرهنگی بر جسته هر کشور.
- ۸- تولید چوب: برای مدیریت و اصلاح منابع چوبی بخاطر نقش ساماندهی زیست محیطی و برای تولید پایدار فرآورده‌های چوبی جهت خانه سازی و سایر استفاده‌هایی که اولویت ملی دارند.

- ۹- میراثهای فرهنگی:** برای حفظ و قابل دسترس کردن میراثهای فرهنگی، تاریخی، باستانی و ساختارها و جایگاههای مورد نظر برای بازدید و اهداف پژوهش بعنوان عناصر میراثهای فرهنگی هر کشور.
- ۱۰- مناظر زیبا:** برای حفظ و مدیریت منابع و مناظر زیبایی که کیفیت محیط زیست مجاور روستاهای، شهرها، شاهراهها و رودخانه‌ها و مناطق تفرجگاهی و توریستی پیرامونی.
- ۱۱- گزینه‌هایی برای آینده:** برای نگهداری و مدیریت مناطق بزرگ تحت کاربریهای انعطاف پذیری که می‌توانند فرایندهای طبیعی را حفظ کنند و زمینه را برای تغییر کاربریهای آتی تضمین می‌کنند. استفاده از تکنولوژیهای جدید نیازهای انسانی نوین را برآورده کرده و سیاستهای حفاظتی جدید را برپایه پژوهش عملی می‌کنند.
- ۱۲- توسعه یکپارچه:** امعان نظر و ساماندهی فعالیتهای حفاظتی برای حمایت از توسعه یکپارچه اراضی روستایی، توجه ویژه به حفاظت و بهره‌برداری از اراضی حاشیه‌ای و تضمین فرصتهای پایدار برای اشتغال در روستاهای

روابط اهداف مدیریت و طبقه‌بندی آی.بو.سی.ان.از
پیوست (۳)

مناطق تحت حفاظت و مدیریت									اهداف مدیریت
VI	V	IV	III	II	I _b	I _a	طبقات		
۲	۲	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۱- پژوهش علمی
۲	-	۳	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۲- حفظ دست نخورده
۱	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳- حفظ گونه‌ها و تنوع زنگنه
۱	۱	۲	۱	۱	۱	۲	۲	۴- حفظ خدمات زیست محیطی	
۲	۱	۲	۱	۱	۱	-	-	۵- حفظ سیماهای طبیعی و فرهنگی ویژه	
۲	۱	۲	۱	۱	۱	-	-	۶- توریسم و تفریح	
۲	۱	۲	۱	۱	۱	-	-	۷- آموزش	
۲	۱	۲	۱	۱	۱	-	-	۸- استفاده پایدار از منابع و اکوسیستم‌های طبیعی	
۲	۱	۲	۱	۱	۱	-	-	۹- حفظ و نگهداری و پرگاهای باز سنتی و فرهنگی	

راهنمایی: ۱: هدف اولیه ۲: هدف ثانویه ۳: هدف بالقوه قابل حصول -: قابل دستیابی نیست

پیوست (۴)

طبقه‌بندی جدید IUCN مناطق تحت مدیریت

در طبقه‌بندی جدید و تغییراتی که در ۶ طبقه از مناطق داده شده (طبقاتی که در فهرست پارکهای ملی و مناطق حفاظت شده ملل متحده قرار دارند) هر طبقه تحت عناوین زیر مورد بررسی قرار گرفته است (۴):

- تعریف

- اهداف مدیریت

- راهنمای انتخاب

- مسئولیت تشکیلاتی (سازمانی)

- همترازی طبقه با سیستم ۱۹۷۸

طبقه I ذخیرگاه طبیعت محدود شده / مناطق بکر مهار نشده

Strict nature Reserve / Wilderness Area

طبقه I_a: ذخیرگاه طبیعت محدود شده (Strict Nature Reserve)

مناطق حفاظت شده‌ای هستند که عمدها برای مطالعات علمی تحت مدیریت قرار می‌گیرند.

تعریف:

منطقه‌ای از عرصه خشکی یا دریا هستند که از اکوسیستم‌ها یا گونه‌های نمونه یا استثنایی، سیماهای زمین‌شناسی یا فیزیولوژیکی نمونه یا استثنایی برخوردارند. این نوع مناطق بدوآ برای پژوهش‌های علمی یا نظارت پیوسته زیست محیطی احداث می‌شوند.

اهداف مدیریت:

- حفظ زیستگاهها، اکوسیستم‌ها و گونه‌ها در شرایط دست نخورده تا حدامکان.
- حفظ و نگهداری منابع ژنتیکی در شرایط پویا و تکاملی.
- حفظ و نگهداری فرایندهای اکولوژیکی.
- تضمین موجودیت سیمای چشم‌اندازها از نظر ساختاری و نماهای صخره‌ای.
- تضمین موجودیت نمونه‌هایی از محیط‌های طبیعی برای مطالعات علمی، نظارت پیوسته زیست محیطی و آموزش بویژه در مناطق پایه‌ای که هر گونه دسترسی به آن ممنوع است.
- کاهش اختلال تا حد ممکن از طریق طرح ریزی دقیق و انجام پژوهش و سایر فعالیتهاي مجاز قابل تائید.
- محدود کردن دسترسی عمومی به منطقه.

راهنمای انتخاب

- منطقه مورد نظر برای گزینش در طبقه ۶ باید تا آن حد بزرگ باشد که بتواند یگانگی اکوسیستم‌های متسلسله را تضمین کرده و دستیابی به اهداف مدیریت را که منطقه به خاطر آن تحت حفاظت قرار گرفته است ممکن سازد.
- منطقه باید به طور جدی برکنار از دخالت مستقیم انسان باقیمانده باشد و قابلیت تداوم وضعیت کنونی خود را داشته باشد.
- حفاظت از تنوع زیستی منطقه باید از طریق حفاظت قابل دستیابی باشد و برای این منظور نیاز به مدیریت فعلی دخالت و دستکاری زیستگاه نداشته باشد (بر عکس طبقه ۷).

مسئلیت سازمانی:

حالت مطلوب این است که مالکیت و کنترل منطقه دولتی و در سطح ملی از طریق سازمان ذیصلاح و با کفایتی انجام گیرد. البته می‌تواند از طریق بنیاد خصوصی، دانشگاه یا نهادهایی که ماهیت پژوهشی و حفاظتی دارند یا صاحبان این مناطق که با نهادهای خصوصی یا دولتی ذکر شده

همکاری دارند تحت کنترل قرار گیرد. قبل از احداث این مناطق باید کلیه اقدامات حفاظتی لازم و مسائل ایمنی ضروری در رابطه با حفاظت بلند مدت منطقه تضمین گردد. توافقنامه های بین المللی درباره مناطقی که از نظر حاکمیت ملی توافقی روی آنها نیست می تواند مستثنی باشد.
(نظیر قطب جنوب)

همتازی با طبقه بندی سال ۱۹۷۸:

این طبقه همپایه ذخیره گاههای محدود شده می باشد.

طبقه I_b: مناطق بکر و مهار نشده (Wilderness Area):

مناطق حفاظت شده ای هستند که عمدها برای حفاظت طبیعت وحشی تحت مدیریت قرار می گیرند.

تعریف:

مناطق بزرگ دست نخورده یا بسیار کم دست خورده اعم از خشکی یا دریا هستند که ویژگیهای طبیعی خود را حفظ کرده اند و تحت تاثیر سکونت دائمی یا فعالیتهای معیشتی قابل توجه مردم قرار ندارند. این مناطق صرفاً برای حفظ شرایط طبیعی خود تحت حفاظت و مدیریت قرار می گیرند.

هدفهای مدیریت:

- تضمین فرصت‌های لازم برای درک و استفاده معنوی نسل آتی از مناطقی که در طول زمانی بلند از تاثیرات فعالیتهای جوامع انسانی برکنار و بدون اختلال باقی مانده اند.
- نگهداری کیفیت‌ها و شرایط طبیعی ضروری از محیط زیست در بلند مدت.
- فراهم کردن شرایط دسترسی برای تمام سطوح و تیپهای مردم به طوری که بهترین شرایط رفاهی از نظر فیزیکی و معنوی برای بازدیدکنندگان ایجاد شود و ضمناً کیفیت بکر منطقه برای استفاده های نسل حاضر و آتی حفظ گردد.

- فراهم آوری شرایط لازم برای تداوم یافتن شیوه زیستی جوامع بومی در تعادل و تراکمی مناسب با منابع موجود.

راهنمای انتخاب:

- منطقه باید دارای کیفیت طبیعی بالا، بکر و عاری از هرگونه اختلالات انسانی باشد و در صورتی که تحت مدیریت قرار گیرد باید بتواند کلیه ویژگیهای طبیعی خود را به طور مستمر حفظ نماید.
- منطقه باید دارای سیمای اکولوژیکی، زمین‌شناسی، فیزیوگرافی و سایر اشکال علمی، آموزشی و ارزش‌های تاریخی و زیبایی‌شناسی باشد.
- منطقه باید فرستهای استثنایی برای خلوت، آرامش و تفریح افراد برای مسافرت‌های گسترده (غیر مرکز) بدون هرگونه آلودگی و در نهایت حفظ سکوت را فراهم کند (بعنوان مثال مسافرت‌های بدون وسایل نقلیه)
- منطقه باید از نظر وسعت در حدی باشد که بتواند در عمل موجودیت حفاظت بهره‌وری را یکجا تضمین کند.

مسئلیت سازمانی:

همانند طبقه a

همتازی با طبقه‌بندی ۱۹۷۸:

این طبقه فرعی در سیستم طبقه‌بندی ۱۹۷۸ وجود ندارد و متعاقب نشست عمومی آی.یو.سی.ان برای حفظ ارزش‌های منابع بکر و دست نخورده پیشنهاد گردید و در سال ۱۹۸۴ در جلسه عمومی آی.یو.س.ان که در مادرید اسپانیا برگزار گردید این طبقه پذیرفته شد.

طبقه II: پارکهای ملی (National Park):

مناطق حفاظت شده‌ای هستند که عمدتاً برای حفاظت اکوسیستم‌ها و تفرج تحت مدیریت قرار می‌گیرد.

تعريف:

مناطق زمینی یا دریایی طبیعی هستند که برای موارد زیر کنار گذاشته می‌شوند:

- الف - برای حفظ و یکپارچگی یک یا چند اکوسیستم برای نسلهای حاضر و آتی
- ب - حذف هر گونه بهره‌برداری یا سکونت زیان‌آور که موجودیت منطقه را به مخاطره می‌اندازد.
- ج - فراهم‌آوری زمینه‌های لازم برای استفاده‌های معنوی، علمی، آموزشی و تفرجگاهی سازگار زیست محیطی و فرهنگی

اهداف مدیریت:

- حفظ مناطق طبیعی و مناظری که در سطح ملی و بین‌المللی از نظر علمی، آموزش، معنوی، تفرجگاهی و توریسم حائز اهمیت هستند.
- حفظ شرایط طبیعی نمونه‌های معرف از مناطق فیزیوگرافیک، اجتماعاتی حیاتی، منابع زنگنه‌ها برای پایداری اکولوژیکی و حفظ تنوع
- مدیریت بازدیدکنندگان در رابطه با اهداف معنوی، آموزشی، فرهنگی و تفرجگاهی در سطحی که شرایط طبیعی منطقه حفظ گردد.
- حذف بهره‌برداریها و جلوگیری از هر گونه اشغال منطقه که موجودیت منطقه را تحت تاثیر قرار می‌دهد.
- حفظ و نگهداری از هر گونه ویژگیهای بارزا کولوژیکی، ژئومورفولوژیکی، زیباشناسی یا استثنایی منطقه که انتخاب منطقه منوط به بقاء آنها است.
- در نظر گرفتن نیازهای جوامع محلی و از جمله منابع معيشی مردم به طوری که تاثیرات زیانباری برای اهداف مدیریت منطقه نداشته باشند.

راهنمای انتخاب:

- منطقه باید دارای نمونه‌های معرف از مناطق طبیعی، سیماها، مناظر، گیاهان، گونه‌های جانوری و نواحی ژئومورفولوژیکی باشد که دارای ارزش‌های معنوی، علمی، آموزشی، تفرجگاهی و ارزش‌های توریستی ویژه باشد.
- منطقه باید تا آن اندازه بزرگ باشد که کلیت اکوسیستم‌هایی که در گستره آن قرار دارند در اثر بهره‌برداری یا حضور جوامع انسانی موجود هیچ‌گونه تغییری نکرده باشد.

مسئلیت سازمانی:

مالکیت و مدیریت باید در اختیار بالاترین مرجع ملی ذیصلاح‌کشور باشد. ولی ممکن است به سطوح دیگر دولتی، شورای محلی جوامع بومی، بنیادها یا هر نهاد دیگر قانونی که حفاظت بلند مدت آنرا تضمین کند و اگذار گردد.

همتازی طبقه با سیستم ۱۹۷۸:

پارکهای ملی

طبقه III: اثر طبیعی (Natural Monument)

منطقه حفاظت شده‌ای که عمدتاً برای حفاظت سیماهای طبیعی ویژه تحت مدیریت قرار می‌گیرد.

تعریف:

منطقه‌ای که دارای یک یا چند سیمای طبیعی یا طبیعی - فرهنگی است. ارزش‌های منحصر به فرد و استثنایی این پدیده‌ها بالقوه به خاطر کمیابی سرشناسی، کیفیت زیبایی‌شناسی یا اهمیت فرهنگی آنها است.

اهداف مدیریت:

- حفظ مستمر و تضمین بقاء سیماهای طبیعی منحصر به فرد و خاص به خاطر اهمیت طبیعت، کیفیت استثنایی، معرف بودن یا شرایط معنوی آنها.
 - فراهم آوری فرصت‌های لازم برای آموزش، پژوهش، تفسیر و استفاده عمومی متناسب با اهداف مدیریت.
 - حذف و جلوگیری از هر گونه بهره‌برداری یا دخالت‌های انسانی زیان‌آور که موجودیت طبیعی منطقه را به مخاطره می‌اندازد.
 - سهیم کردن جوامع محلی در این گونه فایده‌مندیها در صورتی که به اهداف مدیریت سازگاری داشته باشد.
- Rahnamayi انتخاب:
- منطقه باید دارای یک یا چند سیمای برجسته و با اهمیت نظیر موارد زیر باشد:
 - سیماهای طبیعی مانند آبشارهای برجسته، غارها، دهانه آتش‌فشانها، بستر های فسیلی، تپه‌های شنی، سیماهای دریایی همراه با گونه‌های معرف گیاهی و جانوری. سیماهای فرهنگی همراه با این پدیده‌ها باید شامل مواردی نظیر نواحی باستان‌شناسی، نواحی طبیعی که برای جوامع محلی ارزش و اهمیتی در سطح میراث دارند، غارهای مسکونی، دژها و قلعه‌هایی که روی صخره‌ها ساخته شده‌اند باشد.
 - منطقه باید تا آن اندازه بزرگ باشد که بتواند یگانگی سیما و پیرامون بالا فصل آنرا حفظ نماید.

مسئولیت سازمانی:

مالکیت و مدیریت منطقه باید در اختیار دولت ملی یا در صورت تضمین کافی و کنترل مناسب در اختیار سطوح دیگر دولتی، شورای محلی جوامع بومی، بنیادهای غیرانتفاعی، شرکتهای تعاونی یا استثناعاً در اختیار بخش‌های خصوصی باشد. به هر جهت قبل از تعیین مسئولیت باید حفاظت بلند مدت از ویژگیهای طبیعی و سرشی منطقه پیش‌بیش تضمین گردد.

طبقه IV مناطق تحت مدیریت برای حفاظت زیستگاهها و گونه‌ها: ((Natural Species Management Area Habitat))

مناطق حفاظت شده‌ای هستند که عمدتاً از طریق دخالت‌های مسئولانه برای اهداف حفاظت تحت مدیریت قرار می‌گیرند.

تعریف:

منطقه‌ای از خشکی یا دریا است که به خاطر اهداف مدیریت و تضمین نگهداری زیستگاهها یا تامین نیازهای گونه‌ها به دخالت‌های فعال انسان نیاز دارد.

اهداف مدیریت:

- حفظ و نگهداری از شرایط زیستگاهی به خاطر حفظ گونه‌های مهم، گروههایی از گونه‌ها، جوامع حیاتی یا سیماهای فیزیکی محیط زیست. تضمین چنین شرایطی برای مدیریت بهینه ضرورتاً دخالت‌های ویژه‌ای را طلب می‌کند.
- تسهیل پژوهش‌های علمی و نظارت پیوسته زیست محیطی به عنوان فعالیتهای اولیه برای مدیریت پایدار منابع.
- توسعه نواحی محدودی از منطقه برای آموزش عمومی، استفاده‌های معنوی از ویژگیهای زیستگاههای ذکر شده و به عنوان وسیله‌ای برای مدیریت حیات وحش.
- حذف و جلوگیری از بهره‌برداریها و سکنی گزینی‌های زیان‌آور برای اهداف منطقه.
- سهیم کردن جوامع محلی منطقه در فایده‌مندیهای منطقه بطوریکه با سایر اهداف مدیریت سازگاری داشته باشد.

راهنمای انتخاب:

- مناطقی که در حفاظت از طبیعت و بقاء گونه‌ها نقش تعیین کننده‌ای دارند (نظری مناطق زادآوری، تالابها، آبسنگهای مرجانی، مصبهای، علفزارها، جنگلهای، مناطق تخم‌ریزی و بسترها تغذیه‌ای آبزیان دریایی).

- مناطقی که حفاظت از زیستگاههای آنها برای این که فلور یا فون بومی یا مهاجر با اهمیت در سطح ملی یا محلی شرایط بهتری کسب کنند ضروری است.
- حفاظت از این زیستگاهها و گونه‌های دخالت‌های فعال و مسئولانه مدیریت وابسته بوده و حتی اگر لازم بود این دخالت تا ایجاد تغییراتی در زیستگاه نیز کشیده می‌شود (بر عکس طبقه ۱)
- اندازه منطقه به نیازهای زیستگاهی گونه‌های تحت حفاظت وابسته بوده و دامنه آن از یک منطقه نسبتاً کوچک تا بسیار گسترده متفاوت است.

مسئولیت تشکیلاتی:

مالکیت و مدیریت باید در اختیار دولت ملی یا در صورت تضمین مناسب و کنترل کافی می‌تواند در اختیار سایر بخش‌های دولتی، بنیادهای غیرانتفاعی، شرکتهای تعاونی یا گروهها و افراد خصوصی قرار گیرد.

همترازی طبقه با سیستم سال ۱۹۷۸:

این طبقه همتراز با ذخیره‌گاه حفاظت از طبیعت، ذخیره‌گاه طبیعت تحت مدیریت و پناهگاههای حیات وحش می‌باشد.

طبقه ۷ چشم‌اندازهای خشکی و دریایی حفاظت شده /

Protected LandScape Seascape)

مناطق حفاظت شده‌ای هستند که عمدها برای حفاظت چشم‌انداز و تفرج تحت مدیریت قرار می‌گیرند.

تعریف:

مناطقی از عرصه زمین هستند که ممکن است همراه با سواحل و دریا باشند. در این مناطق روابط متقابل جوامع انسانی با طبیعت در طول زمان منجر بوجود آمدن ویژگیهای متمایز با

ارزش‌های زیبایی‌شناسی، اکولوژیکی و یا فرهنگی خاصی شده و معمولاً نیز از تنوع زیستی بالای برخوردارند. تضمین یگانگی این روابط سنتی برای حفاظت، نگهداری و تکامل چنین مناطقی بسیار حیاتی است.

اهداف مدیریت:

- نگهداری روابط موزون و هماهنگ طبیعت و فرهنگ از طریق حفظ چشم‌اندازهای خشکی و یا زمینی، تداوم کاربریهای سنتی زمین، کاربست عملی این شیوه‌ها و سنن اجتماعی و فرهنگی.
- حمایت از شیوه‌های زیستی و فعالیتهای اقتصادی که با طبیعت هماهنگی دارند و حفظ بافت اجتماعی و فرهنگی جوامع بومی.
- نگهداری تنوع چشم‌اندازها، زیستگاهها، گونه‌ها و اکوسیستم‌های مرتبط با آنها.
- جلوگیری و در صورت لزوم حذف کلیه فعالیتهایی که از نظر مقیاس یا ویژگی مناسب نیستند.
- فراهم آوری فرصت‌هایی برای استفاده‌های عمومی از طریق تفرج و توریسم در مقیاس و نوعی مناسب با حفظ کیفیتهای منطقه.
- ترغیب فعالیتهای آموزشی و علمی موثر در بهبود شرایط زیستی بلند مدت جوامع بومی و گسترش حمایت عمومی در حفاظت زیست محیطی چنین مناطق
- سهیم کردن جوامع محلی در فواید حاصل از تولید کالا (فرآورده‌های جنگلی و آبزیان دریایی) و خدمات (آب پاکیزه، درآمدهای حاصل از توریسم پایدار).

راهنمای انتخاب:

- منطقه باید از چشم‌اندازهای زمینی یا ساحلی و جزیره‌ای با کیفیت، سیما و منظر بالا همراه با زیستگاهها، فون و فلور متنوع و همین‌طور نمونه‌های بارزی از کاربریهای سنتی منحصر به فرد زمین و سازمانهای اجتماعی به عنوان شواهدی از کانونهای تمرکز انسانی، آداب، رسوم، شیوه زیستی و باورهای جوامع محلی باشد.

- منطقه باید در چهارچوب شیوه‌های زیستی و فعالیتهای اقتصادی رایج و متعارف مردم از طریق توریسم و تفرج فرهنگی استفاده‌های لازم برای عموم مردم فراهم نماید.

مسئلیت تشکیلاتی:

منطقه ممکن است تحت مالکیت دولتی باشد ولی بیشتر تحت مالکیت مختلط خصوصی و دولتی با مدیریتهای متنوع است. این مدیریتها باید بدرجاتی تحت کنترل و طرح ریزی قرار داشته و در صورت لزوم مورد حمایت قرار گیرند. برای تضمین کیفیت چشم‌اندازها و اطمینان از حفظ و نگهداری بلند مدت آداب، رسوم و باورهای مردم لازم است که در پاره‌ای موارد از طریق کمکهای دولتی یا سایر انگیزه‌های مناسب مدیریت منطقه، تحت حمایت و پشتیبانی قرار گیرد.
همترازی با طبقه با سیستم سال ۱۹۷۸:

چشم‌اندازهای حفاظت شده

طبقه VI مناطق حفاظت شده برای مدیریت منابع (Managed Resource Protected Area)

مناطق حفاظت شده‌ای هستند که عمدتاً برای استفاده پایدار از اکوسیستم‌های طبیعی تحت مدیریت قرار می‌گیرند.

تعریف:

مناطقی هستند که عمدتاً از سیستم‌های تغییر نیافرته تشکیل شده‌اند و برای حفاظت و نگهداری بلند مدت از تنوع زیستی و همزمان تولید پایدار فرآورده‌های طبیعی و خدمات (برای رفع نیازهای جامعه) تحت مدیریت قرار می‌گیرند.

اهداف مدیریت:

- حفظ و نگهداری تنوع زیستی و سایر ارزش‌های طبیعی منطقه در بلند مدت

- ترغیب مدیریت مطلوب برای تولید پایدار
- حفظ منابع طبیعی پایه که مصون از سایر کاربریهای زمین باقی مانده‌اند و ممکن است در تنوع زیستی منطقه نقش تعیین کننده داشته باشند.
- مشارکت در توسعه منطقه‌ای و ملی

راهنمای انتخاب:

● منطقه باید حداقل در دو سوم وسعت خود از شرایط طبیعی برخوردار باشد. گرچه ممکن است در گسترده‌های محدودی اکوسیستم‌های تغییر یافته نیز وجود داشته باشد. جنگلکاریهای تجاری و تک کشتی‌های بزرگ و وسیع برای اهداف این منطقه مناسب نبوده و انضمام این نوع جنگلکاریها باید مطرح شود.

● منطقه باید از نظر وسعت تا آن اندازه بزرگ باشد که بتواند استفاده‌های پایدار از منابع را در بلند مدت بدون اینکه لطمہ‌ای به ارزش‌های طبیعی منطقه وارد کند تامین کند.

مسئولیتهای تشکیلاتی:

مدیریت این نوع مناطق باید در اختیار واحدهای دولتی باشد. ولی لازم است که هیچ گونه ابهامی در حفاظت بی‌کم و کاست ارزش‌های منطقه وجود نداشته باشد. به علاوه مدیریت با همکاری جوامع محلی انجام گیرد. مدیریت این نوع مناطق می‌تواند با اتکاء به آداب و رسوم رایج محلی و هدایت سازمانهای غیردولتی و غیرانتفاعی نیز انجام گیرد. مالکیت این نوع مناطق ممکن است به صورت مختلفی دیده شود و دامنه آن از سطح ملی تا سطح پایین‌تر دولتی، جوامع محلی، افراد و گروههای خصوصی و یا ترکیبی از آنها متفاوت باشد.

همتازی طبقه با سال ۱۹۷۸:

این طبقه مستقیماً با هیچ یک از طبقات سیستم‌های ۱۹۷۸ همخوانی ندارد. اگرچه ممکن است

برخی از مناطق طبقات ۶ و ۷ و ۸ را در سیستم طبقه‌بندی گذشته تحت پوشش قرار دهد.

منبع :

IUCN / WCMC (1994)

Guidelines for Protected Area Management Categories. IUCN/ CNPPA, With Assistance of the WCMC

بیوست (۵) - نام و نشانی پژوهشگرانی که در تهیه این راهنمای مشارکت داشته‌اند.

Dr. Nigel Allan, Associate professor, Department, of Geography, University of California, Davis, CA 95616, USA

Dr. Yuri P.Badenkov, USSR Academy of Sciences, Institute of Geopraphy, USSR Headquarters of MAB 6, Staromonetny 29, Moscow 109017, Ryssua

Dr. Anvar Buzurkov, Senior Specialist, Coordinator of Pamir National Park Project, Department of Protected Areas and Tourism, Ul. Abaya 4.1, Dushanbe 734033, Republic of Tajikistan

Dr. Alton Byers, Environmental Adviser, Woodlands Mountain Institute, Main and Dogwood Streets, Franklin, WV 26807, USA

Mr. Steve Cunha, Chair, Earth Sciences, Cosumnes River College, 8401 Center Parkway, Sacramento, CA 95823, USA

Ms. Jeannette Denholm, Mountain Farming Systems, International Centre for Integrated Mountain Development, P.O.BOX: 3226, Kathmandu, Nepal

Dr. Patrick Devlin, Senior Lecturer in Parks, Recreation and Tourism, Lincoln College, Canterbury, New Zealand

Mr. Hamish Ensor, Chairman, Aoraki Conservation Board, Glenaan, Methven, New Zealand.

Mr. Stephan Fuller, Director, Policy and Planning, Yukon Renewable Resources, Box2703, Whitehorse, Yukon, Canada, Y1A 2C6

Dr Chandra Gurung, Annapurna Conservation Area Project, King Mahendra Trust for Nature Conservation. P.O.Box 3712, Sakya Kung, Kathmandu, Nepal.

Dr. Lawrence Hamiltion, Research Associate, EAPI, East West Center, 1777 East - West Road, Honolulu, HI 96848, USA

Dr. Vineeta Hoon, M.S.Swaminathan Research Foundation, 14,11 Main Road, Kottur Gardens, Kotturpuram, Madras 600 085, India (Currently at EAPI, East West Center)

Dr. Hsu Kuo-Shi, Superintendent, Taroko National Park 291, Fu-Shi, Show - Lin Shian, Haw - Lein, Taiwan, Republic of China

Mr. Hugo Huntzinger, Superintendent, Hawaii Volcanoes National Park, P.O.Box 52, Volcano, HI 96718-0052, USA

Dr. James Juvik, Associate Professor, Department of Geography, University of Hawaii, Hilo, HI 96720, USA

Dr. Jamie Kirkparick, Professor and Head, Department of Geography and Environmental Studies, University of Tasmania, GPO Box 2526, Hobart, Tasmania, 7001 Australia

Mr. Kanehiro Kitayama, Department of Botany, 3190 Maile Way # 101, University of Hawaii Manoa, Honolulu, HI 96822, USA

Mr. Wayne Lamphier, Lamphier and Associates, Box 61213 Brentwood Station, 3630 Brentwood NW, Calgary, Alberta, Canada, T2L 2K6

Mr. P.H.C. (Bing) Lucas, Chairman, CNPPA, IUCN, 1.208 Main Road, Tawa , Wellington, New Zealand

Mr. John Mackay, Senior Planning Officer, Countryside Commission for Scotland, Battleby Redgorton, Perth, PH1 3EW, Scotland, UK

Dr. Clifford J. Martinka, Senior Scientist, NPS, Glacier National Park, West Glacier, MT 59936, USA

Dr. Les Molloy, Coordinator, Interpretation, Department of Conservation, P.O.Box 10420
Wellington, New Zealand

Dr. John Peine, Research Administrator, NPS, Uplands Field Research Laboratory,
Great Smoky Mountains National Park, Route 2, Box 260, Gatlinburg, TN 37738, USA

Dr. David L. Peterson, Associate Professor (Research Biologist, NPS), College of Forest
Resources, University of Washington, Seattle, WA 98195, USA

Dr. Duncan Poore, Balnacarn, Glenmoriston, Inverness, IV3 6YJ, Scotland, UK

Dr. Martin Price, 9 Chemin de Notre Dame des Neiges, 73100 Mouxy , France

Dr. Pedro Salinas, Centro de Estudios de Postgrado, Facultad de Ciencias Forestales,
Universidad de los Anders, Merida, Venezuela

Mr. Lhakpa 'Sherpa, Park Management Specialist, c/o College of Forest Resources,
University of Washington, Seattle, WA 98195, USA

Dr. Tirtha Shrestha, Task Force Coordinator, Makalu - Barun Conservation Project,
GPO Box 7285, Kathmandu, Nepal

Mr. Paul G. Snead, PPP Consultation Assistant, EAPI, East West Center, 1777 East-
West Road, Honolulu, HI 96648, USA

Dr. Stan Stevens, Assistant Professor, Department of Geography and Anthropogy,
Louisiana State University, Baton Rouge, Louisiana 70803 - 5710, USA

Mr. Dan Taylor, Resources Manager, Hawaii Volcanoes National Parks, P.O.Box 52,
Volcano, HI-96718-0052, USA

Dr. James Thorsell, Senior Adviser, Natural Heritage, IUCN, The World Conservation
Union, Rue Mauverney 28, CH-1196 Gland, Switzerland

Ms. Miriam Torres, Fundacion Perunana Para la Conservacion de la Naturaleza, Amador
Medina Reyna (Ex los Rosales), San Isidro - Aptdo. 18-1393, Lima, Peru

Mr. Tim Tunison, Resources Management, Hawaii Volcanoes National Parks,
P.O.Box 52, Volcano, HI 96718 - 0052, USA

Mr. John Watson, Regional Manager, South Coast Region, Department of Conservation
and Land Management, 44 Serpentine Road, Albany , Western Australia 6330, Australia

Mr. Carlos A. Weber, Projects Coordinator, Corporacion Nacional Forestal, Depto. De
Patrimonio Silvestre, Avda. Bulnes 259- Of. 604, Santiago, Chile.

Mr. Graeme Worboys, Regional Manager, South Eastern Region, NSW National Parks
and Wildlife Service, Level 1, 34 Lowe Street, Queanbeyon, New South Wales 2620,
Australia

Mr. Yeh Shih - Wen, Superintendent, Yu-Shan National Park, 112 Ming-Shian,
Nan - Tou, Taiwan, Republic of China.

Professor Zhang Rongzu, Institute of Geography and Commission for Intergrated
Survey of Natural Resources, Academia Sinica, Building 917, Datung Road, Beijing
100101, China

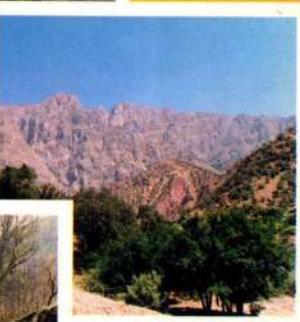
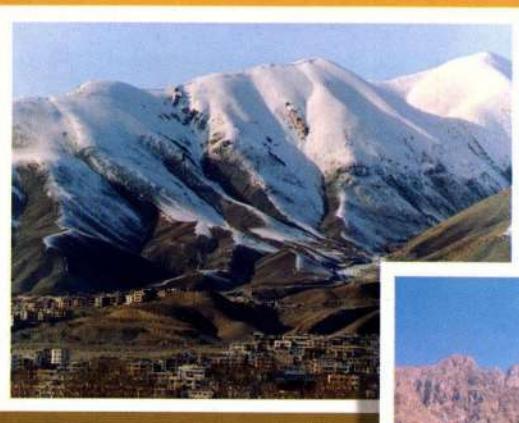
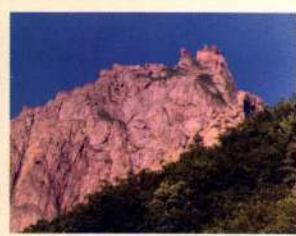
Dr. Zhao Shidong, Deputy Director, Institute of Applied Ecology, academia Sinica,
P.O.Box 714, Shenyang, China

Department of the
Environment I.R.IRAN

Guidelines for Protected Mountain Areas

IUCN Commission on National Parks
and Protected Areas (CNPPA)

Design: D. Sabz

Synthesised and edited by:
DUNCAN POORE - 1992

Translated by : H. Madjnoonian 1998